

วิทยานิพนธ์

การวิเคราะห์ผลตอบแทนของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำ
ข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2548/49

**AN ANALYSIS OF FARMER'S RETURN UNDER PADDY
PLEDGING SCHEME CROP YEAR 2005/06**

นางสาวนิตา ทองนิตย์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พ.ศ. 2551

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์เกษตร)
ปริญญา

เศรษฐศาสตร์เกษตร

เศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง การวิเคราะห์ผลตอบแทนของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี
ปีการผลิต 2548/49

An Analysis of the Farmer's Return Under Paddy Pledging Scheme Crop Year 2005/06

นามผู้วิจัย นางสาวนิตา ทองนิตย์

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ศาสตราจารย์โสภณ ทองปาน, Ph.D.)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(รองศาสตราจารย์สมพร อิศวิลานนท์, M.A.)

หัวหน้าภาควิชา

(รองศาสตราจารย์เรืองไร โตกฤษณะ, Ph.D.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์วินัย ออคงหาญ, M.A.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 28 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2551

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การวิเคราะห์ผลตอบแทนของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี
ปีการผลิต 2548/49

An Analysis of Farmer's Return Under Paddy Pledging Scheme Crop Year 2005/06

โดย

นางสาวนิตดา ทองนิตย์

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์เกษตร)
พ.ศ. 2551

นิตา ทองนิตย์ 2551: การวิเคราะห์ผลตอบแทนของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือก
นาปี ปีการผลิต 2548/49 ปรินญาวิทยาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์เกษตร) สาขาเศรษฐศาสตร์
เกษตร ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร อาจารย์ที่ปรินญาวิทยานิพนธ์หลัก: ศาสตราจารย์
โสภณ ทองปาน, Ph.D. 80 หน้า

โครงการรับจำนำข้าวเปลือกถูกนำมาใช้กว่า 20 ปี แต่หลักเกณฑ์จะแตกต่างกัน แต่สิ่งเหมือนกัน
คือ เกษตรกรจะได้รับเงินกู้เพื่อเก็บข้าวเปลือกไว้รอราคา ซึ่งช่วยให้เกษตรกรไม่ต้องขายข้าวในช่วงเก็บเกี่ยวที่
ราคาต่ำ ภายใต้การดำเนินงานของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) และองค์การ
คลังสินค้า (อคส.) วัตถุประสงค์ในการศึกษาคั้งนี้ เพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยและผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจาก
การเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือกที่ยังคง ใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้จำนำ จำนวน 147 ราย
ในอำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์

ผลการศึกษาพบว่า ผลตอบแทนจากการจำนำ ขึ้นอยู่กับ ราคาข้าวเปลือกที่ขายได้ในเดือนที่ขาย
ระยะเวลาจำนำ และค่าใช้จ่ายการเก็บรักษาข้าวเปลือกที่จำนำ ทั้งนี้ ผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับเป็นการ
เปรียบเทียบระหว่างราคาที่ขายได้ และเงินกู้จำนำ ลบด้วยดอกเบี้ย ค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษา ซึ่งรวมถึงค่าความ
สูญเสียจากการเก็บรักษา ปีการผลิต 2548/49 พบว่า การขายข้าวเปลือกช่วงเดือนมีนาคม-พฤษภาคม
ผลตอบแทนจะค่อยๆ เพิ่มขึ้น และสูงสุดในเดือนพฤษภาคม เท่ากับ 11.73% ถ้าขายช่วงเดือนมิถุนายน-
สิงหาคม ผลตอบแทนจะลดลง และต่ำสุดในเดือนกรกฎาคม เท่ากับ 4.63% แต่ถ้าขายในเดือนกันยายน-ตุลาคม
ผลตอบแทนจะเป็นลบ เนื่องจาก ในปี 2549 ราคารับจำนำสูง ราคาลดในช่วงปลายฤดูต่ำ ส่งผลให้เกษตรกร
ไม่สามารถที่จะขายข้าวเปลือกได้ ซึ่งเป็นการบังคับให้รัฐบาลมีโครงการระบายข้าว โดยรับซื้อข้าวเปลือกใน
ราคาจำนำ แต่เกษตรกรกลุ่มนี้ยังคงได้รับผลตอบแทนเป็นลบ 1.15%

ข้อเสนอแนะ รัฐบาลไม่ควรรับจำนำในราคาที่สูงกว่าราคาลด เพราะเกษตรกรจะปล่อยให้
ข้าวเปลือกหลุดจำนำ ซึ่งถือเป็นปัญหาใหญ่ที่รัฐบาลต้องจัดการกับข้าวเปลือกที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก

นิตา ทองนิตย์
ลายมือชื่อนิติต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรินญาวิทยานิพนธ์หลัก 15/2/51

Nida Thongnit 2008: An Analysis of Farmer's Return Under Paddy Pledging Scheme Crop Year 2005/06. Master of Science (Agricultural Economics), Major Field: Agricultural Economics, Department of Agricultural and Resource Economics. Thesis Advisor: Professor Sopin Tongpan, Ph.D. 80 pages.

Paddy pledging schemes had been implemented for more than two decades but not every year, the program was similar to storage loan under the operation of Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives (BAAC) and by Public Warehouse Organization (PWO): extending loan to farmer for not selling paddy after harvesting where farm prices was lowered. The objectives of the study was to assess the return of the farmer who participating the scheme under BAAC where the farmer can keep paddy at their own storage. Data was collected from interviewing samples of 147 families in Amphoe Thatago, Nakhonsawan Province.

The finding shown that the return from paddy pledging, depends on the month sold price of the paddy, duration of pledging and storage costs. The return was compared between selling price in the market and loan received at the beginning subtracted interest paid for loan and cost of storage included damage from storing. For the crop year 2005/06, The return was highest if sell during March to May and will be lowest if it were sold during June to August. The range of the highest and the lowest return was 11.73 to 4.63 percent and the return will be negative if sold in September to October. This because in 2006 where the pledging price was high and market price was lowered by the end of the season. Farmer can not dispose their crop because of low price and no storage space for the new crops this forced the government through BAAC to buy back at the pledging price, this group of farmer still committed loss at 1.15 percent.

It is recommended that the pledging price under the scheme should not be higher than market prices since farmer will not sell paddy and return the loan but let BAAC take over the paddy, this what was happened specially when market price keep declining. This will be a big problem for the government to manage the huge paddy supply.

nida thongnit

Student's signature

Sopin Tongpan Feb 15, 08

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะไม่สำเร็จได้ ถ้าหากไม่ได้รับความกรุณาจากท่านศาสตราจารย์โสภณ ทองปาน, Ph.D. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก รองศาสตราจารย์สมพร อิศวิลานนท์, M.A. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ผู้ช่วยศาสตราจารย์นุชนาถ มั่งคั่ง, Ph.D. ประธานการสอบวิทยานิพนธ์ และอาจารย์รัชพันธุ์ เขยจิตร, Ph.D. ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ที่ให้คำปรึกษา และให้ข้อเสนอแนะ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ

ขอบคุณเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ อันประกอบด้วย พี่สุเทพ ปัญญาฤทธิ์ หัวหน้ากลุ่มงานจำหน่าย พี่ เจ้าหน้าที ธ.ก.ส. สาขาท่าตะโกทุกท่าน พี่ธำรง เกิดกล้า เจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. กองธุรกิจสินเชื่อนโยบายรัฐ สำนักงานใหญ่ประชาชน พี่รุ่งทิพย์ ดอกแย้ม นักวิชาการพาณิชย์ 4 สำนักงานพาณิชย์ จังหวัดนครสวรรค์ และเจ้าหน้าที่ฝ่ายข้อมูลราคาข้าวเปลือก สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ที่กรุณาให้ข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ และขอขอบคุณ พี่อนงค์ ฝึกทอง และผู้ใหญ่อุบล สนิทผล ที่คอยให้ความช่วยเหลือในการเก็บข้อมูล ตลอดจนคุณลุง คุณป้า ผู้จำหน่ายข้าวทุกท่าน ที่กรุณาให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลเป็นอย่างดี

สุดท้ายนี้ กราบขอบพระคุณ คุณพ่ออานวย และคุณแม่บุญรอด ทองนิศย์ พี่สาว (พี่นุช พี่หน้อย พี่น้ำ) นอกจากนี้ ต้องขอขอบคุณ น้องชาย (เบียร์) หลานๆ (ต่าย, อัญ) ที่ช่วยเหลือ ให้กำลังใจ และสนับสนุนข้าพเจ้าตลอดมา รวมทั้งเพื่อนๆ ทุกคน โดยเฉพาะ นก บุ่ม ที่ช่วยเก็บข้อมูล และเพื่อนต่าย ที่ให้ความกรุณาแก้รูปเล่มให้เสร็จสมบูรณ์

นิตา ทองนิศย์

มกราคม 2551

(1)

สารบัญ

หน้า

สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(4)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
ขอบเขตการวิจัย	6
วิธีการวิจัย	7
การเก็บรวบรวมข้อมูล	7
การวิเคราะห์ข้อมูล	7
บทที่ 2 โครงร่างทางทฤษฎี	10
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	10
การตรวจเอกสาร	16
บทที่ 3 มาตรการรับจำนำข้าวเปลือก	18
บทที่ 4 สภาพทั่วไป วิธีการเพาะปลูก และการขายข้าวของเกษตรกรผู้จำนำ ในพื้นที่ที่ทำการศึกษา	34
สภาพทั่วไป	34
วิธีการเพาะปลูก	36
การขายข้าวของเกษตรกรผู้จำนำในพื้นที่ที่ศึกษา	39
บทที่ 5 ผลการศึกษา	41
ดัชนีราคาฤดูกาลข้าวเปลือก	41
ตัวแปรที่ใช้ในการคำนวณผลตอบแทน	42
ผลการวิเคราะห์ผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการจำนำข้าวเปลือก	47

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 6 สรุป และข้อเสนอแนะ	54
สรุป	54
ข้อเสนอแนะ	56
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	58
ภาคผนวก	63
ภาคผนวก ก ราคาข้าวเปลือกเจ้านาปี 5% ณ ตลาดข้าวก้านันทรัง จังหวัดนครสวรรค์	64
ภาคผนวก ข ผลการประมาณค่าสมการตามแบบจำลองผลตอบแทน ที่เกษตรกรได้รับจากการจำหน่ายข้าวเปลือก	66
ภาคผนวก ค ข้อมูลตัวแปรที่ใช้ในการประมาณค่าสมการตามแบบจำลอง	68
ภาคผนวก ง แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย	75
ประวัติการศึกษา และการทำงาน	80

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ผลการรับจำหน่ายข้าวเปลือกนาปี จังหวัดนครสวรรค์ ปีการผลิต 2548/49	5
2	ดัชนีฤดูกาลของราคาข้าวเปลือกเจ้านาปี 5% ณ ตลาดข้าวก้านันทรง จังหวัดนครสวรรค์	43
3	ปริมาณข้าวเปลือกที่สูญเสียน้ำหนักตามระยะเวลาเก็บรักษา	44
4	ปริมาณข้าวเปลือกที่สูญเสียจากการถูกสัตว์รบกวน	45
5	จำนวนเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่จำหน่าย และไถ่ถอนข้าวเปลือก	48
ตารางผนวกที่		
ก1	ราคาข้าวเปลือกเจ้านาปี 5% ณ ตลาดข้าวก้านันทรง จังหวัดนครสวรรค์ ปี 2535-2549	65
ข1	ผลการประมาณค่าสมการตามแบบจำลองผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการจำหน่ายข้าวเปลือก	67
ค1	ข้อมูลตัวแปรที่ใช้ในการประมาณค่าสมการตามแบบจำลอง	69

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	การเก็บรักษาผลผลิต ทำให้ราคาตลาดเพิ่มขึ้น	12
2	ค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาผลผลิต	13
3	ราคาผลผลิตที่เพิ่มขึ้น เมื่อมีการเก็บรักษา	13
4	เส้นลักษณะความต้องการรับจำหน่ายสินค้า	15
5	แผนที่อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์	35
6	อัตราผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการจำหน่ายข้าวเปลือกหนึ่งเกวียน และตัดสินใจขายในเดือนต่างๆ	50

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ข้าวถือเป็นพืชเศรษฐกิจและการปลูกข้าวเป็นอาชีพหลักของเกษตรกรไทย แต่การเพาะปลูกมีข้อจำกัดด้วยฤดูกาล ทำให้การทำนาถูกแบ่งเป็น 2 ฤดู คือ ฤดูข้าวนาปี และฤดูข้าวนาปรัง ซึ่งข้าวนาปี เป็นการทำนาที่อาศัยน้ำฝนช่วงเดือนพฤษภาคม-กรกฎาคม เก็บเกี่ยวช่วงเดือนพฤศจิกายน-มกราคม และข้าวนาปรัง เป็นการทำนาก่อนฤดูการ หรือทำนาในเขตชลประทาน โดยจะเริ่มทำหลังจากเกี่ยวข้าวนาปีแล้วเสร็จประมาณเดือนมกราคม-มีนาคม และเก็บเกี่ยวช่วงเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน ฉะนั้น ฤดูกาลจึงมีผลทำให้ปริมาณข้าวเปลือกออกสู่ตลาดพร้อมๆ กันเป็นจำนวนมากจนเกินความต้องการในช่วงฤดูเก็บเกี่ยว ส่งผลให้ระดับราคาคงต่ำ แต่เมื่อพ้นฤดูเก็บเกี่ยวไปแล้วและเริ่มเข้าสู่ฤดูกาลผลิตใหม่ ปริมาณข้าวเปลือกที่เสนอขายเริ่มลดลง ทำให้ราคาข้าวปรับตัวสูงขึ้น ซึ่งเป็นไปตามกลไกของอุปสงค์และอุปทานของสินค้านั่นเอง

ถ้าเกษตรกรสามารถชะลอการขายข้าวเปลือกในช่วงฤดูการเก็บเกี่ยวออกไป โดยเก็บข้าวไว้รอราคาจะทำให้เกษตรกรขายข้าวได้ในราคาที่ดีขึ้น ดังนั้นจึงมีนโยบายในการช่วยเหลือเกษตรกรในรูปแบบของเงินกู้ระยะสั้นเพื่อรอขายผลผลิตโดยนำข้าวเปลือกมาเป็นหลักประกัน ดำเนินการเป็นครั้งแรกเมื่อปี 2515/16 โดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) แต่หลังจากปี 2517/18 ภาวะราคาข้าวเปลือกโดยทั่วไปอยู่ในระดับดี ความเดือนร้อนของเกษตรกรในเรื่องราคาข้าวเปลือกลดลงไปมาก จนไม่มีผู้สนใจจำนำข้าวเปลือกกับ ธ.ก.ส. การดำเนินงานด้านนี้จึงขาดตอนไประยะหนึ่ง (ชัยศักดิ์ ไพรัชกุลภักดี, 2531: 54) จนกระทั่งในปี 2524/25 จึงได้มีโครงการรับจำนำข้าวเปลือกอย่างเป็นทางการเกิดขึ้น และใช้มาตรการนี้เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ยกเว้นเพียงปี 2528/29 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ปริมาณข้าวเปลือกออกสู่ตลาดในช่วงฤดูเก็บเกี่ยวลดลง โดยเกษตรกรจะนำข้าวเปลือกไปจำนำกับ ธ.ก.ส. ในลักษณะของการจำนำที่ยุ้งวาง หรือจำนำใบประทวนสินค้าที่ได้รับจากองค์การคลังสินค้า (อคส.) สำหรับเงินกู้ที่ได้รับจากการจำนำสามารถนำไปใช้จ่ายใช้สอยในครัวเรือน โดยเกษตรกรไม่จำเป็นต้องรีบขายข้าวเปลือกในช่วงที่ราคาข้าวต่ำ แต่จะตัดสินใจขายเมื่อราคาขยับตัวสูงขึ้น

สำหรับหลักเกณฑ์การรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2548/49 เป้าหมาย 9.0 ล้านตัน แยกเป็นจำนำที่ยุ้งจากเกษตรกร 4.5 ล้านตัน (ธ.ก.ส. เป็นผู้ดำเนินการ) และจำนำใบประทวนสินค้า 4.5 ล้านตัน (อคส. เป็นผู้ดำเนินการ) เปิดรับจำนำตั้งแต่ 1 พฤศจิกายน 2548-28 กุมภาพันธ์ 2549 ยกเว้นภาคใต้เริ่ม 1 กุมภาพันธ์ 2549-31 พฤษภาคม 2549 ดอกเบี้ยจำนำร้อยละ 3 ต่อปี ตามระยะเวลา จำนำ การไถ่ถอนแยกเป็น จำนำที่ยุ้งจากกำหนดไถ่ถอนภายใน 4 เดือน นับถัดจากเดือนที่จำนำ และ จำนำใบประทวนสินค้ากำหนดไถ่ถอนภายใน 3 เดือน นับถัดจากเดือนที่จำนำเช่นกัน ข้าวเปลือกที่ จำนำต้องมีความชื้นไม่เกิน 15% ถ้าหากเกินให้หักลดน้ำหนักตามเปอร์เซ็นต์ของความชื้น โดย 1% ความชื้น ให้หักลดน้ำหนักเท่ากับ 1.5% ของน้ำหนัก และต้องไม่มีสิ่งเจือปนเกิน 2% ของน้ำหนัก ผู้มี สิทธิจำนำจะต้องมีหนังสือรับรองเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปี จากกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวง เกษตรและสหกรณ์ และเป็นลูกค้าของ ธ.ก.ส. ปีการผลิต 2548/49 เกษตรกรต้องเลือกว่าจะจำนำที่ยุ้ง ฉาง หรือใบประทวนสินค้า อย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น ซึ่งเป็นแนวทางป้องกันการทุจริตและการเวียน เทียนข้าว (กลุ่มงานรับจำนำผลิตผล ธ.ก.ส., 2548)

การจำนำที่ยุ้งฉาง ให้ ธ.ก.ส. รับจำนำข้าวเปลือกจากเกษตรกร และสถาบันเกษตรกรที่มียุ้ง ฉางเป็นของตนเอง โดยจะได้รับค่าเช่ายุ้งฉางเกวียนละ 20 บาทต่อเดือน ซึ่งเป็นเงื่อนไขเพิ่มเติมที่ ดำเนินการเป็นปีแรก เพื่อจูงใจให้เกษตรกรจำนำข้าวเปลือกที่ยุ้งฉาง ราคารับจำนำข้าวเปลือกหอม มะลิรับตันละ 10,000 บาท ข้าวเปลือกหอมจังหวัดตันละ 8,500 บาท ข้าวเปลือกเจ้านาปีแบ่งตามชนิด ของต้นข้าว 5%-100% ตันละ 6,700-7,100 บาท และข้าวเปลือกเหนียวตันละ 7,500-7,700 บาท

การจำนำใบประทวนสินค้า มอบให้โรงสีที่เข้าร่วม โครงการเก็บรักษาข้าวเปลือกไว้ในโกดัง ของโรงสี และ/หรือแปรสภาพเป็นข้าวสารเก็บไว้ใน โกดังของโรงสี หรือ โกดังกลางของ อคส. โดย โรงสีจะได้รับค่าฝากเก็บข้าวเปลือกเมื่อเก็บรักษาเกินกว่า 90 วัน โดยที่ยังไม่มีการสั่งสีแปรสภาพเป็น ข้าวสารในอัตราเกวียนละ 20 บาทต่อเดือน ราคารับจำนำจะแบ่งตามชนิดของต้นข้าว 5%-100% ข้าวเปลือกหอมมะลิตันละ 9,700-10,000 บาท ข้าวเปลือกหอมจังหวัดตันละ 8,200-8,500 บาท และ ข้าวเปลือกเจ้านาปีตันละ 6,700-7,100 บาท (กรมการค้าภายใน, 2548ก)

ปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรตัดสินใจเข้าร่วม โครงการมากน้อยเพียงไรนั้นขึ้นอยู่กับ การประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารโครงการ ราคารับจำนำที่น่าพอใจเมื่อเปรียบเทียบกับราคาตลาดใน ขณะนั้น ค่าใช้จ่ายและความสะดวกในการจำนำ ตลอดจนความเข้าใจของตัวเกษตรกรเกี่ยวกับ หลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีปฏิบัติในการจำนำ ซึ่งการพิจารณาความสำเร็จของโครงการรับจำนำ

ข้าวเปลือก มีประเด็นที่ต้องพิจารณา 2 ประเด็น ประเด็นแรก ความต้องการจำหน่ายผลผลิต ซึ่งขึ้นอยู่กับ การเปรียบเทียบราคาตลาดและราคารับจำหน่าย จากผลการศึกษาอุปสงค์เงินกู้จำหน่ายข้าวเปลือกใน โครงการรับจำหน่ายข้าวเปลือกของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร พบว่าสัดส่วนของ ราคารับจำหน่ายต่อราคาตลาด และปริมาณผลผลิต เป็นปัจจัยสำคัญต่อปริมาณข้าวเปลือกที่จำหน่าย แต่ ราคาตลาดขณะในช่วงไถ่ถอนไม่มีผลต่อปริมาณการจำหน่าย (ชัยศักดิ์ ไพรัชกุลภักดี, 2531) ประเด็นที่ 2 การตัดสินใจในการกู้ยืมเงิน ซึ่งจะพิจารณาว่า ควรจะขายผลผลิตทันที หรือเก็บไว้เพื่อรอขายใน อนาคต ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบระหว่างผลตอบแทนที่ได้ถ้าขายในทันที และผลตอบแทนที่ได้ถ้าเก็บ ผลผลิตไว้รอขาย ถ้าผลตอบแทนในการเก็บผลผลิตสูงกว่าก็ควรจะตัดสินใจจำหน่ายผลผลิต แต่ถ้า ผลตอบแทนน้อยกว่าก็ควรขายผลผลิตไปทันที (โสภณ ทองปาน, 2536)

นอกจากนี้ ปริมาณการจำหน่ายย่อมจะแตกต่างกันไปตามผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้ในแต่ละท้องที่ ภาคกลางและภาคเหนือตอนล่าง ถือว่าเป็นแหล่งปลูกข้าวเพื่อการค้าแหล่งใหญ่ของประเทศ เนื่องจาก เป็นที่ราบลุ่มและมีสัดส่วนของพื้นที่ในเขตชลประทานสูงกว่าภูมิภาคอื่นๆ (ศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์ ประยุกต์, 2547) โดยเฉพาะจังหวัดนครสวรรค์ ข้าวถือเป็นพืชเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดการค้าขาย และ การลงทุนขนาดใหญ่ โดยมีแหล่งรับซื้อและท่าข้าวที่สำคัญคือ ท่าข้าวกำนันทรง ในปี 2548 จังหวัด นครสวรรค์มีผลผลิตข้าวเปลือกมากที่สุด เท่ากับ 1,261,076 ตัน เนื่องจาก เกษตรกรสามารถปลูกข้าว ได้ทั้งฤดูนาปีและนาปรัง พื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอเมือง ท่าตะโก หนองบัว และบรรพต- พิสัย การทำนาในอำเภอท่าตะโกส่วนใหญ่เป็นข้าวนาปี อาศัยน้ำฝนเป็นหลัก เนื่องจากไม่ได้อยู่ใน เขตชลประทาน แต่มีพื้นที่บางส่วนที่ติดกับบึงบอระเพ็ดสามารถทำนาปรังได้ ทั้งนี้ ปริมาณผลผลิต และการจำหน่ายข้าวเปลือกของเกษตรกรในอำเภอท่าตะโก ทั้งที่ยุ้งฉาง และไบประทวนสินค้ามีปริมาณ ก่อนข้างสูงกว่าเกษตรกรในอำเภออื่นๆ

ผลการรับจำหน่ายข้าวเปลือกนาปีของจังหวัดนครสวรรค์ ปีการผลิต 2548/49 ปริมาณรับจำหน่าย ทั้งหมด 394,353.22 ตัน (ตารางที่ 1) คิดเป็น 31.27% ของผลผลิตทั้งหมด แยกเป็น จำหน่ายที่ยุ้งฉาง 488 ราย จำนวน 5,567.05 ตัน ราคารับจำหน่ายเฉลี่ยตันละ 7,389 บาท ไถ่ถอนแล้ว 407 ราย จำนวน 5,139.88 ตัน เมื่อเดือนกันยายน 2549 ซึ่งคิดเป็น 92.33 % ของการจำหน่ายที่ยุ้งฉาง และจำหน่ายไบ ประทวนสินค้า 38,311 ราย จำนวน 388,786.17 ตัน ราคารับจำหน่ายเฉลี่ยตันละ 7,184 บาท ไถ่ถอนเพียง 22 ราย จำนวน 315 ตัน คิดเป็น 0.08% ของการจำหน่ายไบประทวน จะเห็นได้ว่าทั้งจำนวนเกษตรกร และปริมาณข้าวเปลือกที่จำหน่ายไบประทวนสินค้าสูงกว่าที่ยุ้งฉางหลายเท่าตัว ถึงแม้ว่าราคารับจำหน่าย เฉลี่ยที่ยุ้งฉางจะสูงกว่าถึงตันละ 205 บาทก็ตาม ซึ่งอาจเป็นผลมาจากเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้รถเกี่ยว

ข้าว ทำให้ข้าวมีความชื้นสูง เก็บรักษาค่อนข้างยากและอาจทำให้เสื่อมคุณภาพได้ง่าย ประกอบกับความสะดวกในการจำหน่าย ซึ่งสามารถเข็นข้าวจากแปลงนาที่เพิ่งเกี่ยวแล้วเสร็จไปจำหน่ายที่โรงสีได้เลย จึงทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ตัดสินใจจำหน่ายไปประทวนสินค้า และเป็นการจำหน่ายแบบขายขาด เพราะการไถ่ถอนคืนมีไม่ถึง 1 เปอร์เซ็นต์ แต่การจำหน่ายที่ยังคงมีการไถ่ถอนเกือบ 100 เปอร์เซ็นต์ ดังกล่าวแล้วข้างต้น ทั้งนี้ การจำหน่ายที่ยังคงของเกษตรกรในอำเภอท่าตะโก มีจำนวน 151 ราย ปริมาณรวม 2,341.16 ตัน ไถ่ถอนแล้ว 139 ราย จำนวน 2,139.23 ตัน ซึ่งคิดเป็น 91.37% ถือได้ว่าเกษตรกรให้ความสนใจและตระหนักถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการจำหน่าย โดยผลประโยชน์หรือผลตอบแทนดังกล่าวย่อมขึ้นอยู่กับราคาข้าวในท้องตลาด ซึ่งมีความผันผวนไปตามฤดูกาล ค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษา และค่าความสูญเสียจากการเก็บรักษา เป็นต้น

ดังนั้น การวิเคราะห์เพื่อให้ทราบถึงผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตัวเกษตรกรโดยตรงและชัดเจนที่สุด น่าจะเป็นกรณีการจำหน่ายที่ยังคงมากกว่าการจำหน่ายไปประทวนสินค้า เพราะข้าวเปลือกที่จำหน่ายที่ยังคงยังคงเป็นกรรมสิทธิ์ของเกษตรกร และมีผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินงานไม่มากนัก แต่การจำหน่ายไปประทวนสินค้ามีหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย เช่น ธ.ก.ส. อคส. โรงสี โกดังกลาง ผู้ตรวจสอบคุณภาพข้าว ตลอดจนขบวนการส่งมอบข้าว ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้เกิดความไม่โปร่งใส และแสวงหาประโยชน์จากการจำหน่าย เช่น ปัญหาการทุจริตในจังหวัดพิจิตร ทั้งการโกงข้าวของเกษตรกรจำหน่ายแล้วไม่ได้เงิน การปลอมแปลงไปประทวนสินค้าเพื่อเบิกเงินจาก ธ.ก.ส. ขโมยข้าวออกจากคลังสินค้า และสต็อกลม ทำให้รัฐต้องสูญเสียเงินกว่า 1,000 ล้านบาท (สำนักงานอัยการสูงสุด, 2549) จากสถานการณ์ที่ได้กล่าวถึง ทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการศึกษาถึงผลตอบแทนและปัจจัยที่มีผลต่อผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการจำหน่ายข้าวเปลือกที่ยังคง รวมถึงศึกษาการเคลื่อนไหวของราคาตามฤดูกาล ซึ่งใช้ราคาข้าวเปลือกเข้ามาปี 5% ณ ตลาดข้าวก้านันทรัง จังหวัดนครสวรรค์ โดยดัชนีฤดูกาลจะแสดงให้เห็นว่า ราคาข้าวเปลือกมีการเคลื่อนไหวขึ้นลงในรอบปีหนึ่งๆ อย่างไรบ้าง ซึ่งทำให้เกษตรกรสามารถตัดสินใจขายข้าวได้อย่างมีเหตุผลมากขึ้น ทั้งนี้ราคาถือเป็นตัวแปรสำคัญที่แสดงถึงระดับรายได้ และฐานะความเป็นอยู่ของเกษตรกร

ตารางที่ 1 ผลการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี จังหวัดนครสวรรค์ ปีการผลิต 2548/2549

สาขา	การรับจำนำ						การไถ่ถอน					
	เกษตรกรผู้จำนำ		ปริมาณ		จำนวนเงิน		เกษตรกรผู้จำนำ		ปริมาณ		จำนวนเงิน	
	(ราย)	(ตัน)	(พันบาท)	(พันบาท)	(ราย)	(ตัน)	(พันบาท)	(ตัน)	(พันบาท)	(พันบาท)	(พันบาท)	
	ผู้											
	นาง	ใบประทวน	ผู้กลาง	ใบประทวน	ผู้กลาง	ใบประทวน	ผู้กลาง	ใบประทวน	ผู้กลาง	ใบประทวน	ผู้กลาง	ใบประทวน
นครสวรรค์	2	5,263	32.91	58,503.29	260	406,659	2	6	32.91	70.48	260	491
ท่าตะโก	151	7,709	2,341.16	61,666.74	16,655	458,089	139	3	2,139.23	103.98	15,230	797
ลาดยาว	1	2,032	5.82	30,230.40	39	210,695	1	2	5.82	25.34	39	177
ตากถี	2	1,963	87.16	27,993.05	584	196,350	2	1	87.16	7.73	584	54
หนองบัว	50	6,959	862.26	56,610.91	6,636	426,030	46	1	824.48	1.52	6,328	12
บรรพตพิสัย	-	5,387	-	73,280.20	-	506,679	-	8	-	58.11	-	401
พยุหะคีรี	119	1,164	680.05	15,130.83	4,960	105,927	90	-	639.44	-	4,652	-
ไพศาลี	150	3,739	1,472.53	25,991.78	11,344	197,232	114	-	1,325.68	-	9,873	-
ตากฟ้า	13	190	85.16	1,835.15	656	13,362	13	-	85.16	-	656	-
ชุมแสง	-	3,211	-	26,372.70	-	194,049	-	-	-	-	-	-
แม่วงก์	-	694	-	11,171.12	-	78,158	-	1	-	47.86	-	335
รวม	488	38,311	5,567.05	388,786.17	41,134	2,793,231	407	22	5,139.88	315	37,622	2,266

ที่มา: สำนักงาน ธ.ก.ส. จังหวัดนครสวรรค์ (2549)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อทราบถึงสภาพทั่วไป การทำนา และการขายข้าวของเกษตรกรผู้จำหน่ายข้าวเปลือก
2. เพื่ออธิบายลักษณะการเคลื่อนไหวของดัชนีราคาฤดูกาลข้าวเปลือก
3. เพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีผลต่อผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการจำหน่ายข้าวที่ยุ่งฉาง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิเคราะห์ที่ได้สามารถนำไปเป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงมาตรการรับจำหน่ายข้าวเปลือกให้มีความเหมาะสมและรัดกุมมากยิ่งขึ้น และใช้เป็นแนวทางในการเข้าร่วมโครงการรับจำหน่ายของเกษตรกรในปีต่อไป นอกจากนี้ ยังถือเป็นข้อมูลที่ช่วยให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล ว่าควรจำหน่ายเป็นระยะเวลาที่เดือน ขายช่วงเดือนใด จึงจะได้รับผลตอบแทนดีที่สุด

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาในเรื่องนี้เป็นการศึกษาในอำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรผู้จำหน่ายข้าวเปลือกในปีที่ยุ่งฉาง ปีการผลิต 2548/49 ซึ่งอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเขาลือ ตำบลดอนคา, หมู่บ้านบ้านลาด ตำบลหนองหลวง และหมู่บ้านหัวถนนเหนือ ตำบลหัวถนน รวมทั้งข้อมูลทุติยภูมิจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ สำหรับการศึกษาลักษณะการเคลื่อนไหวของดัชนีราคาฤดูกาลข้าวเปลือก ใช้ราคาข้าวเปลือกเจ้านาปี 5% ณ ตลาดข้าวกำนันทรง เป็นตัวแทน เพราะข้าวเปลือกที่จำหน่ายส่วนใหญ่เป็นข้าวเปลือกเจ้า และด้วยข้อจำกัดของการเก็บรวบรวมข้อมูล ราคาข้าวเปลือกเจ้านาปี 5% มีการเก็บบันทึกข้อมูลที่ต่อเนื่องมากที่สุด และนอกจากนี้ ราคาข้าว ณ ตลาดข้าวกำนันทรงเป็นราคาที่น่าเชื่อถือ โรงสีส่วนใหญ่จะใช้ราคาคังกล่าว กำหนดราคารับซื้อข้าวเปลือกจากเกษตรกรด้วย

วิธีการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data)

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บตัวอย่างจากเกษตรกรผู้จำหน่าย จำนวน 147 ราย จากทั้งหมด 151 ราย ซึ่งเป็นการใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) โดยการสัมภาษณ์ด้วยแบบสอบถาม (ภาคผนวก ง) เกี่ยวกับปริมาณข้าวเปลือกที่จำหน่าย เดือนที่จำหน่าย เดือนที่ตัดสินใจขายข้าวเปลือก (เดือนที่ไถ่ถอน) และราคาข้าวเปลือกที่ขายได้ ค่าใช้จ่ายในการขายข้าว ค่าใช้จ่ายในการนำข้าวจากแปลงนาไปเก็บที่ยุ้งฉาง และปริมาณความสูญเสียของข้าวเปลือกจากการเก็บรักษา เป็นต้น

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสารรายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ การค้นคว้าจากเว็บไซต์ และเก็บรวบรวมข้อมูลทางสถิติของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครสวรรค์ และกรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ข้างต้น ประกอบด้วย การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) และการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Method)

1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) เป็นการบรรยายเพื่อให้ทราบถึงสภาพทั่วไปของพื้นที่ วิธีการทำนา และการขายข้าวของเกษตรกรผู้จำหน่าย เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และอธิบายลักษณะการเคลื่อนไหวของดัชนีราคาฤดูกาลในแต่ละเดือนของข้าวเปลือกเง้านปี 5% ณ ตลาดข้าวกำนันทรง เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

2. การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Method) เป็นการวิเคราะห์โดยสร้างแบบจำลอง Multiple Regression Model และประมาณค่าสัมประสิทธิ์ด้วยวิธี Ordinary Least Squares (OLS) ในรูปแบบสมการเส้นตรง (Linear Equation) เพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีผลต่อผลตอบแทนที่เกษตรกรแต่ละรายได้รับจากการจำหน่ายข้าวที่ยังฉาง เพื่อเป็นการบรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

$$\text{สมการผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการจำหน่ายข้าว } (R_i) = NR_{si} - NR_{pi}$$

กำหนดให้ R_i = ผลตอบแทนที่เกษตรกรรายที่ i ได้รับจากการจำหน่ายข้าวเปลือกหนึ่งเกวียน

NR_{si} = รายรับสุทธิจากการขายข้าวที่จำหน่าย เท่ากับ ราคาขาย - (ดอกเบี้ยจำหน่าย + ค่าความสูญเสียจากการเก็บรักษา + ค่าเสียโอกาสของยังฉางที่ใช้เก็บรักษาข้าว + ค่าซ่อมแซมยังฉาง + ค่าใช้จ่ายในการขายข้าว) + ค่าเช่ายังฉางที่ได้รับ

NR_{pi} = รายรับสุทธิจากการจำหน่าย เท่ากับ ราคาจำหน่าย + ดอกเบี้ยเงินฝากจากเงินที่ได้จากการจำหน่าย - ค่าใช้จ่ายในการนำข้าวจากแปลงนาไปเก็บที่ยังฉาง

แบบจำลอง Multiple Regression ที่ใช้ในการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ โดยความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระและตัวแปรตามจะอยู่ในรูปของสมการเส้นตรง (Linear Equation) ดังนี้

$$R_i = a_0 + a_1P_i + a_2T_i - a_3E_i + \varepsilon_i$$

กำหนดให้ P_i = ราคาข้าวที่เกษตรกรรายที่ i ขายได้ในเดือนที่ขาย

T_i = ระยะเวลาที่เกษตรกรรายที่ i จำหน่ายข้าว

E_i = ค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาข้าวเปลือกที่จำหน่าย เท่ากับ ดอกเบี้ยจำหน่าย + ค่าความสูญเสียจากการเก็บรักษา + ค่าเสียโอกาสของยังฉางที่ใช้เก็บรักษาข้าว + ค่าซ่อมแซมยังฉาง - ค่าเช่ายังฉางที่เกษตรกรได้รับ

ε_i = ค่าความคลาดเคลื่อนของเกษตรกรรายที่ i

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามและตัวแปรอิสระในแบบจำลองมีข้อสมมุติฐาน ดังนี้

$\partial R_i / \partial P_i > 0$ หมายความว่า ถ้าราคาข้าวที่เกษตรกรขายได้เพิ่มสูงขึ้น ทำให้ผลตอบแทนจากการจำหน่ายที่เกษตรกรได้รับมากขึ้น เมื่อปัจจัยอื่นๆ คงที่

$\partial R_i / \partial T_i > 0$ หมายความว่า ถ้าระยะเวลาที่เกษตรกรจำหน่ายนานขึ้น ทำให้ผลตอบแทนจากการจำหน่ายที่เกษตรกรได้รับมากขึ้น เมื่อปัจจัยอื่นๆ คงที่

$\partial R_i / \partial E_i < 0$ หมายความว่า ถ้าค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาข้าวที่จำหน่ายมากขึ้น ทำให้ผลตอบแทนจากการจำหน่ายที่เกษตรกรได้รับน้อยลง เมื่อปัจจัยอื่นๆ คงที่

บทที่ 2

โครงร่างทางทฤษฎี

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้เป็นทฤษฎีที่ว่าด้วย ความสัมพันธ์ของราคาสินค้า ณ ช่วงเวลาที่ต่างกัน (Inter-Temporal Price Theory) และแนวคิดเกี่ยวกับการรับจำนำ โดยกล่าวถึงราคาผลผลิตและค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษา ตลอดจนแนวคิดการตัดสินใจนำสินค้านำจำนำ ซึ่งมีรายละเอียดตามลำดับ ดังต่อไปนี้

Inter-Temporal Price Theory

การอธิบายความสัมพันธ์ของราคาสินค้าใน 2 ช่วงเวลาที่ต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับสินค้าที่มีลักษณะเป็นฤดูกาล การเคลื่อนไหวของราคาสินค้าดังกล่าวจะต่ำสุดในช่วงฤดูเก็บเกี่ยว และหลังจากนั้นราคาจะขยับสูงขึ้นเรื่อยๆ จนกว่าผลผลิตฤดูกาลใหม่จะออกสู่ตลาดอีกครั้ง โดยหลักแล้วราคาสินค้าชนิดเดียวกันในปัจจุบันกับในอนาคต ราคาในอนาคตจะสูงกว่าราคาในปัจจุบันเท่ากับค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษา แต่มีผู้ไม่เห็นด้วยซึ่งให้เหตุผลว่าราคาที่ขายในอนาคต ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ดังต่อไปนี้ (Holbrook Working, 1949)

1. ค่าบริการในการเก็บรักษา ซึ่งขึ้นอยู่กับภาวะตลาดทั้งการเสนอซื้อ และการเสนอขาย โดยการเสนอขายขึ้นอยู่กับการแข่งขันของตลาดที่ให้บริการในการเก็บรักษา บางช่วงที่ตลาดมีการแข่งขันมาก ค่าบริการในการเก็บรักษาจะสูง แต่บางช่วงที่ไม่มีผู้ให้บริการ ค่าบริการในการเก็บรักษาก็จะต่ำ

2. การเก็บรักษาผลผลิตไม่ได้หมายความว่า เก็บรักษาไว้เพื่อขายอย่างเดียวเท่านั้น แต่อาจจะเก็บรักษาไว้เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในธุรกิจ เช่น ธุรกิจเพื่อการแปรรูป ธุรกิจขนส่ง ซึ่งจำเป็นจะต้องมีสินค้าเก็บรักษาไว้ ดังนั้น การขาดทุนค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาก็เป็นเรื่องปกติ ถ้าได้กำไรจากธุรกิจส่วนอื่น ในประเด็นนี้ค่าเก็บรักษาจึงมิใช่เป็นตัวแปรหลัก

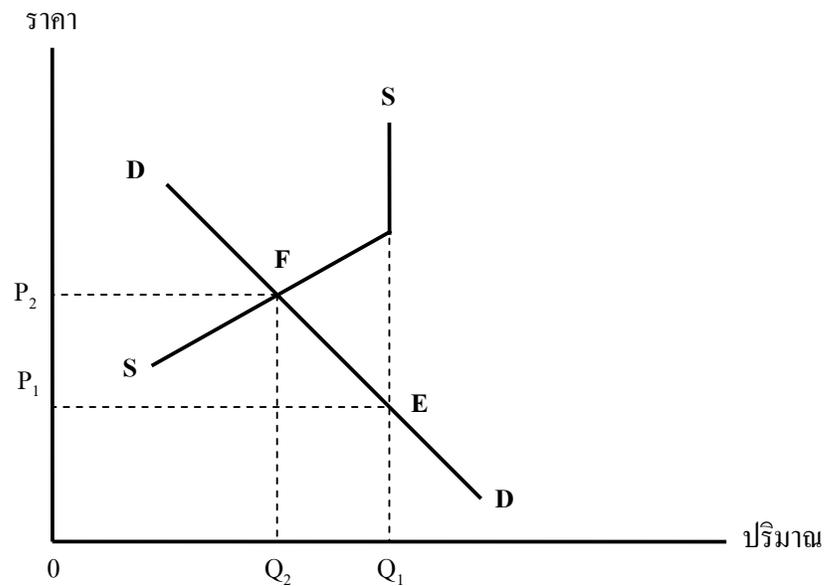
3. ในช่วงเวลาของการเก็บรักษา ผู้ประกอบการทั่วไปอาจจะมีวิธีการลดความเสี่ยง โดยเข้าไปซื้อขายสัญญาในตลาดล่วงหน้า ซึ่งจะช่วยให้รายได้จากการเก็บรักษาเพิ่มหรือลดลงก็ได้

ดังนั้น ราคาในอนาคตของสินค้าที่เก็บรักษาในปัจจุบันจะไม่เท่ากับราคาสินค้านั้นที่ซื้อมารวมกับค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษา แต่จะขึ้นอยู่กับปัจจัยดังกล่าวข้างต้น แต่สำหรับกรณีของประเทศไทย ผู้ประกอบที่ทำธุรกิจเก็บรักษาสินค้านี้น้อยมาก หรือยังเป็นเกษตรกรด้วยแล้วการเก็บรักษาผลผลิตก็เพื่อไว้รอขายในวันข้างหน้าเท่านั้น ซึ่งไม่ได้เก็บผลผลิตไว้เพื่อทำธุรกิจอย่างอื่นที่เกี่ยวข้อง ไม่มีการลดความเสี่ยงในการซื้อขายในตลาดล่วงหน้า ดังนั้น เกษตรกรรายย่อยของประเทศไทยจะได้กำไรจากการเก็บรักษา ก็ต่อเมื่อราคาที่ซื้อขายในอนาคตสูงกว่าค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษา

การรับจำนำผลผลิต (การเก็บผลผลิตไว้รอราคา)

การรับจำนำผลผลิตเหมาะสมกับผลผลิตที่ออกสู่ตลาดเป็นฤดูกาลและสามารถเก็บรักษาให้คงคุณภาพได้ในต้นทุนที่ไม่สูงนัก ซึ่งเป็นแนวคิดที่ให้เกษตรกรเก็บรักษาผลผลิตไว้ก่อนในต้นฤดูเก็บเกี่ยว โดยนำผลผลิตมาจำนำกับสถาบันที่ให้เงินกู้ โดยได้เงินกู้ต่ำกว่ามูลค่าของผลผลิต เมื่อมีการไถ่ถอนเกษตรกรต้องเสียดอกเบี้ยและค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษา ซึ่งการเก็บรักษานั้นจะทำให้อุปทานในตลาดลดลง ถ้าหากอุปสงค์ตลาดคือเส้น DD และอุปทานผลผลิตที่ออกสู่ตลาดทั้งหมดเท่ากับ OQ_1 จะทำให้ราคาคุณภาพของตลาดอยู่ที่ OP_1 (จุด E) และถ้าหากเกษตรกรเก็บรักษาผลผลิตไว้ในยุ้งฉาง จนทำให้อุปทานผลผลิตในตลาดเหลือเพียง OQ_2 และเมื่ออุปสงค์คงที่จะทำให้ราคาคุณภาพของตลาดเพิ่มขึ้นเป็น OP_2 (จุด F) ดังภาพที่ 1

ถ้าเกษตรกรจำเป็นต้องขายเพราะมีรายจ่ายต้องจ่าย ซึ่งถ้าขายก็จะได้ราคาต่ำ เพื่อช่วยแก้ปัญหาในส่วนนี้ สถาบันการเงินก็อาจจะให้เกษตรกรกู้ยืมเงินไปก่อน เมื่อราคาพืชผลสูงขึ้นจึงขาย แล้วนำเงินมาจ่ายหนี้เงินกู้ อย่างนี้รู้จักกันว่าเป็นการให้เงินกู้เพื่อเก็บรักษาพืชผล (storage loan) การจำนำผลิตผลเกษตรกรผู้จำนำจะต้องชำระเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยเมื่อไถ่ถอน พร้อมกับค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาตามระยะเวลาที่เก็บ ซึ่งค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษา ประกอบด้วย ค่าใช้จ่ายโดยตรง เช่น ดอกเบี้ยจำนำ ค่าขนส่ง ค่าเช่าสถานที่เก็บรักษา เป็นต้น และค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการสูญเสีย น้ำหนักและคุณภาพ เช่น น้ำหนักของผลผลิตเสียหาย เนื่องจากถูกหนู มอด และแมลงอื่นๆ ทำลาย และการเสื่อมสภาพตามระยะเวลาที่เก็บรักษา ซึ่งค่าใช้จ่ายโดยตรงและค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการสูญเสียจะเพิ่มขึ้นตามระยะเวลาการเก็บรักษา

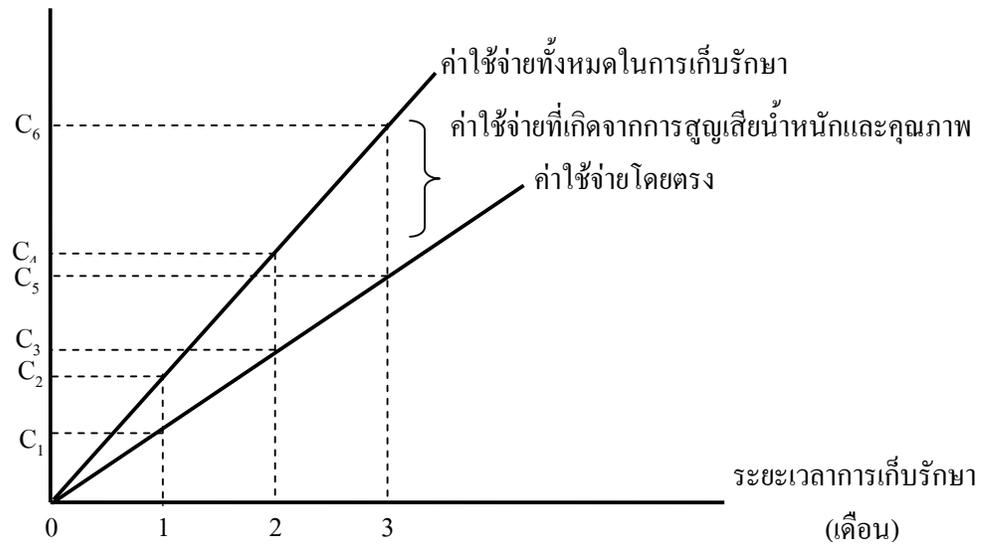
ภาพที่ 1 การเก็บรักษาผลผลิตทำให้ราคาตลาดเพิ่มขึ้น

ถ้าหากเกษตรกรเก็บรักษาผลผลิตเป็นระยะเวลา 1 เดือน จะเสียค่าใช้จ่ายทั้งหมดเท่ากับ OC_2 เป็นค่าใช้จ่ายโดยตรง เท่ากับ OC_1 และค่าใช้จ่ายจากการสูญเสียน้ำหนักและคุณภาพ เท่ากับ C_1C_2 ถ้าเก็บรักษาผลผลิตเป็นระยะเวลา 2 เดือน หรือ 3 เดือน ค่าใช้จ่ายทั้งหมดเท่ากับ OC_4 และ OC_6 ตามลำดับ โดยเป็นค่าใช้จ่ายโดยตรง เท่ากับ OC_3 และ OC_5 ตามลำดับ ค่าใช้จ่ายจากการสูญเสีย น้ำหนักและคุณภาพ เท่ากับ C_3C_4 และ C_5C_6 ตามลำดับ ดังภาพที่ 2

ดังนั้น การที่เกษตรกรจะนำผลผลิตที่เก็บรักษาไว้รอการขาย หรือเกษตรกรจะไถ่ถอนผลผลิต ที่จำหน่าย ส่วนใหญ่แล้วส่วนต่างระหว่างราคาที่เราคาดว่าจะขายได้กับราคาที่ได้รับตอนจำหน่ายจะต้อง มากกว่าหรืออย่างน้อยต้องเท่ากับค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เกษตรกรต้องจ่าย ถ้าหากราคาจำหน่ายอยู่ที่ OP_0 เมื่อเก็บผลผลิตผ่านไปหนึ่งเดือน ราคาสูงขึ้นเป็น OP_1 ราคาผลผลิตเพิ่มขึ้นเท่ากับ $OP_1 - OP_0 = P_1P_0$ หรือเท่ากับ AD ดังนั้น เกษตรกรที่จะไถ่ถอนผลผลิตในเดือนที่หนึ่ง ราคาที่เพิ่มขึ้น (AD) จะต้อง มากกว่าหรือเท่ากับค่าใช้จ่ายทั้งหมด (OC_2) ถ้าไถ่ถอนเมื่อสิ้นเดือนที่สอง ราคาผลผลิตจะเพิ่มขึ้น เท่ากับ $OP_2 - OP_0 = P_0P_2$ หรือเท่ากับ BE จะต้องมากกว่าหรือเท่ากับค่าใช้จ่ายทั้งหมด (OC_4) และถ้า หากไถ่ถอนเมื่อสิ้นเดือนที่สาม ราคาผลผลิตจะเพิ่มขึ้นเท่ากับ $OP_3 - OP_0 = P_0P_3$ หรือ CF จะต้อง มากกว่าหรือเท่ากับค่าใช้จ่ายทั้งหมด (OC_6) ดังภาพที่ 3 แต่สถานการณ์อาจไม่เป็นเช่นนั้น

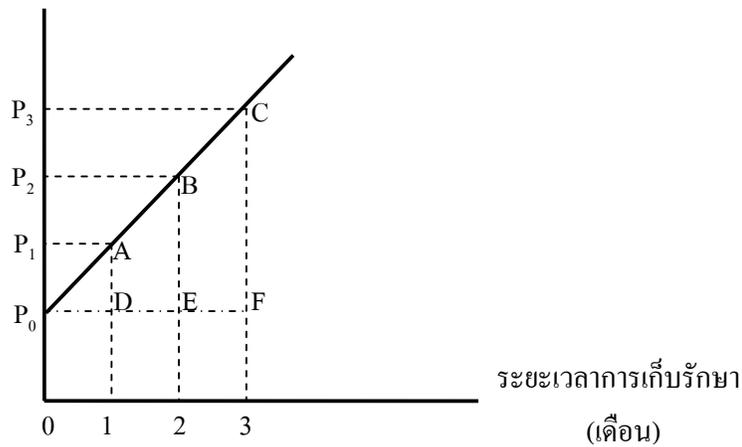
ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพตลาดทั้งอุปสงค์และอุปทาน เช่นถ้ามีผลผลิตจำนวนมากปรั่งออกสู่ตลาดจะทำให้ราคาผลผลิตที่เก็บรักษาไว้ลดลงก็ได้ (ศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์ประยุกต์, 2548: 13-15)

ค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาผลผลิต

ภาพที่ 2 ค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาผลผลิต

ราคาผลผลิตที่เก็บรักษาไว้

ภาพที่ 3 ราคาผลผลิตที่เพิ่มขึ้นเมื่อมีการเก็บรักษา

แนวคิดการตัดสินใจนำสินค้ามาจำหน่าย

การที่รัฐบาลมีมาตรการให้เกษตรกรกู้ยืมเงินไปเพื่อเก็บรักษาพืชผลไว้รอขาย (storage loan) หรือวิธีรับจำนำ รัฐบาลจะให้เกษตรกรกู้ยืมไปตามราคาที่ประกาศ โดยกำหนดระยะเวลาได้ถนัด เช่น ภายในสามเดือนหรือหกเดือน ต่อมาเมื่อเห็นว่าราคาสินค้าในตลาดราคาสูงขึ้น (กว่าราคาตอนที่ไปกู้ยืมมา) เกษตรกรสามารถนำสินค้าออกขายแล้วใช้คืนเงินกู้ ชำระค่าดอกเบี้ยและค่าเก็บรักษา (ถ้าไม่เก็บรักษาเอง) แต่ถ้าเห็นว่าราคายังต่ำอยู่อาจจะเท่ากับราคาตอนไปกู้เงิน หรือสูงขึ้นเพียงเล็กน้อยหรืออย่างไรก็ได้แล้วแต่ เมื่อครบกำหนดแล้วก็ต้องขาย หรือใช้พืชผลชำระหนี้ให้กับรัฐบาล (ถ้ารัฐบาลมีนโยบายในเรื่องนี้) ในกรณีนี้ไม่ต้องใช้คืนเงินกู้แต่จะต้องชำระค่าดอกเบี้ยและค่าเก็บรักษา

วิธีการดังกล่าวได้ใช้อยู่ในหลายประเทศ เช่น ในกรณีของประเทศบราซิล ซึ่งใช้มาตรการนี้กับฝ้าย ข้าว ถั่วเหลือง ข้าวโพด บางพืชใช้เป็นบางปี บางพืชใช้หลายปีติดต่อกัน ประเทศไทยก็นำเอาระบบการรับจำนำข้าวเปลือก ซึ่งมีวิธีการคล้ายคลึงกัน เว้นแต่ไม่ได้ประกาศราคาล่วงหน้า แต่กำหนดอัตราจ่ายเงินกู้ หรือราคารับจำนำโดยคิดตามอัตราร้อยละของราคาตลาด หรือราคาที่ประกาศ โดยเกษตรกรต้องเก็บรักษาสินค้าไว้เอง

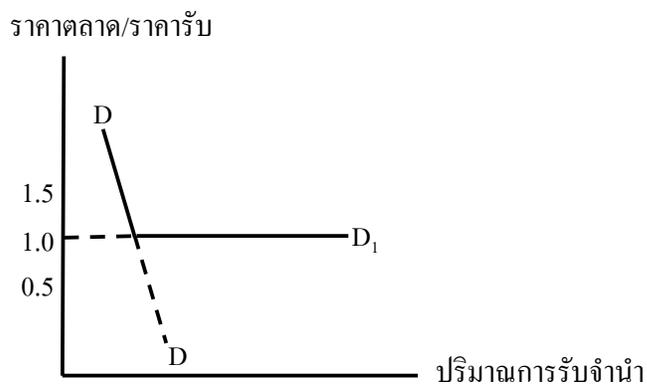
การพิจารณาความสำเร็จของโครงการให้กู้ยืมเงินเพื่อเก็บรักษาสินค้าไว้รอขายไม่ว่าจะพิจารณาจากราคาขั้นต่ำที่กำหนด หรือคิดตามราคาตลาดมีประเด็นที่ต้องพิจารณาอยู่สองประเด็นคือ แรงจูงใจที่เกษตรกรจะกู้ยืมเงินเพื่อเก็บรักษา และปริมาณสินค้าที่จะเอามาจำหน่ายหรือขุดเงินกู้ที่ต้องการ ซึ่งพอจะแยกพิจารณาได้ดังนี้

การตัดสินใจในการกู้ยืมเงิน การพิจารณาว่าควรขายพืชผลทันที หรือจะเก็บไว้รอขายในอนาคตพิจารณาจากเหตุผลธรรมชาติ คือการเปรียบเทียบระหว่างผลตอบแทนที่ได้ถ้าขายทันที และผลตอบแทนที่ได้ถ้าเก็บพืชผลไว้รอขายโดยกู้ยืมเงินมาใช้จ่ายก่อน และเอาพืชผลค้ำประกันเงินกู้ โดยผลตอบแทนจากการเก็บพืชผลจำนวนหนึ่ง เช่นหนึ่งตันคิดจากราคาที่ขายได้เมื่อตัดสินใจขาย (ซึ่งควรจะสูงกว่าราคาตอนที่ตัดสินใจกู้ยืมเงินหรือราคาช่วงเก็บเกี่ยว) บวก ด้วยผลประโยชน์ที่ได้หรือดอกผลจากการใช้เงินกู้ ลบ ด้วยผลประโยชน์หรือดอกผลที่ควรจะได้แต่ไม่ได้จากส่วนเหลือของราคาตลาดและราคารับจำนำถ้าขายไปทันทีแทนที่จะเก็บไว้ (ปกติจะรับจำนำในราคาที่ต่ำกว่าราคาตลาดอยู่แล้ว) ลบ ด้วยค่าเก็บรักษารวมทั้งที่เป็นค่าเก็บรักษาจริงๆ และความเสียหายที่

เกิดจากการเก็บรักษา เช่น น้ำหนักลด พืชผลถูกสัตว์ทำลาย ลบ ด้วยดอกเบี้ยที่ต้องจ่าย ถ้าผลตอบแทนข้างต้นสูงกว่าผลตอบแทนที่จะได้ถ้าหากขายไปทันที ก็ควรจะเก็บไว้และกู้ยืมเงินมาใช้จ่ายก่อน แต่ถ้าต่ำกว่าก็ควรจะขายไปในช่วงต้นฤดูเก็บเกี่ยว

ข้อมูลรายการสำคัญที่ทำให้ผลตอบแทนจากการเก็บรักษาสูงต่ำแค่ไหนขึ้นอยู่กับ (1) ราคาพืชผลในวันข้างหน้าตอนที่ตัดสินใจขาย ซึ่งในที่สุดก็ต้องขายเพื่อเอาเงินไปชำระหนี้ และ (2) ราคาที่ประเมินตอนไปกู้ยืมเงินว่าเท่ากับราคาช่วงนั้น หรือต่ำกว่ามากน้อยแค่ไหน ส่วนค่าเก็บรักษาและอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมจะไม่ได้แตกต่างกันมากและพอจะทราบว่าจะควรจะทำใด

ความต้องการที่จะเอาสินค้ามาจำหน่าย ความต้องการในการขอกู้เงินขึ้นอยู่กับเปรียบเทียบราคาตลาด (ซึ่งเปลี่ยนแปลงขึ้นลงตลอดเวลา) และราคาขั้นต่ำหรือราคาที่รับจำหน่าย (หรือเท่ากับราคาตลาดหารด้วยราคาขั้นต่ำ) โดยถือว่าความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับ โครงการ และความสะดวกของเกษตรกรที่มาติดต่อหรือส่งมอบสินค้าเพื่อเก็บรักษา และอื่นๆ มีครบถ้วนรวมทั้งยอดเงินที่จะให้กู้ยืมมีไม่จำกัด เส้นความต้องการเงินกู้จะมีลักษณะเหมือนเส้น DD ดังภาพที่ 4 ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณสินค้าที่ต้องการเอามาจำหน่ายในระดับราคาสัมพัทธ์ (ราคาตลาดหารด้วยราคาขั้นต่ำ) ต่างๆ กัน ทั้งมากกว่าและน้อยกว่าหนึ่ง

ภาพที่ 4 เส้นลักษณะความต้องการรับจำหน่ายสินค้า

ปกติแล้วราคาสัมพัทธ์จะมีค่ามากกว่าหนึ่ง (คือราคาตลาดสูงกว่าราคาขั้นต่ำ) ลักษณะเส้นจะเหมือนเส้นการเสนอซื้อธรรมดา ค่ายิ่งสูง คือราคาตลาดสูงกว่าราคาขั้นต่ำมากเท่าใด ความต้องการที่จะจำหน่ายก็ยิ่งน้อยลงเท่านั้น ความลาดชันจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับราคาคะแนน

เกี่ยวกับราคาในอนาคต รายได้ที่เสียไปและความเสี่ยง แต่ที่ระดับราคาสัมพัทธ์เท่ากับหนึ่ง คือราคาตลาดเท่ากับราคารับจำนำ เส้นการเสนอซื้อจะขนานกับแกนนอน (DD_1) ทำให้เกษตรกรต้องการนำผลผลิตมาจำนำทั้งหมด แต่ถ้าราคาสัมพัทธ์น้อยกว่าหนึ่ง เท่ากับว่าราคารับจำนำสูงกว่าราคาตลาด ส่งผลให้เกษตรกรไม่ไถ่ถอนผลผลิต ทำให้เป็นภาระของรัฐบาลที่จะต้องระบายข้าวเปลือกหุดจํานำ ลักษณะเส้นความต้องการข้างต้นพิจารณาจากอัตราดอกเบี้ยและค่าเก็บรักษาที่ระดับใดระดับหนึ่ง ถ้าข้อมูลเหล่านี้รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและความสะดวกของเกษตรกรเปลี่ยน เส้นการเสนอซื้อก็จะเปลี่ยน (โสภณ ทองปาน, 2536: 72-74)

การตรวจเอกสาร

การทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคั้งนี้จะกล่าวถึง การเคลื่อนไหวของราคาข้าวเปลือกตามฤดูกาล ปัจจัยและผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการจำนำ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การเคลื่อนไหวของราคาข้าวเปลือกที่ชาวนาได้รับในเดือนต่างๆ ช่วงปี 2497-2502 มีการเคลื่อนไหวเป็น 3 ระยะ ระยะแรกเริ่มตั้งแต่ช่วงเดือนมกราคม ซึ่งเป็นเดือนที่ราคาข้าวเปลือกต่ำที่สุด ระยะที่ 2 เป็นระยะที่ราคาข้าวทรงตัว คือช่วงเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน และระยะที่ 3 เริ่มตั้งแต่ช่วงเดือนกรกฎาคม-พฤศจิกายน โดยในระยะนี้ราคาข้าวเปลือกจะสูงที่สุดในเดือนกรกฎาคม สำหรับราคาข้าวเปลือกขายส่งในตลาดกรุงเทพฯ มีการเคลื่อนไหวเป็น 3 ระยะเช่นกัน ระยะแรกระหว่างช่วงเดือนมกราคม-มีนาคม เป็นระยะที่ราคาขายส่งข้าวเปลือกตกต่ำที่สุด ระยะที่ 2 เป็นระยะที่ราคาขายส่งข้าวเปลือกกำลังขยับตัวสูงขึ้นในช่วงเดือนเมษายน-มิถุนายน และระยะสุดท้ายช่วงเดือนกรกฎาคม-ธันวาคม ซึ่งเป็นช่วงที่ราคาข้าวเปลือกสูงสุดและมีการเคลื่อนไหวของราคาเพียงเล็กน้อยเท่านั้น โดยเฉพาะในช่วงเดือนพฤศจิกายนและธันวาคม (สมนึก ศรีปลั่ง, 2503) แต่การเคลื่อนไหวของราคาข้าวเปลือกที่ระดับราคาขายส่งกรุงเทพฯ ระหว่างปี 2502 -2515 ดัชนีราคาฤดูกาลมีค่าต่ำสุดในเดือนธันวาคม สูงสุดในเดือนตุลาคม (Tubpun Somnuk, 1974) ต่อมาในช่วงปี 2510-2523 ปรากฏว่าราคาข้าวเปลือกระดับฟาร์ม และระดับขายส่งกรุงเทพฯ มีดัชนีราคาฤดูกาลต่ำสุดในเดือนกุมภาพันธ์ และเมษายน ตามลำดับ แต่สูงสุดในเดือนเดียวกันคือ เดือนตุลาคม (ภารดี ประเสริฐลาภ, 2526) ช่วงปี 2517-2526 ดัชนีราคาฤดูกาลของข้าวเปลือกระดับขายส่งในตลาดท้องถิ่นต่ำสุดในเดือนมกราคม แต่ยังคงสูงสุดในเดือนตุลาคม (สารภี พรนิมิตร, 2528) ในช่วงปี 2525-2534 ดัชนีราคาฤดูกาลโดยเฉลี่ยจะเริ่มตกต่ำในเดือนพฤศจิกายนและต่ำสุดใน

เดือนธันวาคม หลังจากเดือนพฤษภาคมราคาจะขยับตัวสูงขึ้นจนถึงจุดสูงสุดในเดือนกรกฎาคม (บันเทิง มาแสง, 2537ก) และช่วงปี 2527-2537 พบว่า ดัชนีราคาฤดูกาลจะเริ่มตกต่ำตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน และต่ำสุดในเดือนธันวาคม เช่นกัน แต่จะเริ่มขยับตัวสูงขึ้นในเดือนมิถุนายน และสูงที่สุดในเดือนสิงหาคม (ชูศรี บัรวัณษ์, 2539) และช่วงเวลาที่ต่ำสุดที่มีการศึกษาการเคลื่อนไหวของราคาข้าวเปลือกคือ ช่วงปี 2522-2541 ดัชนีราคาฤดูกาลจะต่ำที่สุดในเดือนพฤศจิกายน และสูงสุดในเดือนกันยายน (สำนักงานวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, 2542)

ชัยศักดิ์ ไพรัชกุลภักดี (2531) พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการจำนำข้าวเปลือก ได้แก่ สัดส่วนราคาจำนำต่อราคาตลาด และปริมาณข้าวเปลือกที่เก็บเกี่ยวได้ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อปริมาณการจำนำ แต่ราคาตลาดคะแนนไม่มีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม ชูศรี บัรวัณษ์ (2539) พบว่า ปริมาณข้าวเปลือกที่เกษตรกรผลิตได้เท่านั้นที่มีผลต่อปริมาณการจำนำ โดยสัดส่วนของราคาจำนำต่อราคาตลาด และจำนวนหนี้สินของเกษตรกร กลับไม่มีผลต่อปริมาณการจำนำข้าวเปลือก

สำหรับผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการจำนำ ขึ้นอยู่กับว่าเกษตรกรจำนำเดือนไหน และตัดสินใจขายในเดือนใด เพราะราคาข้าวเปลือกจะผันแปรไปในแต่ละเดือน ซึ่งจะทำให้เกษตรกรผู้จำนำอาจจะขาดทุนหรือกำไรก็ได้ ถ้าความแตกต่างของราคาข้าวเปลือกช่วงที่จำนำกับราคาตลาดช่วงที่ขายได้มีค่ามากเท่าไร ยิ่งทำให้มีกำไรจากการจำนำมากขึ้นเท่านั้น (บันเทิง มาแสง, 2537ข) ทั้งนี้การเก็บรักษาข้าวเปลือก ถ้าเริ่มเก็บในเดือนธันวาคม ซึ่งเป็นเดือนที่มีดัชนีราคาตามฤดูกาลมีค่าต่ำสุดมากที่สุดและเป็นเดือนที่มีผลผลิตข้าวเปลือกสูงสุด ส่วนใหญ่ถ้าเริ่มเก็บในเดือนธันวาคม หรือเดือนเมษายน ซึ่งมีระยะเวลา 6 เดือน หรือ 9 เดือน ตามลำดับ จะให้ผลตอบแทนสูงสุด (Tubpun Somnuk, 1974) นอกจากนี้ผลตอบแทนสุทธิในการจำนำข้าวเปลือกในแต่ละชั้นคุณภาพ เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนคุ้มกับต้นทุนในการจำนำ ถ้าจำนำในช่วงเดือนมกราคม-มีนาคม และนำข้าวเปลือกที่จำนำออกขายในช่วงเดือนกันยายน-ตุลาคม (สารทิ พรนิมิตร, 2528) ทั้งนี้ การจำนำข้าวเปลือกในปี 2534/35 พบว่า เกษตรกรตัวอย่างมีกำไร 95 ราย จากทั้งหมด 116 ราย ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 82 ของการรับจำนำ (บันเทิง มาแสง, 2537ข) แต่หลังจากนั้นพบว่า การจำนำของเกษตรกรมีเปอร์เซ็นต์ขาดทุนมากขึ้น แต่มีเกษตรกรเพียงร้อยละ 68.08 ของเกษตรกรตัวอย่าง ที่มีกำไรจากการจำนำ (ชูศรี บัรวัณษ์, 2539)

บทที่ 3

มาตรการรับจำนำข้าวเปลือก

หลักการและเหตุผลของโครงการรับจำนำ เกิดจากปริมาณข้าวเปลือกที่ออกสู่ตลาดเป็นจำนวนมากในช่วงฤดูการเก็บเกี่ยว ซึ่งส่งผลให้ราคาข้าวตกต่ำ แต่เกษตรกรมีความจำเป็นต้องขายข้าวในช่วงเวลาดังกล่าว เพราะต้องการนำเงินไปจับจ่ายใช้สอยภายในครัวเรือนและชำระหนี้เก่า ฉะนั้น มาตรการรับจำนำจึงถือเป็นการช่วยบรรเทาความเดือดร้อนทางการเงิน และเป็นทางเลือกให้แก่เกษตรกรในการตัดสินใจขายในราคาที่สูงกว่าช่วงฤดูเกี่ยวข้าว วัตถุประสงค์สำคัญของโครงการคือ ช่วยให้เกษตรกรสามารถชะลอการขายข้าวเปลือก และยกระดับราคาข้าวเปลือกในช่วงเก็บเกี่ยวให้สูงขึ้น ทั้งนี้โครงการรับจำนำข้าวเปลือกได้ดำเนินการมากกว่า 20 ปี ซึ่งในบทนี้จะนำเสนอความเป็นมาของการรับจำนำ การเกิดขึ้นของโครงการรับจำนำข้าวเปลือก ตั้งแต่ปีการผลิต 2524/25-2548/49 ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ความเป็นมาของการรับจำนำข้าวเปลือก เกิดขึ้นจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ได้ริเริ่มให้เงินกู้ระยะสั้น ซึ่งในระยะแรกได้ให้เงินกู้เพียงเพื่อผลิตผลหลักและประเภทเพื่อการอื่นเท่านั้น แต่ต่อมาในปีการผลิต 2515/16 ธ.ก.ส. ได้ขยายรูปแบบเงินกู้ระยะสั้นขึ้นใหม่คือ เงินกู้อ่างระหว่างรอการขายผลผลิต โดยเริ่มทดลองให้บริการเพียง 9 สาขา คือ อุดรธานี สุพรรณบุรี ฉะเชิงเทรา ลพบุรี ชัยนาท นครสวรรค์ พิจิตร เพชรบูรณ์ และนครราชสีมา จากสาขาของภาคกลางจำนวน 22 อำเภอ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกษตรกรผู้กู้รอขายข้าวเปลือกเมื่อราคาดีขึ้น โดยเอาข้าวเปลือกเป็นประกันเก็บไว้ในยุ้งฉางของเกษตรกรเอง และจ่ายเงินกู้อัตรา 80 ของราคาในท้องถิ่น ผลการดำเนินการปรากฏว่า มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 707 ราย ธ.ก.ส. จ่ายเงินกู้รวม 4,446,384 บาท ปริมาณข้าวเปลือกรวม 7,132 เกวียน เฉลี่ยจำนำประมาณรายละ 10 เกวียน และเป็นเงินกู้เฉลี่ย 6,289 บาทต่อราย หรือราคาจำนำประมาณเกวียนละ 630 บาท เกษตรกรส่วนใหญ่จะทยอยขายข้าวช่วงเดือนเมษายน-กันยายน ราคาเฉลี่ยเกวียนละ 1,047 บาท เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการได้กำไรหลังหักค่าใช้จ่ายต่างๆ รวมทั้งดอกเบี้ยเงินกู้ ประมาณเกวียนละ 203 บาท ต่อมาในปีการผลิต 2516/17 โรงสีถาวรคารับซื้อข้าวเปลือกจากเกษตรกร โดยอ้างว่าผู้ส่งออกไม่รับซื้อหรือซื้อในราคาต่ำกว่าช่วงที่ผ่านมา รัฐบาลจึงได้กำหนดราคาขั้นต่ำในการรับซื้อข้าวเปลือกจากเกษตรกร ทำให้ปีนี้ไม่มีเงินกู้อ่างระหว่างรอการขายผลผลิต แต่หลังจากปีการผลิต 2517/18 ภาวะราคาข้าวเปลือกโดยทั่วไปอยู่ในระดับดี ความเดือนร้อนของเกษตรกรเรื่องราคาข้าวเปลือกลดลงไปมากจนทำให้ไม่มีผู้สนใจจำนำ

ข้าวเปลือกกับ ธ.ก.ส. การดำเนินงานด้านนี้จึงขาดตอนไประยะหนึ่ง (ชัยศักดิ์ ไพรัชกุลภักดี, 2531: 53-54)

ต่อมาในปีการผลิต 2524/25 จึงได้มีโครงการรับจำนำข้าวเปลือกเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ แต่เป็นโครงการนำร่องเล็กๆ ที่ไม่มีความสำคัญมากนัก โดยมีจุดเริ่มต้นจากแรงผลักดันทางการเมืองที่มีต่อ ธ.ก.ส. ซึ่งมีทั้งแรงผลักดันที่จะให้ ธ.ก.ส. ยกเลิกหนี้สินของชาวนา และแรงผลักดันให้ ธ.ก.ส. เลื่อนกำหนดชำระหนี้เพื่อให้ชาวนาสามารถเก็บข้าวไว้ขายในช่วงที่ได้ราคาดี ดังนั้น ธ.ก.ส. จึงได้ออกมาตรการจำนำข้าว เพื่อให้ชาวนาที่มีความประสงค์จะเก็บข้าวไว้ขายสามารถนำข้าวมาจำนำไว้กับ ธ.ก.ส. โดยฝากข้าวเปลือกไว้ที่โกดังขององค์การคลังสินค้า (อคส.) ซึ่งจะได้รับเงินกู้ร้อยละ 80 ของมูลค่าข้าวเปลือก แต่ไม่เกินรายละ 100,000 บาท อัตราดอกเบี้ย ร้อยละ 13 ต่อปี ชาวนาสามารถไถ่ถอนข้าวก่อนกำหนดได้ แต่ถ้าถึงกำหนดแล้วชาวนาไม่มาไถ่ถอน ข้าวจะตกเป็นของ อคส. ซึ่งจะต้องรับผิดชอบภาระหนี้แทนชาวนา และในการฝากข้าวไว้กับ อคส. ชาวนาจะต้องขนข้าวไปเอง และต้องจ่ายค่ารับฝากกับ อคส. ในอัตราตันละ 75 บาทต่อเดือน และเพิ่มขึ้นเป็น 190 บาทต่อตัน เมื่อฝากเป็นระยะเวลา 6 เดือน โดยหลักการ อคส. จะเป็นผู้รับภาระความเสี่ยง กรณีที่ราคาข้าวตกต่ำ ชาวนามีแนวโน้มจะไม่ไถ่ถอนข้าวคืน แต่จะปล่อยข้าวและหนี้สินไว้ให้เป็นภาระกับ อคส. แต่ถ้าราคาข้าวดีขึ้นชาวนาจะไถ่ถอนข้าวคืน ซึ่ง อคส. ก็จะไม่ได้อะไรแต่อย่างใด ทั้งนี้ กว่าที่โครงการนี้จะนำมาปฏิบัติก็เป็นช่วงที่ชาวนาปี ปีการผลิต 2524/25 ออกสู่ตลาดเกือบหมดแล้ว ปรากฏว่าชาวนาให้ความสนใจน้อยมาก โดยมีชาวนาเพียง 69 ราย จากท้องที่ 3 จังหวัด คือ สุพรรณบุรี ชุมพร นครศรีธรรมราช นำข้าวเปลือกมาจำนำรวม 410.56 เกวียน เท่านั้น ผลการวิเคราะห์ของกรมการค้าภายใน ปรากฏว่า การนำข้าวเปลือกมาจำนำ ชาวนาจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการฝากและค่าดอกเบี้ยเงินกู้โดยเฉลี่ยประมาณเกวียนละ 330.78 บาท และเมื่อรวมค่าขนส่ง ค่ากระสอบ และค่าใช้จ่ายอื่นๆ เข้าด้วยกันแล้ว ชาวนาจะเสียค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยสูงถึงตันละ 443.36 บาท แต่ในขณะที่เดียวกันปรากฏว่าราคาข้าวเปลือกในท้องที่ สูงขึ้นจากเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ปี 2525 เฉลี่ยประมาณตันละ 200 บาท ซึ่งต่ำกว่าค่าใช้จ่ายในการนำข้าวเปลือกมาจำนำมาก จึงสรุปได้ว่า โครงการรับจำนำข้าวเปลือกปี นี้ไม่ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะชาวนาที่นำข้าวเปลือกมาจำนำแทนที่จะได้ประโยชน์กลับต้องสูญเสียผลประโยชน์ที่ควรจะได้ไปส่วนหนึ่ง (ชูศรี บัวรัถย์, 2539: 42)

ปีการผลิต 2525/26 ได้เกิดภาวะราคาข้าวเปลือกตกต่ำอีก เกษตรกรจึงเรียกร้องให้รัฐบาลช่วยเหลือในเรื่องราคา ซึ่งรัฐบาลในสมัยนั้นได้ให้ ธ.ก.ส. ร่วมกับ อคส. ดำเนินโครงการรับจำนำข้าวเปลือก โดยมีเงื่อนไขให้ฝากไว้ที่นางของ อคส. และนำใบประทวนสินค้ามาเป็นหลักประกัน

เงินกู้ ซึ่ง ธ.ก.ส. ได้จัดทำบัญชีเงินกู้ระยะสั้นรอขายผลผลิตเช่นเดิม แต่ใช้ชื่อเรียกเงินกู้ประเภทนี้ว่า โครงการรับฝากจำหน่ายข้าวเปลือก คัดดอกเบ็ญร้อยละ 13 ต่อปี วงเงินกู้จำหน่ายร้อยละ 80 ของราคารัฐกำหนด สำหรับค่าบริการฝากข้าวกับ อคส. รัฐบาลรับชำระแทนเกษตรกร (ชัยศักดิ์ ไพรัชกุลภักดี, 2531: 54)

ปีการผลิต 2526/27 การรับจำหน่ายเงินกู้ร้อยละ 80 ของราคาตลาด และปรับเพิ่มอัตราดอกเบี้ยเป็นร้อยละ 14 ต่อปี ค่าบริการฝากข้าวกับ อคส. ต้นละ 10 บาทต่อเดือน ค่าประกันภัยต้นละ 1.25 บาทต่อเดือน ถ้าเกินกว่า 3 เดือน คัดต้นละ 2.25 บาทต่อเดือน (ชัยศักดิ์ ไพรัชกุลภักดี, 2531: 56) โครงการรับจำหน่ายในปีนี้ไม่ค่อยประสบผลสำเร็จ เนื่องจาก เปิดรับจำหน่ายล่าช้าประมาณเดือนมีนาคม ซึ่งมีข้าวเปลือกเหลืออยู่ในมือเกษตรกรน้อย มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 145 ราย ปริมาณข้าวเปลือก 236.1 เมตริกตัน ประกอบกับราคารับจำหน่ายต่ำกว่าราคาตลาดทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ขายข้าวเปลือกให้พ่อค้า และการจำหน่ายเกษตรกรต้องขนข้าวมาเอง ซึ่งเป็นการไม่สะดวก ขั้นตอนการจำหน่ายยาก และการประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง ทำให้เกษตรกรไม่เข้าใจถึงวิธีการและประโยชน์ของการจำหน่ายข้าวเปลือก (ชูศรี บัวรักษ์, 2539: 43)

ปีการผลิต 2527/28 ได้ปรับลดอัตราดอกเบี้ยจำหน่ายจากร้อยละ 14 เหลือร้อยละ 7 ต่อปี และปรับวงเงินกู้จำหน่ายให้ไม่เกินร้อยละ 80 ของราคาประเมิน โดยเกษตรกรต้องเป็นผู้รวบรวมข้าวเปลือกมายังคลังสินค้าของ อคส. โดย ธ.ก.ส. จะอำนวยความสะดวกในการจัดหารถบรรทุกให้ แต่เกษตรกรต้องเสียค่าขนส่งเอง ค่าบริการฝากเก็บรักษาต้นละ 7.50 บาทต่อเดือน ผลการรับจำหน่ายปรากฏว่า มีเกษตรกรนำข้าวเปลือกมาจำหน่ายน้อยมาก เนื่องจากราคาข้าวเปลือกที่พ่อค้าท้องถิ่นรับซื้อใกล้เคียงกับราคารับจำหน่าย อีกทั้งเกษตรกรต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจำหน่ายสูง แต่อย่างไรก็ตาม โครงการนี้นับว่าช่วยรักษาราคาข้าวเปลือกไม่ให้ตกต่ำได้ (ชูศรี บัวรักษ์, 2539: 43-44)

ช่วงปีการผลิต 2528/29-2529/30

ปี 2528/29 ธ.ก.ส. และ อคส. หยุดโครงการรับจำหน่ายข้าวเปลือก โดยหันไปรับจำหน่ายข้าวโพดและหอมหัวใหญ่แทน (ธ.ก.ส., 2529 อ้างใน ชัยศักดิ์ ไพรัชกุลภักดี, 2531) โดยในปี 2529/30 หลังจากหยุดโครงการรับจำหน่าย รัฐบาลได้จัดตั้งคณะกรรมการนโยบายและมาตรการข้าว (กนข.) ซึ่งกำหนดให้การรับจำหน่ายข้าวอยู่ในมาตรการสนับสนุนเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร และผลักดันให้ ธ.ก.ส. รับจำหน่ายข้าวเปลือกจำนวนมากเป็นครั้งแรก ซึ่งไม่ได้ดำเนินการร่วมกับ อคส. เหตุผลที่เริ่ม

โครงการนี้ขึ้นมาก็เป็นเหตุผลที่อธิบายมาแล้ว คือต้องการให้เกษตรกรขายข้าวในตอนปลายฤดู มิใช่หลังจากเก็บเกี่ยว ซึ่งจะขายได้ราคาดีกว่า โดยให้วงเงินกู้ร้อยละ 80 ของมูลค่าข้าวที่นำมาจำหน่าย (ชัยศักดิ์ ไพรัชกุลภักดี, 2531: 54, 60) กีดดอกเบ็ญจร้อยละ 3 ต่อปี ในช่วงเดือนมกราคม-มิถุนายน และร้อยละ 6 ต่อปี ช่วงเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม ระยะเวลาไถ่ถอนกำหนดไม่เกิน 6 เดือน นับตั้งแต่วันรับเงินกู้

ซึ่ง ธ.ก.ส. จะรับความเสี่ยง 2 ทาง ทางแรก ถ้าราคาข้าวตกต่ำจนไม่คุ้มที่ชาวนาจะไถ่ถอนข้าวคืน ธ.ก.ส. จะต้องรับภาระขาดทุน ซึ่งในกรณีนี้เปรียบเหมือนเป็นผู้ประกันราคาขั้นต่ำ และทางที่สอง เป็นไปได้ว่าชาวนาบางรายอาจลักลอบนำข้าวไปขายและไม่ใช้หนี้คืน ผลการรับจำหน่ายปรากฏว่า เมื่อเกษตรกรเริ่มจำหน่ายข้าวเปลือก ราคาข้าวเปลือกชนิดต่างๆ ได้ขยับตัวสูงขึ้น และมีแนวโน้มว่าราคาข้าวเปลือกจะเพิ่มขึ้นมากกว่าดอกเบ็ญจที่ต้องจ่ายให้ ธ.ก.ส. ระดับราคาข้าวเปลือกอยู่ในเกณฑ์ทรงตัว แม้ว่าในเดือนมิถุนายนจะมีเกษตรกรไถ่ถอนข้าวเปลือกเป็นจำนวนมาก ราคาข้าวเปลือกก็ไม่ได้ลดลง ซึ่งเป็นผลมาจากปริมาณผลผลิตที่น้อยลงจากภาวะฝนแล้ง (ชูศรี บัวรักษ์, 2539: 44-45)

ช่วงปีการผลิต 2530/31-2532/33

วงเงินกู้จำหน่ายร้อยละ 80 ของราคาประเมิน อัตราดอกเบ็ญจร้อยละ 3 ต่อปี ใช้ข้าวเปลือกเป็นหลักประกัน และให้เกษตรกรเป็นผู้เก็บรักษาข้าวไว้ที่ยุ้งฉางของตนเอง ระยะเวลาไถ่ถอนไม่เกิน 6 เดือน นับตั้งแต่วันรับเงินกู้ ทั้งนี้ ธ.ก.ส. จะได้รับเงินชดเชยดอกเบ็ญจจากกองทุนสงเคราะห์เกษตรกร ในปี 2532/33 มีการขยายระยะเวลาไถ่ถอนข้าวเปลือกไปจนถึงเดือนกันยายน 2533 และครั้งสุดท้ายเดือนมกราคม 2534 (ชูศรี บัวรักษ์, 2539: 45-46)

ช่วงปีการผลิต 2533/34-2535/36

ธ.ก.ส. ยังคงรับจำหน่ายข้าวเปลือกที่ยุ้งฉางของเกษตรกร แต่ได้ปรับระยะเวลาไถ่ถอนเป็นภายใน 10 เดือน นับจากวันรับเงินกู้ โดยในปี 2533/34 เกษตรกรไม่เสียดอกเบ็ญจจำหน่าย (ชูศรี บัวรักษ์, 2539: 49) และได้รับเงินกู้ไม่เกินร้อยละ 90 ของราคาเป้าหมาย ไม่มีการขยายระยะเวลาไถ่ถอนเหมือนเช่นปีที่ผ่านมา ในช่วงปี 2534/35-2535/36 ปรับวงเงินกู้ไม่เกินร้อยละ 90 ของราคาเป้าหมายนำ และอัตราดอกเบ็ญจร้อยละ 3 ต่อปี ในปี 2534/35 เกษตรกรมีสิทธิ์ที่จะไม่ไถ่ถอนข้าวเปลือก ถ้าราคาตลาดต่ำกว่าราคาที่จำหน่าย โดย ธ.ก.ส. จะได้รับเงินชดเชยดอกเบ็ญจจากกองทุนรวมเพื่อช่วยเหลือ

เกษตรกรแทนจากเงินกองทุนสงเคราะห์เกษตรกร (งานขนิษฐ อัมพบุรุษ, 2548: 46) และในปี 2535/36 ช.ก.ส. ได้ผ่อนปรนหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสถานที่เก็บรักษาข้าว โดยอนุญาตให้เกษตรกรสามารถยืมยุ้งฉางข้าวของคนอื่นเก็บรักษาข้าวเปลือกได้ หรือใช้ได้ถุนบ้านเป็นที่เก็บข้าวก็ได้ โดยหาวัสดุที่สามารถป้องกันความชื้น รongพื้นและกันเป็นห้องเก็บข้าวเปลือก หรืออาจจะเอาข้าวใส่กระสอบเก็บไว้บนบ้านก็ได้ ด้วยหลักเกณฑ์ที่เปลี่ยนแปลงดังกล่าว และราคาข้าวในตลาดช่วงต้นของการรับจำนำตกต่ำมาก จึงเป็นผลให้มีการจำนำข้าวเปลือกมากที่สุด 3,383,324 ตัน (ชูศรี บัรวัณ, 2539: 46-47)

ปีการผลิต 2536/37 กนข. ได้กำหนดเป้าหมายการรับจำนำ 3.64 ล้านตัน โดยให้ ช.ก.ส. รับจำนำที่ยุ้งฉาง 2.64 ล้านตัน และให้องค์กรตลาดเพื่อเกษตรกร (อ.ต.ก.) ดำเนินการรับฝากและออกไปประทวนสินค้าจำนวน 1.0 ล้านตัน วงเงินกู้ไม่เกินร้อยละ 90 ของราคาที่ใช้เป็นฐานในการรับจำนำ อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 3 ต่อปี ระยะเวลาไถ่ถอนและชำระคืนเงินกู้ภายใน 5 เดือน นับตั้งแต่วันรับจำนำ โดยรับจำนำจากเกษตรกรรายคนและสถาบันเกษตรกรที่มีสถานที่เก็บหรือยุ้งฉางที่มั่นคงแข็งแรงถาวรเป็นของตนเอง ส่วนเกษตรกรรายคนและสถาบันเกษตรกรที่ไม่มีสถานที่เก็บให้นำข้าวเปลือกไปฝากเก็บไว้ในยุ้งฉางของ อ.ต.ก. หรือของโรงสีที่ อ.ต.ก. เข้าไว้ แล้วนำไปประทวนสินค้าที่ ออก. ออกให้ไปจำนำกับ ช.ก.ส. โดยไม่ต้องส่งมอบข้าวที่จำนำนั้นให้แก่ ช.ก.ส. (รสสุคนธ์ ไวสูงเนิน, 2548: 91) ผลการรับจำนำปรากฏว่า มีปริมาณข้าวเปลือกที่จำนำทั้งสิ้น 1,202,718 ตัน คิดเป็นร้อยละ 33.04 ของเป้าหมาย และมีการไถ่ถอน 1,022,121 ตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 84.98 ของปริมาณข้าวเปลือกที่จำนำทั้งหมด (ชูศรี บัรวัณ, 2539: 56)

ช่วงปีการผลิต 2537/38-2539/40

การรับจำนำข้าวเปลือกที่ยุ้งฉางยังคงเป็นการดำเนินการของ ช.ก.ส. แต่การรับจำนำไปประทวนสินค้า เป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่าง อ.ต.ก และ ออกส. ใช้ข้าวเปลือกและใบประทวนสินค้าเป็นหลักประกัน และกำหนดระยะเวลาไถ่ถอนภายใน 5 เดือน นับถัดจากวันรับเงินกู้ อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 3 ต่อปี ปี 2537/38 เป้าหมายการรับจำนำยังคง เท่ากับ 3.64 ล้านตัน โดยให้ ช.ก.ส. ดำเนินการ 2.64 ล้านตัน (ยุ้งฉาง) และให้ อ.ต.ก ร่วมกับ ออกส. ดำเนินการ 1.0 ล้านตัน (ใบประทวนสินค้า) วงเงินกู้ร้อยละ 90 ของราคาฐานต้นทุนการเพาะปลูก บวกกำไรร้อยละ 20 ในการรับจำนำ (รสสุคนธ์ ไวสูงเนิน, 2548: 98) แต่ในช่วงปี 2538/39-2539/40 ปรับวงเงินกู้เป็นร้อยละ 90 ของมูลค่า

ข้าวเปลือก และลดเป้าหมายการรับจำนำเหลือ 2.5 ล้านตัน ซึ่งให้ ธ.ก.ส. รับจำนำที่ยุ้งนาง 2.0 ล้านตัน และให้ อ.ต.ก. ร่วมกับ อคส. ดำเนินการ 0.5 ล้านตัน (รศศุนท์ ไวสูงเนิน, 2548: 103, 107)

ช่วงปีการผลิต 2540/41-2542/43

กนข. ได้กำหนดให้มีการรับจำนำข้าวเปลือกเฉพาะยุ้งนางเท่านั้น และกำหนดระยะเวลาได้ถอนภายใน 5 เดือน นับถัดจากวันรับเงินกู้ อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 3 ต่อปี โดยในปี 2540/41 ได้ปรับวงเงินเป็นร้อยละ 90 ของราคาเป้าหมายนำ ผลการดำเนินโครงการถือว่าประสบความสำเร็จ เพราะเมื่อครบกำหนดได้ถอนราคาข้าวสูงขึ้น เกษตรกรที่จำนำข้าวเปลือกไว้สามารถได้ถอนคืนได้ทุกราย ซึ่งรัฐบาลไม่ต้องมีโครงการระบายข้าวเปลือกหลุดจำนำของเกษตรกร ทั้งนี้การระบายข้าวเปลือกรัฐบาลจะใช้วิธีประมูลแบบยื่นซองเสนอราคาซื้อตามคุณภาพข้าว ในปี 2541/42 ได้ปรับลดเป้าหมายการรับจำนำจาก 2.5 ล้านตัน เป็น 2.0 ล้านตัน และคิดอัตราดอกเบี้ยตามชั้นลูกค้ำของเกษตรกรแต่ละราย และใช้ระบบ Rebate Credit ซึ่งเป็นลักษณะของการให้คืนดอกเบี้ย โดยรัฐเป็นผู้จ่ายคืนส่วนต่างที่เกินกว่าร้อยละ 3 ต่อปี ให้แก่เกษตรกรที่ปฏิบัติตามเงื่อนไขการจำนำข้าวเปลือก (รศศุนท์ ไวสูงเนิน, 2548: 109) และสามารถกู้ได้สูงสุดถึงร้อยละ 95 ของราคาเป้าหมาย (ศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์ประยุกต์, 2548: 28)

และในปี 2542/43 ปรับเป้าหมายการรับจำนำเพิ่มขึ้นเป็น 2.5 ล้านตัน แต่ยังคงกู้ได้สูงสุดร้อยละ 95 ของราคาเป้าหมาย ในปีนี้สถานการณ์ราคาข้าวเปลือกตกต่ำมาก กนข. จึงได้กำหนดโครงการแทรกแซงตลาดข้าวเปลือกโดยให้ อคส. กู้เงินจากธนาคารกรุงไทยไปซื้อข้าวสารจากโรงสี และให้โรงสีซื้อข้าวเปลือกจากเกษตรกรในราคาที่กำหนด แต่สถานการณ์ข้าวเปลือกยังไม่ดีขึ้น กนข. จึงได้มีมติให้ ธ.ก.ส. รับจำนำใบประทวนสินค้าจากเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรที่นำข้าวเปลือกนาปรังไปฝากไว้กับ อคส. และ ธ.ก.ส. จะรับโรงสีที่ขึ้นทะเบียนเข้าร่วมโครงการเป็นผู้รับฝากและสีแปรรูปเป็นข้าวสาร ผลการรับจำนำปรากฏว่า มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการเป็นจำนวนมากเกินกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ (รศศุนท์ ไวสูงเนิน, 2548: 112)

ปีการผลิต 2543/44 เปิดรับจำนำเดือนพฤศจิกายน 2543-มีนาคม 2544 โดยรับจำนำทั้งที่ยุ้งนางและใบประทวนสินค้า เป้าหมายรับจำนำรวม 2.5 ล้านตัน ให้ ธ.ก.ส. รับจำนำที่ยุ้งนาง อคส. และ อ.ต.ก. รับจำนำจากเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรที่ไม่มียุ้งนางในการเก็บรักษาข้าว โดยให้ฝากเก็บไว้ในคลังกลาง โรงสีสหกรณ์ คลังสหกรณ์ โรงสีทั่วไป และคลังสินค้าทั่วไปที่เข้าร่วมโครงการ

ระยะเวลาไถ่ถอนกำหนดภายใน 5 เดือน นับถัดจากวันรับเงินกู้ อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 3 ต่อปี ไม่มีการกำหนดราคาเป้าหมาย แต่เป็นการกำหนดราคาปรับจํานำแทน นั้นหมายถึง เกษตรกรสามารถกู้ได้ร้อยละ 100 ของราคาปรับจํานำ (ศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์ประยุกต์, 2548: 28) ผลการรับจํานำปรากฏว่ามีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 168,583 ราย ปริมาณข้าวเปลือก 1,618,496 ตัน แยกเป็น ที่ยุ่งฉาง 701,156 ตัน ราคาปรับจํานำเฉลี่ยตันละ 5,223 บาท และใบประทวนสินค้า 917,340 ตัน ราคาปรับจํานำเฉลี่ยตันละ 5,515 บาท (กองทุนกสิกรรมพัฒนาไทยรัฐ ช.ก.ส., 2544)

ในปีการผลิตนี้ กนข. ยังได้กำหนดมาตรการรับจํานำข้าวเปลือกนาปรัง เป้าหมาย 1.0 ล้านตัน ซึ่งมอบหมายให้ ช.ก.ส. รับจํานำใบประทวนสินค้าที่ อ.ต.ก. และ อคส. ออกให้แก่เกษตรกร โดยเปิดรับจํานำตั้งแต่เดือนเมษายน-สิงหาคม 2544 ระยะเวลาไถ่ถอนภายใน 5 เดือน นับถัดจากเดือนที่รับเงินกู้ ทั้งนี้รัฐบาลสามารถนำข้าวเปลือกนาปรัง ที่ อ.ต.ก. และ อคส. รับฝากไว้ไปสี่แปรสภาพเป็นข้าวสาร และเก็บไว้ในคลังสินค้ากลาง ซึ่ง อคส. และ อ.ต.ก. ต้องตกลงกับโรงสีไม่ให้คิดค่าเช่าฝากเก็บข้าวเปลือกในช่วงระยะเวลา 3 เดือน ส่งผลให้ คชก. ลดภาระค่าเช่าคลังสินค้าได้ โครงการรับจํานำข้าวเปลือกนาปรัง ปี 2544 ถือเป็นต้นแบบโครงการรับจํานำในปัจจุบัน (รสสุคนธ์ ไวสูงเนิน, 2548: 115-116)

ช่วงปีการผลิต 2544/45-2546/47

เปิดรับจํานำช่วงเดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ ยกเว้นภาคใต้ เปิดช่วงเดือนกุมภาพันธ์-พฤษภาคม กำหนดวงเงินกู้ร้อยละ 100 ของราคาปรับจํานำ อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 3 ต่อปี ระยะเวลาไถ่ถอนภายใน 3 เดือน นับถัดจากเดือนที่จํานำ ใช้ข้าวเปลือกและใบประทวนสินค้าเป็นหลักประกัน ในปี 2544/45 เริ่มเปิดรับจํานำ 15 พ.ย. 2544 เป้าหมายรับจํานำเพิ่มขึ้นเป็น 8.7 ล้านตัน แยกเป็นการรับจํานำจากเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรที่มียุ่งฉางเป็นของตนเอง 5.0 ล้านตัน ซึ่งให้ ช.ก.ส. เป็นผู้ดำเนินการ และอีก 3.7 ล้านตัน เป็นการรับจํานำใบประทวนสินค้าที่ อคส. และ อ.ต.ก. ออกให้แก่เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรที่ไม่มียุ่งฉางเป็นของตนเอง โดยให้ฝากเก็บข้าวไว้ในคลังกลาง โรงสีสหกรณ์ คลังสหกรณ์ โรงสีทั่วไป และคลังสินค้าทั่วไปที่เข้าร่วมโครงการ ราคาปรับจํานำข้าวเปลือกหอมมะลิตันละ 6,500 บาท ข้าวเปลือกหอมจังหวัดตันละ 5,000-5,560 บาท ข้าวเปลือกเจ้า 5%-100% ตันละ 4,760-5,330 บาท และข้าวเปลือกเหนียวตันละ 5,650-5,900 บาท (กรมการค้าภายใน, 2544) ผลการรับจํานำปรากฏว่า มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 547,883 ราย ปริมาณข้าวเปลือก 4,298,144 ตัน คิดเป็นร้อยละ 49.40 ของเป้าหมาย แยกเป็น จํานำที่ยุ่งฉาง

1,214,422 ตัน ราคารับจํานำเฉลี่ยตันละ 5,321 บาท และจํานำใบประทวนสินค้า 3,083,722 ตัน ราคา
รับจํานำเฉลี่ยตันละ 5,523 บาท (กองธุรกิจสินเชื่อนโยบายรัฐ ธ.ก.ส., 2545)

ในปี 2545/46 ปรับเป้าหมายรับจํานำเพิ่มขึ้นจาก 8.7 ล้านตัน เป็น 9.0 ล้านตัน ซึ่งให้ ธ.ก.ส.
เป็นผู้รับจํานำที่ยังคง 5.0 ล้านตัน และให้ อคส. ร่วมกับ อ.ต.ก. ดำเนินการ 4.0 ล้านตัน โดยฝากเก็บ
ในคลังกลาง โรงสีสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร และโรงสีทั่วไปที่เข้าร่วมโครงการ ราคารับจํานำ
ข้าวเปลือกเจ้า 5%-100% และข้าวเปลือกเหนียวเท่ากับปีที่แล้ว แต่ข้าวเปลือกหอมมะลิเพิ่มขึ้นเป็น
ตันละ 6,500-6,800 บาท ข้าวเปลือกหอมจังหวัดตันละ 5,460-5,700 บาท (กรมการค้าภายใน, 2545)
ผลการรับจํานำปรากฏว่า เกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 357,864 ราย ปริมาณรวม 3,772,967 ตัน คิดเป็น
ร้อยละ 41.92 ของเป้าหมาย แยกเป็น จํานำที่ยังคง 750,040 ตัน ราคารับจํานำเฉลี่ยตันละ 5,172 บาท
และจํานำใบประทวนสินค้า 3,022,927 ตัน ราคารับจํานำเฉลี่ยตันละ 4,984 บาท มีการไถ่ถอนทั้งสิ้น
174,082 ราย ปริมาณ 1,067,420 ตัน หรือร้อยละ 28.29 ของข้าวเปลือกที่จํานำทั้งหมด ซึ่งเป็นการ
ไถ่ถอนที่ยังคง ร้อยละ 89.84 และไถ่ถอนใบประทวนเพียงร้อยละ 10.16 ของปริมาณการไถ่ถอน
ทั้งหมด (กองธุรกิจสินเชื่อนโยบายรัฐ ธ.ก.ส., 2546)

และในปี 2546/47 ขยายระยะเวลารับจํานำจากเดิมสิ้นสุด 28 กุมภาพันธ์ 2547 เป็น
15 มีนาคม 2547 เป้าหมายรับจํานำ 9.0 ล้านตัน โดยให้ ธ.ก.ส. รับจํานำที่ยังคงลดลงเหลือ 4.5 ล้าน
ตัน และให้ อคส. ร่วมกับ อ.ต.ก. ดำเนินการเพิ่มขึ้นเป็น 4.5 ล้านตัน และใช้สถานที่ฝากเก็บ
ข้าวเปลือกเช่นเดียวกับปี 2545/46 ราคารับจํานำข้าวเปลือกเจ้า 5%-100% แยกเป็น พันธุ์ข้าวไวแสง
ตันละ 4,760-5,330 บาท และพันธุ์ไม่ไวแสงตันละ 4,500-4,975 บาท ข้าวเปลือกเหนียวตันละ
5,650-5,900 บาท ข้าวเปลือกหอมมะลิตันละ 6,700-7,000 บาท และข้าวเปลือกหอมจังหวัดตันละ
5,460-5,700 บาท (กรมการค้าภายใน, 2546) ผลการรับจํานำปรากฏว่า มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ
189,794 ราย ปริมาณรวม 2,538,413 ตัน คิดเป็นร้อยละ 28.20 ของเป้าหมาย แยกเป็น จํานำที่ยังคง
332,523 ตัน ราคารับจํานำเฉลี่ยตันละ 4,921 บาท และจํานำใบประทวนสินค้า 2,205,890 ตัน ราคา
รับจํานำเฉลี่ยตันละ 4,584 บาท การไถ่ถอน มีเกษตรกรไถ่ถอนทั้งสิ้น 74,291 ราย ปริมาณรวม
728,940 ตัน คิดเป็นร้อยละ 28.72 ของข้าวเปลือกที่จํานำทั้งหมด เป็นการไถ่ถอนที่ยังคง ร้อยละ 53
และไถ่ถอนใบประทวนสินค้า ร้อยละ 47 ของปริมาณการไถ่ถอนทั้งหมด (กองธุรกิจสินเชื่อนโยบายรัฐ ธ.ก.ส., 2547)

เป้าหมายรับจํานำในช่วงนี้ที่ปรับเพิ่มขึ้นจาก 2.5 ล้านตัน เป็น 8.7-9.0 ล้านตัน เป็นผลมาจากการเข้ามาบริหารประเทศของรัฐบาลชุด พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งได้กำหนดยุทธศาสตร์ด้านการเกษตร โดยมอบหมายให้กระทรวงพาณิชย์เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลด้านการตลาดข้าวและการรักษาเสถียรภาพราคาข้าวภายในประเทศ ผลการรับจํานำปรากฏว่า มีเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ ร้อยละ 49.40 ของเป้าหมาย ในปี 2544/45 ร้อยละ 41.92 ในปี 2545/46 และร้อยละ 28.20 ในปี 2546/47 ผลการไถ่ถอนในปี 2545/46 คิดเป็นร้อยละ 28.29 ของปริมาณจํานำทั้งหมด เป็นการไถ่ถอนที่ขั้วสูงถึงร้อยละ 89.84 และไถ่ถอนใบประทวนสินค้าเพียงร้อยละ 10.16 ของปริมาณไถ่ถอนทั้งหมด ในปี 2546/47 ปริมาณไถ่ถอนค่อนข้างใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 28.72 ของปริมาณจํานำ แต่การไถ่ถอนใบประทวนสินค้าสูงขึ้นถึงร้อยละ 47 ของปริมาณไถ่ถอน ซึ่งอาจเป็นผลจากราคาข้าวในช่วงปลายฤดูที่สูงขึ้น นั่นเอง

สำหรับการรับจํานำข้าวเปลือกนาปรัง ปี 2545-2547 เปิดรับจํานำตั้งแต่ 20 มีนาคม-31 กรกฎาคม ยกเว้นภาคใต้เริ่มเดือนกรกฎาคม-กันยายน เป้าหมายรับจํานำ ในปี 2545-2546 เท่ากับ 2.0 ล้านตัน ดำเนินการ โดย อคส. และ อ.ต.ก. แต่ในปี 2547 เป้าหมายรับจํานำเพิ่มขึ้นเป็น 2.5 ล้านตัน และให้ อคส. เพียงหน่วยงานเดียวเป็นผู้ดำเนินการ ราคารับจํานำข้าวเปลือกนาปรัง 5%-100% ในปี 2545-2546 ต้นละ 4,500-4,975 บาท โดยในปี 2547 ราคารับจํานำเพิ่มขึ้นเป็นต้นละ 5,500-5,900 บาท ทั้งนี้ อคส. และ อ.ต.ก. จะรับฝากและออกใบประทวนสินค้า เพื่อให้เกษตรกรนำไปจํานำกับ ธ.ก.ส. ระยะเวลาไถ่ถอนภายใน 3 เดือน นับถัดจากเดือนที่รับจํานำ สถานที่ในการฝากเก็บข้าวเปลือก จะให้ความสำคัญกับโรงสีของสหกรณ์การเกษตรเป็นอันดับแรก และโรงสีเอกชนที่มีศักยภาพในการรับฝากและแปรรูปข้าวเปลือก โดยต้องมีเครื่องอบลดความชื้น หรือลานตาก และมีสถานที่เก็บข้าวอยู่ในบริเวณเดียวกับโรงสี (กรมการค้าภายใน, 2546ข, 2547ก) ผลการรับจํานำข้าวเปลือกนาปรัง ปี 2545 ปี 2546 และปี 2547 ปรากฏว่าปริมาณรับจํานำทั้งสิ้น 1,791,956 ตัน 2,038,776 ตัน และ 118,392 ตัน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 31.86, 31.73 และ 1.87 ของผลผลิตข้าวนาปรังทั่วประเทศ ตามลำดับ (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2549: 2)

ปีการผลิต 2547/48 เปิดรับจํานำ 1 พฤศจิกายน 2547-31 มีนาคม 2548 ยกเว้นภาคใต้เริ่ม 15 มกราคม-15 พฤษภาคม 2548 เป้าหมายและวิธีการรับจํานำ ยังคงถือปฏิบัติเช่นเดียวกับปี 2546/47 ซึ่งให้ ธ.ก.ส. เป็นหน่วยงานหลัก การรับฝากและออกใบประทวนสินค้าให้ อคส. เพียงหน่วยงานเดียวเป็นผู้ดำเนินการ ราคารับจํานำในปีปรับเพิ่มขึ้นค่อนข้างสูง ข้าวเปลือกหอมมะลิต้นละ 9,700-10,000 บาท ข้าวเปลือกหอมจังหวัดต้นละ 7,460-7,700 บาท ข้าวเปลือกเจ้า 5%-100% ต้นละ

6,200-6,600 บาท ข้าวเปลือกเหนียวตันละ 7,000-7,200 บาท และปีนี้เป็นปีแรกที่รับจำนำข้าวเปลือกปทุมธานีตันละ 6,600 บาท และข้าวเปลือกหอมสุพรรณบุรีตันละ 6,500 บาท ระยะเวลาไถ่ถอนแยกเป็น ที่ยุ่งฉางกำหนดไถ่ถอนภายใน 5 เดือน นับถัดจากเดือนที่จำนำ และไถ่ถอนใบประทวนสินค้าภายใน 3 เดือน นับถัดจากเดือนที่จำนำ (กรมการค้าภายใน, 2547ข)

ผลการรับจำนำปรากฏว่า มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 501,498 ราย ปริมาณรวม 8,649,738 ตัน เกือบครบ 100% ตามเป้าหมาย ซึ่งเป็นผลมาจากการที่รัฐบาลต้องการกระตุ้นปริมาณรับจำนำให้เพิ่มสูงขึ้นกว่าที่ผ่านมา กำหนดราคารับจำนำสูงกว่าราคาตลาด โดยสูงกว่าราคารับจำนำในปี 2546/47 ถึงเกวียนละ 1,000-3,000 บาท เป็นการจำนำที่ยุ่งฉาง 444,651 ตัน ราคารับจำนำเฉลี่ยตันละ 6,185 บาท และจำนำใบประทวนสินค้า 8,205,087 ตัน ราคารับจำนำเฉลี่ยตันละ 4,443 บาท ทั้งนี้ ราคารับจำนำเป็นราคาเฉลี่ยของข้าวรวมทุกชนิด การไถ่ถอน มีเกษตรกรไถ่ถอน 78,581 ราย ปริมาณรวม 585,639 ตัน คิดเป็นร้อยละ 6.77 ของปริมาณจำนำ แยกเป็น ไถ่ถอนที่ยุ่งฉางร้อยละ 84.67 และไถ่ถอนใบประทวนสินค้าร้อยละ 15.36 ของปริมาณไถ่ถอนทั้งหมด (กองธุรกิจสินเชื่อนโยบายรัฐ ธ.ก.ส., 2548) จะเห็นได้ว่าปริมาณการไถ่ถอนทั้งหมดมีเพียงร้อยละ 6.77 เท่านั้น เพราะเมื่อครบกำหนดไถ่ถอนราคาตลาดต่ำกว่าราคารับจำนำ ส่งผลให้เกษตรกรไม่มาไถ่ถอนข้าวคืน ทำให้รัฐบาลต้องสูญเสียงบประมาณจำนวนมากในการระบายข้าวเปลือกหาคู่จำนำ โดยรัฐบาลจะส่งสีแปรสภาพเป็นข้าวสารไว้ในโกดังกลาง ซึ่งเมื่อเก็บรักษานานวันขึ้นย่อมจะทำให้เกิดการเสื่อมคุณภาพ และยังเกิดปัญหาการทุจริตข้าวหายหรือถูกสับเปลี่ยนเอาข้าวคุณภาพต่ำมาแทนที่ ทำให้ขาดทุนมากถึงตันละ 1,000 บาท ซึ่งยังไม่รวมค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการ (ศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์ประยุกต์, 2548: 67)

มาตรการรับจำนำข้าวเปลือกนาปรัง ปี 2548 เปิดรับจำนำ 15 เมษายน- 15 สิงหาคม 2548 ยกเว้นภาคใต้เริ่มเดือนกรกฎาคม-กันยายน เป้าหมาย วิธีการ และหน่วยงานรับจำนำยังถือปฏิบัติเช่นเดียวกับมาตรการรับจำนำข้าวนาปรัง ปี 2547 แต่ราคารับจำนำปรับเพิ่มขึ้นเป็นตันละ 6,300-6,700 บาท และเปิดรับจำนำข้าวเปลือกปทุมธานีตันละ 6,700 บาท ข้าวเปลือกหอมสุพรรณบุรีตันละ 6,600 บาท (กรมการค้าภายใน, 2548ข) ผลการรับจำนำปรากฏว่า มีข้าวเปลือกเข้าร่วมโครงการทั้งหมด 797,778 ตัน คิดเป็นร้อยละ 13.55 ของผลผลิตข้าวนาปรังทั่วประเทศ (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2549: 2)

ปีการผลิต 2548/49 เป้าหมายรับจำนำ 9.0 ล้านตัน อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 3 ต่อปี วงเงินกู้ร้อยละ 100 ของราคารับจำนำ โดยให้ความสำคัญกับการจำนำที่ศูนย์กลางของเกษตรกร ซึ่งให้ ธ.ก.ส. รับจำนำที่ศูนย์กลาง 4.5 ล้านตัน เกษตรกรจะได้รับค่าเช่าศูนย์กลางเวียนละ 20 บาทต่อเดือน และอีก 4.5 ล้านตัน ให้ อคส. ดำเนินการ รับฝากและออกไปประทวนสินค้า โดยให้ฝากเก็บข้าวเปลือกไว้ในโรงสีสหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร และโรงสีทั่วไป ซึ่งโรงสีจะได้รับค่าฝากเก็บเมื่อเก็บรักษาเกินกว่า 90 วัน ในอัตราตันละ 20 บาทต่อเดือน ในปีนี้ราคารับจำนำข้าวเปลือกปรับเพิ่มขึ้นเฉลี่ยตันละ 500 บาท ข้าวเปลือกหอมจังหวัดตันละ 8,200-8,500 บาท ข้าวเปลือกเจ้า 5%-100% ตันละ 6,700-7,100 บาท ข้าวเปลือกเหนียวตันละ 7,500-7,700 บาท ข้าวเปลือกปทุมธานีตันละ 7,100 บาท และข้าวเปลือกหอมสุพรรณบุรีตันละ 7,000 บาท สำหรับข้าวเปลือกหอมมะลียังคงรับจำนำตันละ 9,700-10,000 บาท (กรมการค้าภายใน, 2548ค) รายละเอียดเพิ่มเติมอื่นๆ และผลการรับจำนำจะแสดงในลำดับต่อไป ในมาตรการและเงื่อนไขโครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2548/49

มาตรการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปี 2549 ยังคงมีวิธีการปฏิบัติเช่นเดียวกับปี 2548 แต่เปิดรับจำนำ 16 มีนาคม- 31 กรกฎาคม 2549 ราคารับจำนำข้าวเปลือกเจ้า 5%-100% ตันละ 6,700-7,100 บาท ข้าวเปลือกปทุมธานี 7,100 บาท และข้าวเปลือกหอมสุพรรณบุรี 7,000 บาท (กรมการค้าภายใน, 2549) ผลการรับจำนำปรากฏว่า มีข้าวเปลือกจำนำทั้งหมด 2,170,000 ตัน คิดเป็นร้อยละ 43.28 ของผลผลิตข้าวนาปีทั่วประเทศ (สถาบันยุทธศาสตร์การค้า, 2549) ปริมาณรับจำนำที่เพิ่มขึ้นมากนั้นเป็นผลมาจากราคารับจำนำที่ค่อนข้างสูงและใกล้เคียงกับราคาตลาด

มาตรการและเงื่อนไขของโครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2548/49 ตามมติของคณะกรรมการนโยบายข้าว (กนข.) โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการนโยบายและมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร (คชก.) มีดังต่อไปนี้ (กลุ่มงานรับจำนำผลผลิต ธ.ก.ส., 2548)

1. เป้าหมายรับจำนำ 9.0 ล้านตัน จำแนกเป็น ข้าวเปลือกหอมมะลิ 5.0 ล้านตัน ข้าวเปลือกเหนียว 1.0 ล้านตัน และข้าวเปลือกเจ้านาปี 3.0 ล้านตัน แบ่งเป็น

1.1 รับจำนำที่ศูนย์กลาง โดยให้ ธ.ก.ส. รับจำนำจากเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรที่มีศูนย์กลางเป็นของตนเอง 4.5 ล้านตัน แบ่งเป็นข้าวเปลือกหอมมะลิ 3.0 ล้านตัน ข้าวเปลือกเหนียว 1.0 ล้านตัน และข้าวเปลือกเจ้านาปี 0.5 ล้านตัน

1.2 รับจํานำไปประทวนสินค้า ซึ่งให้ อคส. รับฝากและออกไปประทวนให้แก่เกษตรกร และสถาบันเกษตรกรที่ไม่มีผู้จางเป็นของตนเอง 4.5 ล้านตัน แบ่งเป็นข้าวเปลือกหอมมะลิ 2.0 ล้านตัน ข้าวเปลือกเจ้าหน้าปี 2.5 ล้านตัน

2. ราคารับจํา (กรมการค้าภายใน, 2548ก)

2.1 ข้าวเปลือกหอมมะลิ

2.1.1 ราคารับจําไปประทวน แบ่งเป็น 4 ชั้นคุณภาพ คือ

ชนิดสีได้ต้นข้าว 42 กรัม ราคาตันละ 10,000 บาท

ชนิดสีได้ต้นข้าว 40 กรัม ราคาตันละ 9,900 บาท

ชนิดสีได้ต้นข้าว 42 กรัม ราคาตันละ 9,800 บาท

ชนิดสีได้ต้นข้าว 42 กรัม ราคาตันละ 9,700 บาท

ราคารับจําดังกล่าวให้ปรับเพิ่ม/ลด ตามจำนวนกรัม อัตรากรัมละ 50 บาท

2.1.2 ราคารับจําที่ผู้จางตันละ 10,000 บาท

2.2 ข้าวเปลือกหอมจังหวัด

2.2.1 ราคารับจําไปประทวน แบ่งเป็น 4 ชั้นคุณภาพ คือ

ชนิดสีได้ต้นข้าว 40 กรัม ราคาตันละ 8,500 บาท

ชนิดสีได้ต้นข้าว 38 กรัม ราคาตันละ 8,400 บาท

ชนิดสีได้ต้นข้าว 36 กรัม ราคาตันละ 8,300 บาท

ชนิดสีได้ต้นข้าว 34 กรัม ราคาตันละ 8,200 บาท

ราคารับจําดังกล่าวให้ปรับเพิ่ม/ลด ตามจำนวนกรัม อัตรากรัมละ 40 บาท

2.2.2 ราคารับจําที่ผู้จางตันละ 8,500 บาท

2.3 ข้าวเปลือกเจ้านาปี กำหนดราคาตามชั้นคุณภาพ 5 ระดับ ดังนี้

ชนิดสีเป็นข้าวสาร 100% ราคาตันละ 7,100 บาท

ชนิดสีเป็นข้าวสาร 5% ราคาตันละ 7,000 บาท

ชนิดสีเป็นข้าวสาร 10% ราคาตันละ 6,900 บาท

ชนิดสีเป็นข้าวสาร 15% ราคาตันละ 6,800 บาท

ชนิดสีเป็นข้าวสาร 25% ราคาตันละ 6,700 บาท

ข้าวเปลือกปทุมธานี ตันละ 7,100 บาท

ข้าวเปลือกหอมสุพรรณบุรี ตันละ 7,000 บาท

2.4 ข้าวเปลือกเหนียว

ข้าวเปลือกเหนียว 10% เมล็ดยาว ตันละ 7,700 บาท

ข้าวเปลือกเหนียวชนิดกละ ตันละ 7,500 บาท

3. ระยะเวลารับจำหน่าย

เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2548-28 กุมภาพันธ์ 2549 ยกเว้นภาคใต้เริ่มวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2549-31 พฤษภาคม 2549

4. ระยะเวลาไถ่ถอนจำหน่าย

จำหน่ายไปประทวนสินค้ากำหนดไถ่ถอนภายใน 3 เดือน นับถัดจากเดือนที่รับจำหน่าย

จำหน่ายข้าวเปลือกที่ยังคงกำหนดไถ่ถอนภายใน 4 เดือน นับถัดจากเดือนที่รับจำหน่าย

5. ระยะเวลาโครงการ

เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2548-31 ตุลาคม 2549

6. วิธีการดำเนินการ

6.1 เกษตรกรผู้มีสิทธิ์จำหน่าย จะต้อง มีหนังสือรับรองเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปี ปีการผลิต 2548/49 จากกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และเป็นลูกค้าของ ธ.ก.ส.

6.2 พื้นที่รับจํานำ เกษตรกรสามารถจํานำข้าวเปลือกได้ในพื้นที่จังหวัดของตนเอง และกรณีข้ามเขตได้เฉพาะตำบลที่ติดต่อกันเท่านั้น ส่วนโรงสี (จุดรับฝาก) ห้ามมิให้เปิดจุดรับจํานำนอกพื้นที่หรือรับจํานำข้ามเขต

6.3 การรับจํานำ

6.3.1 กรณีจํานำที่ยุ่งฉาง ให้ ช.ก.ศ. รับจํานำข้าวเปลือกจากเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรที่มียุ่งฉางเป็นของตนเอง โดยเกษตรกรจะได้รับค่าเช่ายุ่งฉางเกวียนละ 20 บาทต่อเดือน

6.3.2 กรณีจํานำไปประทวน ให้ อคส. รับฝากและออกใบประทวน โดยโรงสีที่เข้าร่วมโครงการจะต้องรับฝากจํานำข้าวเปลือกจากเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร และเก็บรักษาข้าวเปลือกไว้ในโกดังของโรงสี และ/หรือแปรสภาพเป็นข้าวสารเก็บไว้ในโกดังกลางของโรงสีที่เข้าร่วมโครงการหรือโกดังกลางของ อคส. โดยโรงสีจะได้ค่าฝากเก็บข้าวเปลือก เมื่อเก็บรักษาเกินกว่า 90 วัน ในอัตราเกวียนละ 20 บาทต่อเดือน

6.4 การเข้าร่วมโครงการของโรงสี

6.4.1 ให้ความสำคัญกับ โรงสีสหกรณ์การเกษตรเป็นลำดับแรก โดยสหกรณ์การเกษตรที่เข้าร่วมโครงการจะต้องมีศักยภาพในการรับฝากและแปรสภาพข้าวเปลือกได้ รวมทั้งได้รับการรับรองจากกรมส่งเสริมสหกรณ์ว่าเป็นผู้มีความสามารถเข้าร่วมโครงการได้ โดยให้คณะกรรมการของสหกรณ์ทั้งคณะเป็นผู้ค้ำประกันการเข้าร่วมโครงการ

6.4.2 โรงสีเอกชนที่อยู่ในเขตพื้นที่แต่ละจังหวัดและมีศักยภาพในการรับฝากและแปรสภาพข้าวสาร โดยต้องมีเครื่องอบลดความชื้นหรือลานตาก และมีสถานที่เก็บข้าวอยู่ในบริเวณเดียวกับโรงสี รวมทั้งไม่มีภาระค้างส่งมอบข้าวในโครงการที่ผ่านมา

สำหรับโรงสีที่เข้าร่วมโครงการในปีก่อนๆ ที่มีพฤติกรรมนำข้าวไปหมุนเวียนมีข้าวขาดบัญชีเกินร้อยละ 10 ของปริมาณรับจํานำ ไม่สามารถเข้าร่วมโครงการได้

7. การกำกับดูแล

7.1 จุดรับจำหน่ายและจัดเก็บ ให้ อคส. และ ธ.ก.ส. ในฐานะหน่วยปฏิบัติเข้มงวดกวดขัน และวางระบบการตรวจสอบการรับจำหน่ายให้สามารถป้องกันการรั่วไหลในการรับจำหน่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้กำหนดผู้รับผิดชอบในแต่ละพื้นที่อย่างชัดเจน

ทั้งนี้ อคส. จะต้องกำกับดูแลโรงสีที่เข้าร่วมโครงการ เจ้าหน้าที่ อคส. ที่รับผิดชอบในโครงการและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น เซอร์เวเยอร์ให้ดำเนินการรับจำหน่ายตามกรอบอำนาจหน้าที่ โดยเคร่งครัดและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ โดย อคส. และ ธ.ก.ส. จะต้องกำกับดูแลการออกใบประทวนของเจ้าหน้าที่ อคส. และการจ่ายเงินของ ธ.ก.ส. สาขาให้ได้ภายใน 6 วันทำการ นับแต่วันที่เกษตรกรนำข้าวเปลือกมาจำหน่าย

7.2 จังหวัด ให้คณะกรรมการเพื่อแก้ไขปัญหาเกษตรกรอันเนื่องมาจากการผลิตผลการเกษตรระดับจังหวัดกำกับดูแลแบบเบ็ดเสร็จ โดยอาจร่วมกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเป็นผู้กำกับดูแล ในจังหวัดให้การรับจำหน่าย ปริมาณ และคุณภาพเป็นไปอย่างถูกต้อง รวมทั้งป้องกันการสวมสิทธิ์และปลอมปนข้าว เพื่อให้ประโยชน์ตกแก่เกษตรกรอย่างแท้จริง

7.3 ส่วนกลาง ให้คณะอนุกรรมการบริหารและกำกับดูแลการรับจำหน่ายข้าวเปลือกประจำปีการผลิต 2548/49 เป็นผู้วางระบบกำกับดูแลและจัดการคุ้มครองตรวจสอบการรับจำหน่ายในจังหวัดต่างๆ

7.4 ฝ่ายเลขานุการ กนข. กรมการค้าภายในจะกำหนดหลักเกณฑ์การวัดความชื้นข้าวเปลือกและสิ่งเจือปนให้เกษตรกรได้รับความเป็นธรรม และให้มีการปฏิบัติเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยจะเผยแพร่ทาง website www.dit.go.th (กรมการค้าภายใน, 2548ค)

8. ผลการรับจำหน่าย

การรับจำหน่ายข้าวเปลือกประจำปีการผลิต 2548/49 ธ.ก.ส. ดำเนินการทั้งหมด 61 จังหวัด แบ่งเป็น ภาคเหนือเข้าร่วมโครงการ 17 จังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 19 จังหวัด ภาคกลาง 22 จังหวัด และภาคใต้ 3 จังหวัด ปรากฏว่า มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 624,428 ราย ปริมาณรวม 5,415,473.46 ตัน คิดเป็นร้อยละ 61.71 ของเป้าหมาย แยกเป็น จำหน่ายผู้ขังฉาง 196,113 ราย ปริมาณ 1,176,984.12 ตัน ราคาจำหน่ายเฉลี่ยตันละ 9,191 บาท และจำหน่ายประทวนสินค้า

428,315 ราย ปริมาณ 4,238,579.34 ตัน ราคารับจำนำเฉลี่ยตันละ 7,829 บาท ทั้งนี้ ราคารับจำนำเป็นราคาเฉลี่ยของข้าวรวมทุกชนิด ราคารับจำนำที่ยังค้างสูงกว่าใบประทวนสินค้า เนื่องจาก ชนิดของข้าว คุณภาพ และความชื้นที่ต่างกัน โดยส่วนใหญ่ข้าวที่จำนำยังมีคุณภาพสูงกว่า การไถ่ถอนมีปริมาณ 908,186.69 ตัน คิดเป็นร้อยละ 16.77 ของข้าวเปลือกที่จำนำทั้งหมด จำแนกเป็นไถ่ถอนที่ยังค้าง 506,581.58 ตัน คิดเป็นร้อยละ 43.04 ของปริมาณจำนำที่ยังค้าง และไถ่ถอนใบประทวนสินค้า 401,605.11 ตัน คิดเป็นเพียงร้อยละ 9.47 ของปริมาณจำนำใบประทวนสินค้า (กองธุรกิจสินเชื่อ นโยบายรัฐ ธ.ก.ส., 2549)

จากการบริหารงานที่ผิดพลาดของรัฐบาลชุดที่ผ่านมาด้วยการตั้งราคารับจำนำที่สูงกว่าราคาตลาดขณะนั้นถึง 20-30% ทำให้รัฐบาลเสียหายขาดทุนจากโครงการรับจำนำเป็นมูลค่าถึง 18,000 ล้านบาท โดยแยกเป็น การรับจำนำข้าวเปลือกนาปี 2547/48 เกิดผลขาดทุน 9,574 ล้านบาท บวกกับการรับจำนำข้าวเปลือกนาปรัง 2548 ขาดทุน 904.2 ล้านบาท ส่วนปี 2548/49 เกิดผลขาดทุน 7,805.10 ล้านบาท และผลจากการตั้งราคารับจำนำที่สูงกลับไม่ได้เป็นผลดีต่อราคาตลาดหลังรับจำนำเลย โดยในปี 2545/46 ราคาตลาดก่อนนับจำนำ (พฤศจิกายน) อยู่ที่ตันละ 6,340 บาท ข้าวเปลือกเจ้า 4,688 บาท แต่หลังจากรับจำนำ (มีนาคม-เมษายน) ราคาตลาดข้าวเปลือกหอมมะลิเป็น 7,560 บาท และข้าวเปลือกเจ้า 4,700 บาท เมื่อเทียบปี 2548/49 ราคาตลาดก่อนรับจำนำข้าวเปลือกหอมมะลิ 7,683 บาทต่อตัน ข้าวเปลือกเจ้า 6,800 บาทต่อตัน แต่ราคาตลาดหลังจำนำนาปี (มีนาคม-เมษายน) ราคาข้าวเปลือกหอมมะลิอยู่ที่ 8,151 บาทต่อตัน ข้าวเปลือกเจ้าเหลือ 6,788 บาท ฉะนั้นชานาจึงปล่อยให้ข้าวหลุดจำนำไม่มีการไถ่ถอนอย่างในอดีต (เศรษฐศาสตร์ nida mbe 11, 2549)

บทที่ 4

สภาพทั่วไป วิธีการเพาะปลูก และการขายข้าวของเกษตรกร ผู้จำหน่ายในพื้นที่ที่ทำการศึกษ

ในบทนี้จะอธิบายถึงสภาพทั่วไป วิธีการเพาะปลูก และการขายข้าวของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ที่ทำการศึกษอำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์

สภาพทั่วไป

จังหวัดนครสวรรค์ มีเนื้อที่ทั้งหมด 9,597.70 ตารางกิโลเมตร ภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำ แบ่งการปกครองออกเป็น 13 อำเภอ และ 2 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมือง ลาดยาว ดาคลี ชุมแสง บรรพตพิสัย ท่าตะโก พยุหะคีรี ไผ่สาละ หนองบัว ดากฟ้า โกรกพระ แก้วเลี้ยว แม่वंก กิ่งอำเภอแม่เป็น และกิ่งอำเภอชุมตาบง พื้นที่ประมาณ 3 ใน 4 เหมาะแก่การทำการเกษตร มีแม่น้ำสายสำคัญไหลผ่าน คือ แม่น้ำปิง แม่น้ำวัง แม่น้ำยม และแม่น้ำน่าน ซึ่งรวมกันเป็นแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดนครสวรรค์ถือเป็นแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญ มีพื้นที่ปลูกข้าวมากที่สุดในเขตภาคกลางและภาคเหนือ ในปีการผลิต 2548/49 มีเนื้อที่เพาะปลูกข้าวนาปี 2,337,737 ไร่ ข้าวนาปรัง 718,594 ไร่ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 4.05 และ 7.26 จากเนื้อที่เพาะปลูกทั่วประเทศ 57,773,844 ไร่ และ 9,902,788 ไร่ ตามลำดับ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2549: 3,6) นอกจากนี้ จังหวัดนครสวรรค์ยังเป็นที่ตั้งของท่าข้าวกำนันทรง ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง บนถนนนครสวรรค์-ชุมแสง ซึ่งถือเป็นตลาดกลางค้าข้าวเปลือกขนาดใหญ่ และมีชื่อเสียงที่สุดของประเทศ

ท่าตะโกเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดนครสวรรค์ มีเนื้อที่ 607.23 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงของจังหวัด ระยะทางประมาณ 48 กิโลเมตร แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 10 ตำบล คือ ตำบลท่าตะโก พนมรอก หัวถนน สายลำโพง วังมหากร ดอนคา ทำนบ วังใหญ่ พนมเศษ และหนองหลวง มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอข้างเคียง ดังนี้ ทิศเหนือติดอำเภอหนองบัว และอำเภอชุมแสง ทิศใต้ติดอำเภอตากฟ้า และอำเภอพยุหะคีรี ทิศตะวันออกติดอำเภอไพศาลี ทิศตะวันตกติดอำเภอเมือง อำเภอพยุหะคีรี และอำเภอชุมแสง (ภาพที่ 5) ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบค่อนข้างสูง มีเนินเขาเตี้ยๆ สลับเล็กน้อย และลาดเอียงไปทางทิศตะวันตกลงสู่บึงบอระเพ็ด ซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญและขนาดใหญ่ มีคลองและลำห้วยที่สำคัญได้แก่ คลองท่าตะโก ห้วยท่าตะโก

ลูกค้า ธ.ก.ส. มาแล้วเป็นระยะเวลา 10-20 ปี ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 51.02 ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง ระยะเวลา 20 ปี ขึ้นไป ร้อยละ 33.33 และระยะเวลา 1-9 ปี ร้อยละ 14.97 ทั้งนี้ มีเกษตรกรจำนวน 1 ราย ไม่ได้เป็นลูกค้า ธ.ก.ส. แต่ขอเข้ากลุ่มกับสมาชิกที่เป็นลูกค้า ธ.ก.ส. เพื่อขอเข้าร่วมจำหน่ายข้าวเปลือก โดยเจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. จะทำการตรวจสอบรายการขอขึ้นทะเบียนเป็นลูกค้า ธ.ก.ส. เฉพาะโครงการจำหน่ายข้าว โดยเกษตรกรรายดังกล่าวจะมีเฉพาะเลขทะเบียนจำหน่ายข้าว แต่จะไม่มีเลขกลุ่มสมาชิกลูกค้า ธ.ก.ส. และส่วนใหญ่ร้อยละ 70.75 เกษตรกรเคยเข้าร่วมโครงการจำหน่ายข้าวเปลือกมาแล้ว 1-10 ครั้ง และเคยเข้าร่วมมาแล้ว 10-20 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 25.85 และเพิ่งเคยจำหน่ายเป็นปีแรก ร้อยละ 3.40 ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

วิธีการเพาะปลูก

จะกล่าวถึงวิธีการต่างๆ ในการทำนา การตากข้าว การนำข้าวเปลือกเข้ายุ้ง ตลอดจนวิธีการในการจำหน่ายและไถ่ถอนข้าวเปลือกของเกษตรกร มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การทำนา ส่วนใหญ่การทำนาในเขตอำเภอท่าตะโกเป็นนาปีอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก เนื่องจากไม่มีระบบน้ำชลประทาน แต่มีพื้นที่บางส่วนที่สามารถทำนาปรังได้ เนื่องจากเป็นเขตติดต่อบึงบอระเพ็ด ซึ่งเป็นที่ลุ่มและมีคลองที่สามารถผันน้ำมาใช้ในเพาะปลูกได้ เกษตรกรเริ่มลงมือเตรียมดินตั้งแต่เดือนพฤษภาคม โดยไถดะทิ้งไว้ประมาณ 7-10 วัน จากนั้นจึงไถแปรซึ่งเป็นการไถเพื่อหว่านเมล็ดข้าว รถไถที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นรถไถนั่งขับขนาดใหญ่ การหว่านเกษตรกรมักใช้วิธีการหว่านแห้งโรยเมล็ดข้าวแห้งลงไปแปลงนาที่เตรียมไว้ โดยไม่ต้องแช่เมล็ดข้าวในน้ำหรือใส่ปุ๋ยแล้วจึงไถกลบอีกทีหนึ่ง แต่สำหรับการหว่านตม เป็นการหว่านที่จะต้องแช่เมล็ดข้าวในน้ำหรือใส่ปุ๋ยแล้วจึงไถกลบอีกทีหนึ่ง และมีน้ำมาก และสามารถควบคุมน้ำในแปลงนาได้เป็นอย่างดี อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ของข้าวแต่ละพันธุ์จะแตกต่างกัน เนื่องจากการงอกของเมล็ดข้าวไม่เท่ากัน และขึ้นอยู่กับความต้องการว่าจะให้มีต้นข้าวในแปลงนาหนาหรือบาง พันธุ์ข้าวที่นิยมปลูก ได้แก่ ข้าวหอมมะลิ (ข้าวเบา) ใช้เมล็ดพันธุ์ไร่ละ 2-3 ถัง ข้าวพันธุ์ ซี 85 (ข้าวกลาง) ใช้เมล็ดพันธุ์ไร่ละ 2-2.5 ถัง และข้าวเหลืองประทิว (ข้าวหนัก) ใช้เมล็ดพันธุ์ไร่ละ 2 ถัง หลังจากหว่านแล้วประมาณ 14-20 วัน จึงเข้าสู่ระยะกล้า ซึ่งจะต้องใส่ปุ๋ยเพื่อบำรุงดูแลให้ข้าวแตกหน่อ และสร้างรวงที่สมบูรณ์แข็งแรง ซึ่งใช้เวลาประมาณ 30-40 วัน และหลังจากนั้นอีกประมาณ 10-15 วัน ข้าวจะเข้าสู่ระยะตั้งท้อง ซึ่งเป็นระยะที่ข้าวกำลังจะออกรวงและเริ่มออกดอก โดยในระยะข้าวออกดอกถือว่าเป็นระยะที่ข้าวเจริญเติบโตเต็มที่ และเข้าสู่ระยะที่

ข้าวสุกแก่พร้อมที่จะเก็บเกี่ยว ซึ่งเรียกว่าระยะพลับพลึง สังเกตได้ที่ปลายรวงจะมีสีเหลือง กลางรวงเป็นสีทองอ่อน นับได้หลังจากข้าวออกดอกแล้ว 28-30 วัน

ทั้งนี้ อายุของข้าวแต่ละพันธุ์จะแตกต่างกัน ข้าวพันธุ์เบาเป็นข้าวที่สุกเร็วมีอายุประมาณ 90-100 วัน ข้าวพันธุ์กลางเป็นข้าวที่มีอายุประมาณ 100-120 วัน ส่วนข้าวพันธุ์หนักเป็นข้าวที่ออกรวงและสุกช้าที่สุดอายุประมาณ 120 วันขึ้นไป การเก็บเกี่ยวจะเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนเป็นต้นไปจนถึงเดือนมกราคม ถ้าเป็นข้าวเบา (ข้าวหอมมะลิ) จะเกี่ยวต้นเดือนพฤศจิกายนหรือช่วงหลังลอยกระทง จากนั้นก็จะทยอยเกี่ยวข้าวพันธุ์ซี 85 และข้าวเหลืองประทิวประมาณปลายเดือนธันวาคม การเก็บเกี่ยวจะใช้รถเกี่ยวขนาดข้าว ซึ่งจะ ได้เป็นเมล็ดข้าวเปลือกออกมาทันที ซึ่งสามารถนำมาเทใส่รถอีแต่นหรือรถบรรทุกได้เลย เนื่องจาก ตัวถังรถเกี่ยวมีที่รองเก็บข้าวเปลือกไว้ ซึ่งเรียกว่า รถอุ้มบุญ ค่าจ้างเกี่ยวข้าวแต่ละพันธุ์จะไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับความสูง และความแข็งของต้นข้าว ข้าวหอมมะลิ และข้าวพันธุ์ซี 85 ค่าจ้างเกี่ยวไร่ละ 370-400 บาท ข้าวเหลืองประทิวไร่ละ 500 บาท ผลผลิตข้าวเปลือกที่เก็บเกี่ยวได้เฉลี่ย 30-50 ถังต่อไร่ ในบางปีที่ฝนตกตามฤดูกาล ข้าวสมบูรณ์ไม่มีโรคระบาด จะได้ผลผลิตเฉลี่ย 50 ถังต่อไร่ แต่ปีที่ประสบภาวะฝนแล้ง มีโรคระบาด เพลี้ย หรือน้ำท่วม จะได้ผลผลิตเฉลี่ย 20-30 ถังต่อไร่ หรือไม่สามรถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้เลย ผลผลิตข้าวเปลือกของเกษตรกรจะถูกแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ 1) ขายทันทีเมื่อเก็บเกี่ยว เพื่อนำเงินมาจ่ายค่ารถเกี่ยว และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ในครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 37.54 2) เก็บไว้เพื่อรอขายในอนาคต หรือเข้าโครงการรับจำนำที่ยุ่งฉาง ร้อยละ 48.50 3) เก็บไว้เพื่อบริโภค ร้อยละ 5.93 และ 4) เก็บไว้ทำพันธุ์ ร้อยละ 8.03 และหลังจากเกี่ยวข้าวนาปีแล้วเสร็จ เกษตรกรไม่ได้ปลูกพืชใดๆ เนื่องจากไม่มีน้ำ แต่มีเกษตรกรในแถบตำบลหนองหลวงที่ยังสามารถปลูกแตงโม และมันสำปะหลังได้บ้าง เพราะมีน้ำประปาเกษตร ซึ่งสามารถใช้ในการเพาะปลูกได้ แต่โดยส่วนใหญ่เกษตรกรจะออกไปรับจ้างตัดอ้อยในอำเภอตากฟ้า ตากถี ทำงานก่อสร้าง และโรงงานอุตสาหกรรมในกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ยังมีนำรถไถ ซึ่งมีเกือบทุกครัวเรือนออกรับจ้างไถนาในจังหวัดแถบภาคอีสาน หรือไถไร่ในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

การตากข้าว เป็นการลดความชื้น โดยข้าวเปลือกที่เก็บเกี่ยวได้จะถูกบรรทุกและขนย้ายมายังลานตาก ซึ่งเป็นพื้นปูนซีเมนต์ ลานวัด สนามบาสรโรงเรียน ลานตากของโรงสี หรือตากบนลานดินบริเวณแปลงนาโดยใช้ผ้าใบรองพื้น การตากจะแผ่กระจายเมล็ดข้าวให้ได้รับแสงแดดทั่วถึงกัน ใช้เวลาตากประมาณ 3-5 วัน พลิกกลับเมล็ดข้าววันละ 3-4 ครั้ง ขึ้นอยู่กับสภาพอากาศและลักษณะลานตาก ถ้าเป็นลานดินใช้เวลา 4-5 วัน แต่ถ้าเป็นลานปูนใช้เวลาตาก 3-4 วัน เท่านั้น เนื่องจากลานปูน

สามารถเก็บและระบายความร้อนได้ดี ทำให้ความชื้นของข้าวเปลือกลดลงและแห้งเร็วกว่าลานดิน โดยช่วงเวลาตาก ข้าวจะถูกกองรวมไว้ข้างลานและใช้ผ้าใบคลุม ซึ่ง ข้าวจะถูกแดดในเวลากลางวัน แต่จะถูกน้ำค้างในเวลากลางคืน การตรวจวัดความชื้นข้าวเปลือก เกษตรกรจะใช้ประสบการณ์ ตรวจสอบด้วยสายตา การสัมผัส ความหนืดเหนียว และเสียงของเมล็ดข้าวที่กระทบกันจากการโยย ข้าวเปลือกจากมือลงสู่กองข้าว ข้าวเปลือกที่จะเก็บรักษาในยุ้งฉางได้ ต้องมีความชื้นไม่เกิน 14 เปอร์เซ็นต์

การเก็บข้าวเปลือกเข้ายุ้ง หรือเรียกว่า การขึ้นยุ้ง เป็นการนำข้าวเปลือกที่ตากเสร็จเรียบร้อยแล้ว เก็บเข้ายุ้ง โดยเทรวมกันไว้เป็นกอง ถ้าเก็บข้าวหลายพันธุ์จะใช้ผ้าใบกันและมีป้ายชื่อบอก พันธุ์ข้าวไว้ กรณีที่ลานตากใกล้ยุ้งจะขึ้นยุ้งโดยใช้กระบุง แต่ถ้าลานตากอยู่ไกลจะเอาข้าวเปลือกใส่ กระสอบปุย โดยกระสอบ 1 ลูกจุกข้าวได้ประมาณ 3 ถัง โดยใช้วิธีการแบกขึ้นยุ้งเช่นกัน แต่ต้องเท ข้าวออกจากกระสอบ เนื่องจากการเก็บข้าวเป็นกองจะดูแลง่าย และไม่มีช่องว่างระหว่างกระสอบ ให้หนูเข้าไปอาศัยอยู่ และยังสะดวกต่อการวัดขนาดยุ้ง

สถานที่ที่ใช้เก็บรักษาข้าวเปลือก สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ 1) ยุ้ง เป็นสิ่งปลูกสร้างที่ใช้เก็บรักษาข้าวเปลือก โดยปลูกแยกจากตัวบ้าน อายุการใช้งานนานหลายสิบปี ฝาข้างสี่ด้าน ส่วนใหญ่เป็นไม้แปรรูป หรือสังกะสี หรือเตี๊ยมแล้วใช้ขี้วัวทา ปัจจุบันฝาข้างแบบเตี๊ยมแผ่น ไม่มีใช้แล้ว ความสูงของยุ้งจากพื้นดินอย่างน้อย 1 เมตร หลังคามุงด้วยสังกะสี พื้นปูด้วยไม้กระดาน ช่องว่างเล็กๆ ระหว่างกระดาน สามารถช่วยระบายความร้อนของข้าวเปลือก สำหรับความชื้นของ ข้าวเปลือกที่จะเก็บรักษาต้องอยู่ระหว่าง 13-14% เนื่องจากยุ้งมีได้คุณภาพสามารถถ่ายเทได้ สะดวก 2) ฉาง เป็นสิ่งปลูกสร้างที่ใช้เก็บรักษาผลผลิตทางการเกษตรและข้าวเปลือกเช่นเดียวกัน ฝาข้างสี่ด้านก่อด้วยอิฐ หลังคาส่วนใหญ่มุงด้วยกระเบื้อง พื้นลาดปูนซีเมนต์ ซึ่งความชื้นจากพื้นดิน สามารถระเหยขึ้นมาได้ ทำให้ระดับความชื้นของข้าวเปลือกที่จะนำไปเก็บรักษาต้องต่ำกว่าที่จะเก็บ ในยุ้ง โดยความชื้นของข้าวเปลือกต้องอยู่ระหว่าง 12-13% ส่วนใหญ่เกษตรกรเกือบทุกครัวเรือนมัก ใช้ยุ้งในการเก็บรักษาข้าวเปลือก เพราะเป็นสิ่งปลูกสร้างที่สร้างมาพร้อมๆ กับที่อยู่อาศัย แต่ฉางเป็น สิ่งปลูกสร้าง ที่มีขนาดค่อนข้างใหญ่ ใช้เพื่อเก็บรักษาข้าวเปลือก หรือผลผลิตทางการเกษตรอื่นๆ และเป็นในลักษณะเชิงพาณิชย์ หรือกิจการของโรงสีมากกว่า

วิธีการจำนำ และไถ่ถอนข้าวเปลือกของเกษตรกร เกษตรกรที่เก็บข้าวเปลือกเข้ายุ้งฉาง เรียบร้อยแล้วและพร้อมที่จะจำนำ ต้องรวมกลุ่มกันลงชื่ออย่างน้อย 5 รายขึ้นไป โดยมีบริเวณบ้าน

ใกล้เคียงกัน แจกความจำนงต่อ ธ.ก.ส. หลังจากนั้นประมาณ 10 วัน เจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. จะมาตรวจวัดขนาดขุ้ง โดยเกษตรกรจะต้องเกลี่ยความสูงของกองข้าวเปลือกให้เสมอกัน วิธีการวัดใช้เกณฑ์ (กว้าง x ยาว x สูง) / 2 หรือปริมาตร 2 ลูกบาศก์เมตร จะเท่ากับข้าวเปลือก 1 เกวียน ในคราวเดียวกัน เจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. จะนำตัวอย่างข้าวเปลือกกลับมาเพื่อวัดคุณภาพของต้นข้าวและประเมินราคา รับจำนำ สำหรับการตรวจวัดความชื้นไม่ได้เคร่งครัดมากนัก เนื่องจาก เกษตรกรทราบอยู่แล้วว่า ข้าวเปลือกที่จะเก็บเข้ายุ้งฉางได้ต้องมีระดับความชื้นที่เหมาะสมประมาณ 13-14% จึงจะทำให้ข้าวไม่เสื่อมคุณภาพ แต่ถ้าปีใดมีเหตุการณ์ที่ผิดปกติ เช่น ภาวะน้ำท่วม โรคระบาด เจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. จะตรวจวัดความชื้นด้วย ซึ่งหลังจากวัดขนาดขุ้งแล้วอีกประมาณ 5-10 วัน ธ.ก.ส. จะนัดไปทำสัญญารับเงินกู้จำนำข้าวเปลือก ทั้งนี้ ธ.ก.ส. จะปิดประกาศไว้หน้ายุ้งว่าข้าวเปลือกนี้ได้ทำการจำนำแล้ว เกษตรกรจะต้องดูแลรักษาข้าวเปลือกให้ครบตามจำนวนที่จำนำและไม่ควรทำให้เอกสารปิดประกาศเสียหายหรือสูญหาย ขณะอยู่ระหว่างการจำนำ สำหรับการไถ่ถอนข้าวเปลือก ส่วนใหญ่ เกษตรกรจะนำข้าวที่จำนำไว้ขายทันที เมื่อได้ราคาที่พอใจ โดยไม่ได้แจ้งให้ ธ.ก.ส. ทราบ แต่ตามหลักการแล้ว เกษตรกรจะต้องแจ้ง ธ.ก.ส. เพื่อขอหนังสืออนุญาตไถ่ถอนจำนำ แต่อย่างไรก็ตามหลักปฏิบัติดังกล่าวไม่ถือเป็นสาระสำคัญ

การขายข้าวของเกษตรกรผู้จำนำในพื้นที่ที่ศึกษา

ปัจจุบันการเก็บเกี่ยวข้าวของเกษตรกรได้พึ่งพารถเกี่ยวข้าว ซึ่งเป็นเครื่องกลการเกษตรที่สามารถนวดข้าวให้ออกมาเป็นเมล็ดข้าวเปลือก เกษตรกรสามารถนำข้าวเปลือกที่เพิ่งเก็บเกี่ยวเสร็จจากแปลงนาไปขายได้ทันที ซึ่งเรียกว่า การขายสด แต่ข้าวเปลือกยังคงมีความชื้นและสิ่งปนเปื้อนค่อนข้างสูง สำหรับโรงสีที่เกษตรกรนำข้าวไปขายจะตั้งอยู่ภายในตำบลที่เกษตรกรอาศัยอยู่ และพื้นที่ใกล้เคียง เช่น โรงสีเทพนิมิต หรือเทพประทานพรค้าข้าว โรงสีเกียรติรุ่งเรือง โรงสีทวีพร โรงสีชัยเรือง โรงสีหนองหลวงทวีกิจ และสหกรณ์ประมงน้ำจืด ซึ่งไม่ได้ดำเนินการเกี่ยวกับประมงแล้ว แต่ใช้เป็นสถานที่ในการรับซื้อข้าวเปลือกของพ่อค้า ให้บริการเครื่องชั่งน้ำหนัก และใช้เป็นลานกองข้าว

ในการขายข้าวเปลือกที่เก็บไว้ในยุ้งฉาง สามารถจำแนกได้เป็น 2 กรณีคือ กรณีเกษตรกรเงินข้าวเปลือกไปขายที่โรงสีเอง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 78.91 ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง และกรณีที่ขายให้กับพ่อค้าที่มารับซื้อที่ยุ้งฉาง คิดเป็นร้อยละ 21.08 ซึ่งอาศัยความคุ้นเคยสนิทสนมกับพ่อค้า และได้รับราคาเป็นที่พอใจ โดยพ่อค้าจะนำรถบรรทุกมาเข็นข้าวแล้วนำไปขังที่โรงสี ซึ่งเกษตรกร

จะเสียค่าใช้จ่ายค่าชั่งน้ำหนักเพียงเกวียนละ 10 บาท การชำระเงินจะจ่ายเป็นเงินสด เท่านั้น พ่อค้าที่มารับซื้อเป็นพ่อค้าจากนอกหมู่บ้าน ซึ่งมาจากบ้านห้วยตะโก อำเภอไพศาลี โดยในหมู่บ้านจะมีนายหน้าติดต่อซื้อข้าวหน้ายุง ซึ่งมีหน้าที่ติดต่อสอบถามว่าใครสนใจจะขายข้าวเปลือกบ้าง จากนั้นจึงให้พ่อค้ามาประเมินราคาและตกลงซื้อขายกัน นายหน้าจะได้รับค่าตอบแทนจากพ่อค้าข้าวเปลือก หมู่บ้านเขาลือ ตำบลคอนคา และหมู่บ้านบ้านลาด ตำบลหนองหลวง มีนายหน้า 2 ราย พ่อค้าที่มารับซื้อส่วนใหญ่เป็นพ่อค้าคนกลาง ซึ่งเป็นผู้รวบรวมข้าวเปลือกจากเกษตรกรและนำไปขายต่อให้กับโรงสีอีกทีหนึ่ง บทบาทของพ่อค้าคนกลางเริ่มลดน้อยลง เนื่องจากเกษตรกรมีรถอีแต๋นสามารถบรรทุกข้าวไปขายได้เอง ทำให้เกษตรกรมีอำนาจในการต่อรองและมีทางเลือกในการขายมากขึ้น ปัจจุบันมีโรงสีให้เลือกรับบริการหลายแห่ง เส้นทางคมนาคมสะดวก โดยราคาข้าวจะแตกต่างกันไปตามชนิดและคุณภาพ และขึ้นอยู่กับโรงสีแต่ละแห่งที่รับซื้อด้วย

บทที่ 5

ผลการศึกษา

ในบทนี้จะอธิบายถึงดัชนีราคาฤดูกาลของข้าวเปลือกเจ้านาปี 5% ณ ตลาดข้าวกำนันทรง จังหวัดนครสวรรค์ ตัวแปรที่ใช้ในการคำนวณผลตอบแทน ซึ่งได้แก่ ค่าความสูญเสียของข้าวเปลือกจากการเก็บรักษา ค่าเสียโอกาสของยุ่งฉาง ค่าซ่อมแซมยุ่งฉาง ค่าใช้จ่ายในการขายข้าว และค่าใช้จ่ายในการนำข้าวจากแปลงนาไปเก็บที่ยุ่งฉาง และผลการวิเคราะห์ผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการจำหน่าย ซึ่งมีรายละเอียดตามลำดับ ดังต่อไปนี้

ดัชนีราคาฤดูกาลข้าวเปลือก

การคำนวณหาดัชนีราคาฤดูกาลข้าวเปลือกเจ้านาปี 5% ณ ตลาดข้าวกำนันทรง จังหวัดนครสวรรค์ ใช้ข้อมูลอนุกรมเวลาตั้งแต่ปี 2535-2549 (ตารางผนวกที่ 1) โดยวิธีอัตราส่วนต่อการเฉลี่ยเคลื่อนที่ (Ratio to Moving Average method) เป็นวิธีการคำนวณค่าเฉลี่ยเคลื่อนที่แบบเข้าสู่กึ่งกลาง ซึ่งเป็นการกำจัดส่วนประกอบที่เป็นแนวโน้มและวัฏจักรออกจากข้อมูลในเวลาเดียวกัน เป็นวิธีที่นิยมมากกว่าการหาค่าเฉลี่ยเคลื่อนที่แบบปกติ เพราะได้ตัวแทนค่าเฉลี่ยที่แน่นอนกว่า พร้อมกับใช้วิธี Medial Average ซึ่งเป็นการคำนวณที่เหมือนกับการหาค่ามัชฌิมเลขคณิต แต่จะตัดข้อมูลที่มีค่าต่ำสุดและสูงสุดทิ้งไปแล้วนำค่าที่เหลือไปหาค่ามัชฌิมเลขคณิต ซึ่งเป็นวิธีที่ดีกว่า เพราะค่ามัชฌิมเลขคณิตอาจถูกรบกวนโดยค่าสูงสุดหรือต่ำสุดได้มาก (วิชิต หล่อจิระชุนห์กุล และคณะ, 2539: 143)

ดัชนีราคาเริ่มปรับตัวลดลง (ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย 100) ตั้งแต่เดือนตุลาคม-ธันวาคม เนื่องจากเข้าสู่ช่วงฤดูเก็บเกี่ยวข้าวนาปี โดยต่ำสุดในเดือนธันวาคม เท่ากับ 97.44 (ตารางที่ 2) จากนั้นค่อยๆ เพิ่มขึ้นในเดือนมกราคมและกุมภาพันธ์ เท่ากับ 99.94 และ 100.41 และปรับลดลงอีกเล็กน้อยช่วงเดือนมีนาคม-พฤษภาคม เท่ากับ 99.04, 98.52 และ 98.16 ตามลำดับ เพราะเป็นช่วงฤดูเก็บเกี่ยวข้าวนาปรัง จากนั้นดัชนีราคาจะขยับเพิ่มสูงขึ้นอีกในเดือนมิถุนายนเรื่อยไปจนกระทั่งสูงสุดในเดือนสิงหาคม ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวเป็นฤดูฝน เกษตรกรต้องเตรียมการเพาะปลูกในฤดูกาลผลิตใหม่ ทำให้การเสนอขายมีน้อย อีกทั้งปริมาณข้าวเปลือกที่เก็บรักษาไว้ในช่วงนี้เริ่มลดน้อยลงด้วย ดัชนีราคาจึงขยับตัวสูงขึ้น โดยเริ่มปรับตัวสูงขึ้นกว่าค่าเฉลี่ยตั้งแต่เดือนกรกฎาคม เท่ากับ 101.95

และสูงที่สุดในเดือนสิงหาคม เท่ากับ 103.91 เดือนกันยายน เท่ากับ 102.25 จากนั้นก็จะเข้าสู่รอบฤดูการเก็บเกี่ยวใหม่ คำนีราคาจึงปรับตัวลดลงอีกครั้ง จะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่ดัชนีราคาแต่ละปีจะมีลักษณะการเคลื่อนไหวดังที่กล่าวแล้วข้างต้น โดยดัชนีราคาของข้าวเปลือกที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยมีเพียง 4 เดือน ที่เหลือ 8 เดือน เป็นช่วงที่ดัชนีราคาอยู่ในระดับต่ำ เพราะข้าวเป็นพืชผลทางการเกษตรที่ขึ้นอยู่กับฤดูกาล โดยผลผลิตจะออกสู่ตลาดพร้อมๆ กันเป็นจำนวนมาก ทั้งในฤดูเก็บเกี่ยวนาปรังและนาปี นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับ ภาวะตลาด และราคาข้าวเปลือกใน 2 ช่วงฤดู ยังมีอิทธิพลซึ่งกันและกันด้วย

ตัวแปรที่ใช้ในการคำนวณผลตอบแทน

การอธิบายถึงตัวแปรที่ใช้ในการคำนวณผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการจำหน่ายเป็นการอธิบายเพื่อให้ทราบถึงเหตุผลและที่มาของตัวแปร ซึ่งได้แก่ ค่าความสูญเสียของข้าวเปลือกจากการเก็บรักษา ค่าเสียโอกาสของยุ่งฉาง ค่าซ่อมแซมยุ่งฉาง ค่าใช้จ่ายในการขายข้าว และค่าใช้จ่ายในการนำข้าวจากแปลงนาไปเก็บที่ยุ่งฉาง

ความสูญเสียของข้าวเปลือกจากการเก็บรักษา ความสูญเสียของข้าวเปลือกจากการเก็บรักษาไม่สามารถที่จะทดสอบในสภาพที่เกิดขึ้นจริงได้ เนื่องจาก ข้าวที่เก็บหรือจำหน่ายไว้ในยุ่งฉางนั้น จะทราบปริมาณเพียงคร่าวๆ จากวิธีการวัดขนาดยุ่งของเจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. ดังนั้น ปริมาณความสูญเสียของข้าวเปลือกจึงต้องอาศัยการประมาณของเกษตรกรผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ความสูญเสียจากน้ำหนักที่ลดลง (ข้าวยุบ) และความสูญเสียจากการถูกสัตว์รบกวน

1. ความสูญเสียจากน้ำหนักที่ลดลง (ข้าวยุบ) จะแตกต่างกันไปตามพันธุ์ข้าว ข้าวเบา (ข้าวหอมมะลิ) จะสูญเสียน้ำหนักมากกว่าข้าวหนัก (ข้าวเหลืองประทิว) และข้าวกลาง (ข้าวซี 85) เนื่องจาก เมล็ดข้าวด้านในของข้าวหอมมะลิมิขนาดเล็กลงกว่าเปลือกข้าว เมื่อตากหรือเก็บรักษาไว้นานๆ ทำให้ข้าวเปลือกยุบตัวมากกว่า สำหรับข้าวหนักและข้าวกลางเมล็ดข้าวด้านในมิขนาดเกือบเท่าเปลือกข้าว ทำให้ไม่ค่อยยุบตัวมากนัก ข้าวจะยุบตัวมากในช่วงเดือนแรกๆ ที่เก็บรักษาแล้วจะน้อยลงและเริ่มคงที่เมื่อพ้นเดือนที่ 4 หรือกล่าวได้ว่า ลักษณะการยุบตัวของข้าวเปลือกจะลดลงตามระยะเวลา

ตารางที่ 2 ดัชนีฤดูกาลของราคาข้าวเปลือกเจ้าในปี 5% ณ ตลาดข้าวกำนันทรง จังหวัดนครสวรรค์

ปี	เดือน	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
2535								101.35	102.74	104.99	106.82	103.81	105.08
2536		98.38	100.40	98.70	95.27	84.20	85.10	87.50	91.73	89.52	91.17	115.85	107.48
2537		112.83	113.64	105.85	103.62	94.04	92.80	95.36	110.82	103.51	97.56	96.74	93.74
2538		95.30	94.73	92.54	91.29	91.68	101.43	109.14	109.37	109.62	112.25	93.57	93.62
2539		100.94	99.04	98.52	98.22	97.63	98.83	104.50	105.06	105.60	107.02	101.98	93.46
2540		98.25	97.64	98.35	95.57	96.69	99.14	97.63	96.86	95.98	93.97	87.40	87.42
2541		116.05	116.34	100.47	100.64	99.38	103.35	105.65	108.78	107.18	100.89	101.39	101.61
2542		98.25	97.29	100.32	94.17	96.47	98.83	101.00	102.51	101.66	99.72	97.45	93.12
2543		96.37	100.65	102.18	99.10	101.22	100.94	100.92	101.01	99.02	97.78	95.92	99.09
2544		98.91	98.46	97.99	96.99	98.07	101.10	107.45	106.47	104.22	99.00	94.32	96.31
2545		97.65	100.38	97.88	97.66	98.73	100.43	106.45	105.68	103.68	98.49	98.17	96.87
2546		97.55	98.06	98.30	100.05	102.60	103.46	104.31	106.21	98.89	95.38	90.59	93.03
2547		96.37	96.73	100.42	101.08	100.38	98.24	98.17	102.58	100.53	99.77	100.71	101.42
2548		102.17	101.61	99.03	102.87	101.84	100.83	99.18	98.20	100.35	101.40	101.08	100.62
2549		100.17	99.61	99.21	99.18	100.46	102.58						
Medial Average		99.82	100.29	99.28	98.40	98.05	99.87	101.83	103.79	102.13	99.82	97.98	97.33
ดัชนีฤดูกาล (Seasonal Index)		99.94	100.41	99.40	98.52	98.16	99.99	101.95	103.91	102.25	99.93	98.09	97.44

ที่มา: จากการคำนวณ

ส่วนใหญ่เกษตรกรจะจำหน่ายข้าวเปลือกเป็นระยะเวลา 4 เดือน เนื่องจากเป็นเงื่อนไขของระยะเวลาในการจำหน่ายหรือครบกำหนดการไถ่ถอน การกำหนดปริมาณการยุบตัวของข้าวเปลือกจึงใช้ระยะเวลา 4 เดือน เป็นเกณฑ์ แม้ว่าระยะเวลาการจำหน่ายของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีตั้งแต่ 2-9 เดือน ทั้งนี้ไม่มีเกษตรกรรายใดจำหน่ายข้าวเปลือกเพียง 1 เดือน ฉะนั้นจึงไม่สามารถแสดงปริมาณการยุบตัวของข้าวเปลือกที่เก็บรักษาเป็นระยะเวลา 1 เดือนได้ จึงพิจารณาที่ระยะเวลาเริ่มต้น 2 เดือน โดยสรุปข้อมูลจากเกษตรกรตัวอย่างในการเก็บรักษาข้าวเปลือก 2, 3 และ 4 เดือน จะสูญเสียน้ำหนักโดยเฉลี่ยเฉลี่ยณละ 1.00, 1.63 และ 2.00 ถึง ตามลำดับ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ปริมาณข้าวเปลือกที่สูญเสียน้ำหนักตามระยะเวลาเก็บรักษา

(หน่วย: ถัง/เกวียน)

พันธุ์ข้าว	ระยะเวลาการเก็บรักษา (เดือน)					
	2	3	4	5-6	7-8	9-10
ข้าวหอมมะลิ (ข้าวเบา)	1.5	2.5	3.0	3.3	3.4	3.5
ข้าวซี 85 (ข้าวกลาง)	1.0	1.6	2.0	2.3	2.4	2.5
ข้าวเหลืองประทิว (ข้าวหนัก)	0.5	0.8	1.0	1.2	1.4	1.5
รวมเฉลี่ย	1.00	1.63	2.00	2.27	2.40	2.50

ที่มา: จากการสอบถาม

ปริมาณข้าวเปลือกที่สูญเสียน้ำหนักตามระยะเวลาการเก็บรักษานั้น เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับอัตราการหักลดน้ำหนักของข้าวเปลือกตามระดับความชื้นต่างๆ ของกรมการค้าภายใน (กรมการค้าภายใน, 2548) อยู่ในอัตราที่ใกล้เคียงกัน กล่าวคือ ข้าวเปลือกที่สูญเสียน้ำหนักโดยเฉลี่ยของข้าวทั้ง 3 พันธุ์ ประมาณ 2 ถึง (20 กก.) หรือประมาณ 2% จากการเก็บรักษา 4 เดือน และอัตราการหักลดน้ำหนักของกรมการค้าภายในมีหลักเกณฑ์ว่า จากระดับความชื้น 15% ถ้าความชื้นเพิ่มขึ้น/ลดลง จะหักลดน้ำหนักข้าว 15 กก. หรือ 1.5% ต่อข้าวเปลือกหนึ่งเกวียน

2. ความสูญเสียจากการถูกสัตว์รบกวน จะมีปริมาณมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ ระยะเวลาเก็บรักษา สภาพของยุ้งฉางว่าสามารถป้องกันก หนู ได้หรือไม่ และจำนวนสัตว์ที่มารบกวน ปริมาณความเสียหายจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ถ้าเก็บรักษานานขึ้น โดยเฉลี่ยการเก็บรักษาข้าวเปลือก 4 เดือน จะมีปริมาณความสูญเสียจากสัตว์รบกวนประมาณ 1 ถึงต่อเกวียน แต่เมื่อเก็บรักษานานขึ้น ปริมาณความสูญเสียก็จะมากขึ้น และอาจจะสูงถึง 2.5 ถึงต่อเกวียน ถ้าเก็บไว้ 10 เดือน (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ปริมาณข้าวเปลือกที่สูญเสียจากการถูกสัตว์รบกวน

(หน่วย: ถัง/เกวียน)

ข้าวเปลือกที่สูญเสีย จากสัตว์รบกวน (ถัง)	ระยะเวลาการเก็บรักษา (เดือน)									
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
	0.5	0.7	1.0	1.3	1.6	1.9	2.2	2.4	2.5	

ที่มา: จากการสอบถาม

ค่าเสียโอกาสของยุ้งฉางที่ใช้เก็บรักษาข้าวเปลือก ไม่สามารถประเมินเป็นมูลค่าได้ เนื่องจากเกษตรกรจะใช้ยุ้งเพื่อเก็บรักษาข้าวเปลือกสำหรับจำหน่ายกับ ธ.ก.ส. เก็บพันธุ์ข้าวปลูก และข้าวสำหรับบริโภคเท่านั้น ไม่ได้ใช้เพื่อเก็บผลผลิตทางการเกษตรอื่นๆ และให้เช่าเก็บสินค้าแต่อย่างใด แต่จะนำไปใช้เพื่อเก็บสิ่งของ หรือเครื่องมือทางการเกษตร ดังนั้น ในการคำนวณรายรับสุทธิจากการขายข้าวที่จำหน่าย และค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาข้าวเปลือกที่จำหน่าย จึงกำหนดให้ค่าเสียโอกาสของยุ้งฉางในการเก็บรักษาข้าวเปลือกเท่ากับ 0 หรือไม่มีค่าเสียโอกาส แต่อย่างไรก็ตาม การจำหน่ายข้าวเปลือกที่ยุ้งฉาง ในปีการผลิต 2548/49 เกษตรกรจะได้รับค่าเช่ายุ้งฉางเกวียนละ 20 บาทต่อเดือน ซึ่งถือเป็นตัวแปร หนึ่งในใช้ในการคำนวณผลตอบแทน

ค่าซ่อมแซมยุ้งฉาง ส่วนใหญ่ยุ้งฉางของเกษตรกรเป็นยุ้งเก่าที่มีอยู่แล้ว สร้างได้ค่อนข้างมาตรฐาน มั่นคง แข็งแรง อายุการใช้งานนาน การปรับปรุงซ่อมแซมไม่ยุ่งยาก เพียงแค่ นำไม้มาปะ/ปิดในส่วนที่ผุ เสียหาย เปลี่ยนสังกะสี หรือดาข่าย เพื่อป้องกันนก หนู เท่านั้น ปีการผลิต 2548/49 มีเกษตรกรตัวอย่าง 10 ราย แจ้งว่ามีการซ่อมแซมยุ้งฉาง ค่าใช้จ่ายรายละ 200-2,500 บาท ซึ่งในทางทฤษฎี ค่าใช้จ่ายจะต้องตัดเฉลี่ยตามอายุการใช้งาน แต่ในที่นี้จะถือเป็นค่าใช้จ่ายในการจำหน่ายข้าวเปลือกในปีการผลิตนี้ทั้งหมด เพราะก่อนที่จะจำหน่ายหรือเก็บรักษาข้าวเปลือก เกษตรกรต้องทำความสะอาดหรือปรับปรุงยุ้งฉางอยู่แล้ว การคำนวณค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมยุ้งฉางจะใช้วิธีเฉลี่ยตามปริมาณข้าวเปลือกที่เกษตรกรรายนั้นๆ จำหน่าย

ค่าใช้จ่ายในการจำหน่ายข้าวเปลือกของเกษตรกร ค่าใช้จ่ายในการจำหน่ายข้าวเปลือกของเกษตรกรแต่ละรายจะแตกต่างกัน เพราะบางรายใช้แรงงานภายในครัวเรือน บางรายก็ใช้วิธีการจ้าง ค่าจ้างเงิน (ค่าขนส่ง) เกวียนละ 100-200 บาท ขึ้นอยู่กับระยะทางและสถานที่ กรณีเกษตรกรมีรถไถยนต์เป็นของตนเอง จะเสียค่าน้ำมันเชื้อเพลิงเที่ยวละ 100-150 บาท หรือเฉลี่ยเป็นค่าใช้จ่ายเกวียนละ 40-60 บาท เนื่องจากรถไถยนต์บรรทุกได้ 2.5 เกวียนต่อเที่ยว ค่าจ้างนำข้าวเปลือกเก็บเข้ายุ้งฉาง

(ค่าขึ้นผู้) เกวียนละ 100 บาท ค่าจ้างนำข้าวเปลือกจากยุ้งขึ้นรถเพื่อขายเกวียนละ 50 บาท และค่าจ้างตากข้าวเกวียนละ 80 บาท ฉะนั้น การจำหน่ายข้าวเปลือกของเกษตรกรสามารถแบ่งค่าใช้จ่ายออกเป็น 2 ส่วนคือ ค่าใช้จ่ายในการนำข้าวจากแปลงนาไปเก็บไว้ในยุ้งฉาง และค่าใช้จ่ายในการขายข้าวเปลือกที่จำหน่าย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ค่าใช้จ่ายในการนำข้าวจากแปลงนาไปเก็บที่ยุ้งฉาง มีดังนี้

1.1 ค่าจ้างเข็น ถังละ 1.5-2 บาท หรือเกวียนละ 150-200 บาท

กรณีมีรถอีแต่นำน้ำมันเชื้อเพลิงเที่ยวละ 150 บาท หรือเกวียนละ 60 บาท

1.2 ค่าจ้างขึ้นผู้ (นำข้าวเปลือกเก็บเข้ายุ้ง) เกวียนละ 100 บาท

1.3 ค่าจ้างตากเกวียนละ 80 บาท

2. ค่าใช้จ่ายในการขายข้าวเปลือกที่จำหน่าย แบ่งออกเป็น 2 กรณีคือ

2.1 กรณีเกษตรกรนำข้าวเปลือกไปขายเอง มีค่าใช้จ่าย ดังนี้

2.1.1 ค่าจ้างเข็น ถังละ 1 บาท หรือเกวียนละ 100 บาท

กรณีมีรถอีแต่นำน้ำมันเชื้อเพลิงเที่ยวละ 100 บาท หรือเกวียนละ 40 บาท

2.1.2 ค่าโกย (นำข้าวเปลือกจากยุ้งขึ้นรถ) เกวียนละ 50 บาท

2.1.3 ค่าบริการของโรงสี (ค่าชั่งและค่านำข้าวลงจากรถ) เกวียนละ 20 บาท

2.2 กรณีเกษตรกรขายให้กับพ่อค้าที่มารับซื้อ มีค่าใช้จ่ายในการชั่งข้าวเกวียนละ 10 บาท เท่านั้น ซึ่งพ่อค้ามีรถบรรทุกมาขนข้าวไปเอง และนำไปชั่งที่โรงสีหรือสถานที่ที่ให้บริการชั่งน้ำหนัก เช่น สหกรณ์ประมงน้ำจืดท่าตะโก เป็นต้น

ผลการวิเคราะห์ผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการนำข้าวเปลือก

การประมาณค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปร (ตารางผนวกที่ 2) ตามแบบจำลองผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการนำข้าวเปลือก (ข้อมูลที่ใช้ ตารางผนวกที่ 3) ได้ผลวิเคราะห์ทางสถิติ ดังนี้

$$R = -4898.77 + 0.77 P + 101.96 T - 2.62 E$$

$$(-11.38)^{***} \quad (13.68)^{***} \quad (2.74)^{***} \quad (-6.62)^{***}$$

$$R^2_{adj} = 0.6639, \quad F^{***} = 97.1101, \quad D.W. = 1.9184$$

กำหนดให้ *** คือ มีระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

ค่าในวงเล็บ คือ ค่า t-statistics ของสัมประสิทธิ์ตัวแปรต่างๆ

สมการข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการนำข้าวเปลือกหนึ่งเกวียน (R) ขึ้นอยู่กับราคาข้าวเปลือกที่เกษตรกรขายได้ในเดือนที่ขาย (P) ระยะเวลาจำนำ (T) และค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาข้าวเปลือกที่จำนำ (E) ตัวแปรดังกล่าวสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการนำข้าวหนึ่งเกวียนได้ร้อยละ 67.39 และอีกร้อยละ 33.61 เป็นผลของตัวแปรอื่นที่ไม่ได้นำมารวมอยู่ในสมการ โดยมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

จากการทดสอบค่านัยสำคัญทางสถิติของค่าสัมประสิทธิ์ และการคำนวณค่าความยืดหยุ่นของตัวแปรอิสระ พบว่า ถ้าราคาข้าวเปลือกที่เกษตรกรขายได้ในเดือนที่ขายเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 ส่งผลให้ผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการจำนำเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.59 โดยมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 ในขณะเดียวกัน ถ้าหากระยะเวลาจำนำนานขึ้นร้อยละ 1 ส่งผลให้ผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการจำนำเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.01 มีระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 แต่ถ้าวค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาข้าวเปลือกที่จำนำเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 ส่งผลให้ผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการจำนำลดลงร้อยละ 1.26 โดยมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 ซึ่งผลตอบแทนที่ลดลงเป็นผลมาจากค่าใช้จ่ายในส่วนของการเก็บเกี่ยวจำนำ ค่าความสูญเสียจากการเก็บรักษา ค่าซ่อมแซม และค่าเสียโอกาสของยุ่งฉางที่ใช้เก็บรักษาข้าว แต่ก็ชดเชยด้วยค่าเช่ายุ่งฉางที่เกษตรกรได้รับเกวียนละ 20 บาทต่อเดือน สำหรับค่าใช้จ่ายในการขายข้าวและค่าใช้จ่ายในการนำข้าวจากแปลงนาไปเก็บที่ยุ่งฉาง ไม่ได้นำมาคำนวณเป็นตัวแปรค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาข้าวเปลือก

ที่จำหน่าย เพราะค่าใช้จ่ายดังกล่าวของเกษตรกรแต่ละรายขึ้นอยู่กับภารกิจหรือใช้แรงงานภายในครัวเรือน ซึ่งก็ไม่แตกต่างกันมากนัก และถือว่าเป็นปัจจัยที่มีผลต่อผลตอบแทนค่อนข้างน้อย เนื่องจากส่วนใหญ่เกษตรกรมีอาชีพทำนาเป็นหลัก ซึ่งใช้แรงงานภายในครัวเรือนนั่นเอง

การจำหน่ายมีระยะเวลา 4 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ แต่เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างเริ่มจำหน่ายข้าวเปลือกในเดือนธันวาคม 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.36 ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง เดือนมกราคมมีเกษตรกรจำหน่ายมากที่สุด 101 ราย คิดเป็นร้อยละ 68.71 และเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งเป็นเดือนสุดท้ายมีเกษตรกรจำหน่ายข้าวเปลือก 44 ราย คิดเป็นร้อยละ 29.93 (ตารางที่ 5) เหตุผลที่เกษตรกรเริ่มจำหน่ายข้าวเปลือกในเดือนดังกล่าว เพราะส่วนใหญ่เกษตรกรจะตากและเก็บข้าวเปลือกเข้ายุ้งเสร็จเรียบร้อย พร้อมทั้งจะจำหน่ายก็ประมาณเดือนมกราคม และกุมภาพันธ์

ตารางที่ 5 จำนวนเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่จำหน่าย และไถ่ถอนข้าวเปลือก

ไถ่ถอน		จำหน่าย		ราคาขายเฉลี่ย		ผลตอบแทน*	
เดือน	เกษตรกร (ราย)	ธันวาคม	มกราคม	กุมภาพันธ์	(บาท)	(บาท)	(บาท)
มีนาคม	4	1 (3)	3 (2)	-	7,200	449.09	
เมษายน	30	-	23 (3)	7 (2)	7,203	575.07	
พฤษภาคม	57	-	44 (4)	13 (3)	7,445	756.79	
มิถุนายน	12	-	8 (5)	4 (4)	7,658	697.96	
กรกฎาคม	26	-	12 (6)	14 (5)	7,415	289.07	
สิงหาคม	10	1 (8)	8 (7)	1 (6)	7,222	329.20	
กันยายน	2	-	1 (8)	1 (7)	6,900	-453.15	
ตุลาคม	6	-	2 (9)	4 (8)	6,643	-471.79	
รวม (ร้อยละ)	147 (100)	2 (1.36)	101 (68.71)	44 (29.93)	-	-	

หมายเหตุ: ผลตอบแทน* หมายถึง ผลตอบแทนเฉลี่ยรวมของข้าว 3 ชนิดคือ ข้าวหอมมะลิ,

ข้าวซี 85 และข้าวเหลืองประทิว

ตัวเลขในวงเล็บจำหน่าย หมายถึง ระยะเวลาไถ่ถอนข้าวเปลือก (เดือน)

ที่มา: จากการคำนวณ

ทั้งนี้ การตัดสินใจขายข้าวเปลือกของเกษตรกรในเดือนใด หลังจากที่ยานำไว้เป็นเวลากี่เดือนนั้น จะส่งผลให้เกษตรกรได้รับผลตอบแทนแตกต่างกันออกไป ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 2 กรณีคือ กรณีที่เกษตรกรได้ถอนภายในระยะเวลาที่กำหนด 4 เดือน (2-4 เดือน) มีจำนวน 95 ราย คิดเป็นร้อยละ 64.63 ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง และกรณีที่เกษตรกรได้ถอนเกินกว่าระยะเวลาที่กำหนด (5-9 เดือน) จำนวน 52 ราย คิดเป็นร้อยละ 35.37 (ตารางที่ 5) โดย ธ.ก.ส. จะปรับดอกเบี้ยจำนำตามรายสัญญาของการจำนำ โดยไม่กระทบต่อสถานะชั้นลูกค้า ธ.ก.ส. ของเกษตรกรรายนั้นๆ ปรับจากร้อยละ 3 เป็นร้อยละ 13.5 ต่อปี ซึ่งเป็นการปรับให้เท่ากับอัตราดอกเบี้ยลูกค้าทั่วไป (ชั้น B) ร้อยละ 10.5 ต่อปี และอีกร้อยละ 3 ต่อปี เนื่องจากไม่ปฏิบัติตามสัญญา มีรายละเอียดตามลำดับ ดังนี้

กรณีที่ 1 กลุ่มเกษตรกรตัวอย่างที่ได้ถอนข้าวเปลือกภายในระยะเวลาที่กำหนด 4 เดือน นับถัดจากเดือนที่รับจำนำ มีระยะเวลาตั้งแต่ 2-4 เดือน ซึ่งได้ถอนในช่วงเดือนมีนาคม-พฤษภาคม

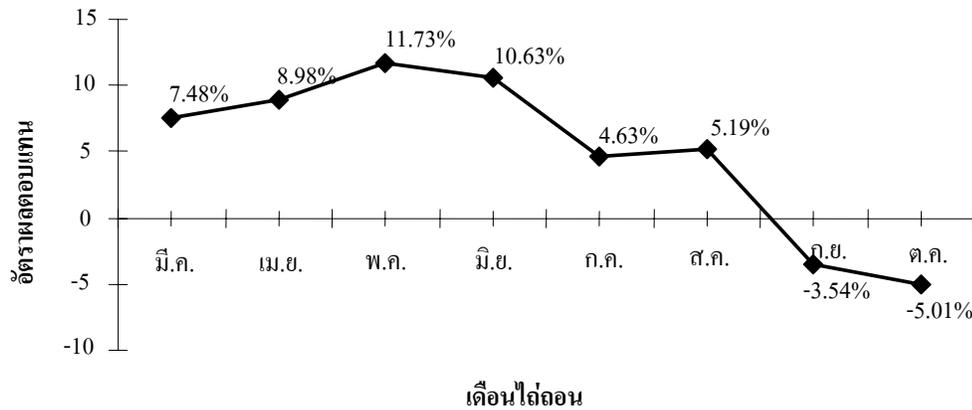
เกษตรกรที่ได้ถอนในเดือนมีนาคม มีผลตอบแทนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 449.09 บาทต่อเกวียน หรือคิดเป็นอัตราผลตอบแทน 7.48% ซึ่งเป็นเกษตรกรที่จำนำในเดือนมกราคม (ระยะเวลา 2 เดือน) และจำนำในเดือนธันวาคม (ระยะเวลา 3 เดือน)

เกษตรกรที่ได้ถอนในเดือนเมษายน มีผลตอบแทนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 575.07 บาทต่อเกวียน หรือคิดเป็นอัตราผลตอบแทน 8.98% ซึ่งเป็นเกษตรกรที่จำนำในเดือนมกราคมและกุมภาพันธ์ ระยะเวลาจำนำ 3 และ 2 เดือน ตามลำดับ

เกษตรกรที่ได้ถอนในเดือนพฤษภาคม มีผลตอบแทนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 756.79 บาทต่อเกวียน หรือคิดเป็นอัตราผลตอบแทน 11.73% (ภาพที่ 6) ซึ่งเป็นเกษตรกรที่จำนำในเดือนมกราคมและกุมภาพันธ์ ซึ่งมีระยะเวลา 4 และ 3 เดือน ตามลำดับ

การขายข้าวเปลือกในช่วงเดือนมีนาคม-พฤษภาคม ค่าเช่ายุ้งฉางที่เกษตรกรได้รับมีค่ามากกว่าดอกเบี้ยจำนำที่ต้องจ่าย ซึ่งค่าใช้จ่ายในการจำนำ 2-4 เดือน โดยเฉลี่ยเท่ากับ 640.88 บาทต่อเกวียน เป็นดอกเบี้ยจำนำ 105.81 บาท ค่าความสูญเสียจากการเก็บรักษา 263.82 บาท ซึ่งคิดเป็น 16.51% และ 41.16% ของค่าใช้จ่ายในการจำนำ ตามลำดับ ซึ่งถือเป็นสัดส่วนค่าใช้จ่ายเกือบ 60% ทั้งนี้ เป็นค่าซ่อมแซมยุ้งฉาง 111.25 บาท ค่าใช้จ่ายในการขายข้าว 94.00 บาท และค่าใช้จ่ายในการนำข้าวจากแปลงนาไปเก็บที่ยุ้งฉาง 66.00 บาท ซึ่งคิดเป็น 17.36%, 10.30% และ 14.67% ตามลำดับ

แต่อย่างไรก็ตาม ปริมาณความสูญเสียของข้าวเปลือกจากการเก็บรักษาทั้งในส่วนของน้ำหนักที่ลดลง และถูกสัตว์รบกวนยังมีไม่มากนักเฉลี่ยประมาณ 1.5-3.0 ถึงต่อเกวียน ฉะนั้น อัตราผลตอบแทนจึงค่อยๆ เพิ่มสูงขึ้นจากเดือนมีนาคม เมษายน และพฤษภาคม ซึ่งเพิ่มสูงขึ้นตามระยะเวลา 2, 3 และ 4 เดือน ตามลำดับ

ภาพที่ 6 อัตราผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการจำนำข้าวเปลือกหนึ่งเกวียน และตัดสินใจขายในเดือนต่างๆ

กรณีที่ 2 กลุ่มเกษตรกรตัวอย่างที่ไถ่ถอนข้าวเปลือกหลังจากจำนำเกินกว่าระยะเวลาที่กำหนด 4 เดือน ซึ่งขายข้าวในช่วงเดือนมิถุนายน-ตุลาคม ระยะเวลาจำนำ 5-9 เดือน ซึ่งจะแบ่งการอธิบายออกเป็น 2 ส่วนคือ เกษตรกรที่ไถ่ถอนในช่วงเดือนมิถุนายน-สิงหาคม ระยะเวลา 5-7 เดือน และเกษตรกรที่ขายข้าวเปลือกให้กับรัฐบาลในโครงการระบายข้าวเปลือก มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 เกษตรกรที่ไถ่ถอนช่วงเดือนมิถุนายน-สิงหาคม ระยะเวลา 5-7 เดือน

เกษตรกรที่ไถ่ถอนในเดือนมิถุนายน มีผลตอบแทนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 697.96 บาทต่อเกวียน หรือคิดเป็นอัตราผลตอบแทน 10.63% ซึ่งเป็นเกษตรกรที่จำนำในเดือนมกราคม (ระยะเวลา 5 เดือน) และจำนำในเดือนกุมภาพันธ์ (ระยะเวลา 4 เดือน) ผลตอบแทนของเกษตรกรที่ขายข้าวในเดือนมิถุนายนเริ่มลดลงแต่ก็ยังสูงกว่าเกษตรกรที่ขายข้าวในเดือนมีนาคม และเมษายน ผลตอบแทนของเกษตรกรที่จำนำ 4 เดือน มากกว่าเกษตรกรที่จำนำ 5 เดือน เพราะการจำนำ 5 เดือน จะต้องเสียดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น โดยถูกคิดเป็น 2 อัตราคือ ร้อยละ 3 ต่อปี เป็นเวลา 4 เดือน และร้อยละ 13.5 ต่อปี

เป็นเวลา 1 เดือน ดอกเบี้ยที่ต้องจ่ายสูงกว่าค่าเช่าผู้ลงที่ได้รับ และปริมาณความสูญเสียข้าวเปลือกที่เพิ่มมากขึ้นจากการเก็บรักษา 5 เดือน เท่ากับ 3.57 ถึงต่อเกวียน

เกษตรกรที่ไถ่ถอนในเดือนกรกฎาคม มีผลตอบแทนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 289.07 บาทต่อเกวียน หรือคิดเป็นอัตราผลตอบแทน 4.63% ซึ่งเป็นเกษตรกรที่จำหน่ายในเดือนมกราคม (ระยะเวลา 6 เดือน) และจำหน่ายในเดือนกุมภาพันธ์ (ระยะเวลา 5 เดือน) เกษตรกรที่ขายข้าวในเดือนกรกฎาคมมีผลตอบแทนที่ลดลง เนื่องจาก ดอกเบี้ยจำหน่ายที่เพิ่มสูงขึ้น และปริมาณความสูญเสียจากการเก็บรักษาที่เพิ่มขึ้นค่อนข้างมากถึง 3.57-3.87 ถึงต่อเกวียน นอกจากนี้ ยังมีเกษตรกรที่ได้รับผลตอบแทนเฉลี่ยเป็นลบ 141.76 บาทต่อเกวียน หรือคิดเป็นอัตราผลตอบแทนเป็นลบ 1.31% ซึ่งเป็นผลมาจากส่วนต่างระหว่างราคาขายกับราคาจำหน่ายที่ไม่สามารถนำมาชดเชยค่าใช้จ่ายในการจำหน่ายได้ และเหตุผลส่วนใหญ่ของเกษตรกรชี้แจงว่า การเก็บข้าวไว้นานๆ แล้วไม่สบายใจ เสี่ยงกับราคาที่ขึ้นๆ ลงๆ ที่ตัดสินใจขายก็เพราะคาดว่าราคาไม่น่าจะขยับสูงกว่านี้แล้ว ซึ่งจะอาศัยคูแวน ไน้มราคาของเกษตรกรรายอื่นๆ ที่ผ่านมามีราคาเท่าไร เมื่อราคาข้าวขยับเพิ่มขึ้นสูงกว่าที่จำหน่ายไว้จึงรีบขาย ถึงแม้จะขาดทุนเพียงเล็กน้อยก็ไม่เป็นไรขอให้เงินใช้หนี้ ธ.ก.ส. ก็พอ

เกษตรกรที่ไถ่ถอนในเดือนสิงหาคม มีผลตอบแทนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 329.20 บาทต่อเกวียน หรือคิดเป็นอัตราผลตอบแทน 5.19% ซึ่งเป็นเกษตรกรที่จำหน่ายในเดือนมกราคม (ระยะเวลา 7 เดือน) และจำหน่ายในเดือนกุมภาพันธ์ (ระยะเวลา 6 เดือน) ผลตอบแทนโดยเฉลี่ยของเกษตรกรที่ขายข้าวในเดือนสิงหาคมสูงกว่าเดือนกรกฎาคม เพราะราคาข้าวเปลือกในเดือนสิงหาคมค่อนข้างสูง ซึ่งจะเห็นได้จากดัชนีราคาฤดูกาล (ตารางที่ 2) อย่างไรก็ตาม แม้ราคาข้าวที่ขายได้จะสูงแต่เมื่อหักลบกับค่าใช้จ่ายในการจำหน่ายที่ค่อนข้างสูง ย่อมทำให้ผลตอบแทนที่ได้ต่ำกว่าการตัดสินใจขายในช่วงเดือนมีนาคม-มิถุนายน ซึ่งมีระยะเวลาจำหน่าย 2-5 เดือน

การขายข้าวเปลือกของเกษตรกรในช่วงเดือนมิถุนายน-สิงหาคม ผลตอบแทนเริ่มลดลงแม้ว่าราคาข้าวเปลือกที่ขายได้จะอยู่ในระดับราคาที่สูงก็ตาม แต่เนื่องจากดอกเบี้ยจำหน่ายที่ต้องจ่ายสูงกว่าค่าเช่าผู้ลงที่ได้รับ 1-2 เท่าตัว และปริมาณความสูญเสียของข้าวเปลือกจากการเก็บรักษาสูงถึง 3.57-4.30 ถึงต่อเกวียน ซึ่งค่าใช้จ่ายในการจำหน่าย 5-7 เดือน โดยเฉลี่ยเท่ากับ 842.57 บาทต่อเกวียน เป็นดอกเบี้ยจำหน่าย 210.42 บาท คิดเป็น 25.03% ของค่าใช้จ่ายในการจำหน่าย ซึ่งสูงกว่าการจำหน่ายเป็นระยะเวลา 2-4 เดือน เกือบ 10% และเป็นค่าความสูญเสียจากการเก็บรักษา 391.15 บาท คิดเป็น 46.42% ซึ่งเป็นสัดส่วนค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง และเป็นค่าซ่อมแซมผู้ลง 92.50 บาท ค่าใช้จ่ายใน

การขายข้าว 78.00 บาท และค่าใช้จ่ายในการนำข้าวจากแปลงนาไปเก็บที่ยุ้งฉาง 70.00 บาท ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนค่าใช้จ่าย 10.98%, 8.31% และ 9.26% ตามลำดับ ทั้งนี้ การเก็บรักษาข้าวเปลือกหลังจากฤดูกาลเก็บเกี่ยวนานขึ้น ย่อมจะทำให้ราคาข้าวเปลือกที่ขายได้สูงขึ้นตามไปด้วย แต่ค่าใช้จ่ายในการจำนำก็เพิ่มสูงขึ้นด้วยเช่นกัน จึงทำให้ผลตอบแทนสุทธิที่เกษตรกรได้รับลดน้อยลง

2.2 เกษตรกรที่ขายข้าวเปลือกให้กับรัฐบาลในโครงการระบายข้าวเปลือก

เกษตรกรที่เก็บรักษาข้าวเปลือกไว้จนกระทั่งเดือนกันยายนและตุลาคม ซึ่งเป็นช่วงที่ราคาข้าวเปลือกในท้องตลาดปรับตัวลดลง เพราะเข้าสู่การเก็บเกี่ยวในฤดูกาลผลิตใหม่ ประกอบกับข้าวเปลือกที่เก็บรักษาไว้ไม่ค่อยได้คุณภาพ ปั่น กรอบ เพราะการเก็บเกี่ยวล่าช้าจนข้าวแก่จัด ซึ่งเป็นผลมาจากเกษตรกรไม่สามารถหารถเกี่ยวข้าวได้ทัน ส่งผลให้ขายได้ราคาไม่สูงเท่าที่ควร ถ้าเกษตรกรตัดสินใจขายข้าวเปลือกในช่วงนี้ ย่อมจะทำให้ได้รับผลตอบแทนจากการจำนำเป็นลบ เพราะราคาข้าวเปลือกที่ขายได้ต่ำกว่าราคาจำนำ ดังนั้น รัฐบาลจึงมีโครงการระบายข้าวเปลือกโดยรับซื้อข้าวในราคาที่จำนำไว้ และเป็นฝ่ายชำระหนี้เงินกู้จำนำข้าวเปลือกพร้อมดอกเบี้ยให้กับ ธ.ก.ส. แทนเกษตรกร ทั้งนี้เกษตรกรต้องขนย้ายข้าวเปลือกจากยุ้งฉางมายังโรงสีที่กำหนด ซึ่งทางรัฐบาลก็จะเป็นฝ่ายออกค่าใช้จ่ายในการขนย้าย (ค่าขนส่ง) เกวียนละ 50-100 บาท ขึ้นอยู่กับระยะทาง ด้วยเช่นกัน

เกษตรกรตัวอย่างที่เข้าโครงการระบายข้าวเปลือกมีจำนวน 8 ราย รวม 178 เกวียน เมื่อพิจารณาถึงผลประโยชน์ที่เกษตรกรกลุ่มนี้ได้รับจากขายข้าวเปลือกให้กับรัฐบาล โดยที่เกษตรกรไม่ต้องเสียดอกเบี้ยจำนำ และค่าเงิน (ค่าขนส่ง) ในส่วนของค่าใช้จ่ายในการขายข้าวเปลือกที่จำนำ ผลตอบแทนที่เกษตรกรกลุ่มนี้ได้รับก็ยังเป็นลบเฉลี่ย 108.66 บาทต่อเกวียน หรือคิดเป็นอัตราผลตอบแทนเป็นลบ 1.15% แต่ถ้าพิจารณาผลตอบแทนในกรณีที่ไม่ได้รับการชดเชยทั้งดอกเบี้ยและค่าขนส่งจากรัฐบาล เกษตรกรกลุ่มนี้จะมีผลตอบแทนเป็นลบสูงถึง 467.13 บาทต่อเกวียน ซึ่งมากกว่าเกษตรกรที่ตัดสินใจขายข้าวในเดือนกรกฎาคมที่ได้รับผลตอบแทนเป็นลบ 141.76 บาทต่อเกวียน แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบผลตอบแทนที่เป็นลบของเกษตรกรที่ตัดสินใจขายข้าวเปลือกในเดือนกรกฎาคม กับกลุ่มเกษตรกรที่ขายข้าวเปลือกให้รัฐบาลในโครงการระบายข้าว มีค่าค่อนข้างใกล้เคียงกัน แต่เกษตรกรที่เก็บข้าวไว้จนถึงเดือนกันยายนและตุลาคม ต้องแบกรับภาระความเครียด ความกังวล ในเรื่องราคาและสถานที่เก็บรักษาข้าวเปลือกในฤดูกาลต่อไป

จากผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า ผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการจำหน่ายข้าวเปลือก จะเพิ่มสูงขึ้นตามระยะเวลาที่จำหน่าย โดยผลตอบแทนจะค่อยๆ เพิ่มขึ้นจากเดือนมีนาคม เมษายน และสูงสุดในเดือนพฤษภาคม ระยะเวลาจำหน่าย 2, 3 และ 4 เดือน ซึ่งมีอัตราผลตอบแทนเฉลี่ยเท่ากับ 7.48%, 8.98% และ 11.73% ตามลำดับ และหลังจากเดือนมิถุนายนเป็นต้นไป ผลตอบแทนเริ่มลดลง อัตราผลตอบแทนในเดือนมิถุนายนเท่ากับ 10.63% กรกฎาคม 4.63% และสิงหาคม 5.19% ระยะเวลาจำหน่าย 5, 6 และ 7 เดือน ตามลำดับ ผลตอบแทนที่ลดลงเป็นผลเนื่องมาจาก ดอกเบี้ยจำหน่าย และปริมาณความสูญเสียจากการเก็บรักษาที่เพิ่มขึ้นมาก ฉะนั้น เกษตรกรควรที่จะทำการไถ่ถอนข้าวเปลือกภายในระยะเวลา 4 เดือน เพราะถ้าหลังจากนี้แล้วอัตราผลตอบแทนเริ่มลดน้อยถอยลง สำหรับผลตอบแทนของเกษตรกรที่เก็บรักษาข้าวเปลือกไว้จนกระทั่งเดือนกันยายนและตุลาคม ซึ่งเป็นช่วงที่ราคาข้าวปรับตัวลดลง และแม้ว่าจะขายข้าวให้กับรัฐบาลใน โครงการระบายข้าวเปลือก ในราคาที่จำหน่ายไว้ก็ตาม ผลตอบแทนที่ได้รับก็ยังเป็นลบอยู่ดี ทั้งนี้ผลตอบแทนที่เพิ่มขึ้นตามระยะเวลาจำหน่ายนั้น มาจากราคาข้าวที่ปรับตัวสูงขึ้นเรื่อยๆ เมื่อพ้นช่วงฤดูเก็บเกี่ยว ซึ่งผลตอบแทนจะเป็นไปตามสมมติฐานของแบบจำลอง ($\partial R_i / \partial T_i > 0$) ก็ต่อเมื่อระยะเวลาจำหน่ายต้องไม่เกิน 4 เดือน เพราะถ้าเกินแล้วดอกเบี้ยจำหน่ายจะปรับเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 3 เป็นร้อยละ 13.5 ต่อปี และปริมาณความสูญเสียของข้าวเปลือกจากการเก็บรักษา ซึ่งประกอบด้วย ความสูญเสียน้ำหนักและถูกสัตว์รบกวน เพิ่มขึ้นเกือบ 3.5-4.5 ถึงต่อเกวียน

บทที่ 6

สรุป และข้อเสนอแนะ

สรุป

ปัญหาหลักของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่มักพบอยู่เสมอคือ ราคาข้าวตกต่ำและผันผวน ซึ่งเกิดจากผลผลิตออกสู่ตลาดในเวลาเดียวกัน เนื่องจากข้าวเป็นสินค้าที่มีฤดูกาลในการผลิตและเก็บเกี่ยว การขายข้าวของเกษตรกรมีอำนาจต่อรองต่ำ และการกำหนดราคาอยู่ในมือของพ่อค้าหรือโรงสี ฉะนั้น จึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องดำเนินการรักษาเสถียรภาพ และยกระดับราคาข้าวไม่ให้ผันผวน มาตรการในการช่วยเหลือเกษตรกรที่ถูกนำไปใช้มาอย่างต่อเนื่องคือ การรับจำนำข้าวเปลือก ผลการดำเนินงานโครงการรับจำนำข้าวเปลือกของ ธ.ก.ส. ในแต่ละปีตั้งแต่อดีตมานั้นจะแตกต่างกันไปตามสถานการณ์และหลักเกณฑ์ของโครงการรับจำนำ ซึ่งการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึงการเคลื่อนไหวของราคาข้าวเปลือกในปี ณ ตลาดข้าวก้านันทรัง จังหวัดนครสวรรค์ และปัจจัยที่มีผลต่อผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการจำนำข้าวเปลือก ปีการผลิต 2548/49 อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์

จากการศึกษาการเคลื่อนไหวของราคาข้าวเปลือกเจ้านาปี ณ ตลาดข้าวก้านันทรัง จังหวัดนครสวรรค์ ใช้ราคาข้าวเปลือกเจ้านาปี 5% เป็นตัวแทน พบว่า ดัชนีราคาต่ำสุดในเดือนธันวาคม เท่ากับ 97.44 และสูงสุดเดือนสิงหาคม เท่ากับ 103.91 โดยดัชนีราคาเคลื่อนไหวไปตามฤดูกาลอย่างชัดเจน ในช่วงเดือนตุลาคม-มกราคม และเดือนมีนาคม-มิถุนายน ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ย (100) ระหว่าง 97.44-99.99 โดยในเดือนกุมภาพันธ์ และช่วงเดือนกรกฎาคม-กันยายน ดัชนีราคาสูงกว่าค่าเฉลี่ย ระหว่าง 100.41-103.91 ทั้งนี้ ดัชนีเริ่มลดลงในช่วงต้นฤดูเก็บเกี่ยวเดือนตุลาคม-ธันวาคม และหลังจากฤดูเก็บเกี่ยวแล้วเสร็จ ดัชนีราคาจึงเริ่มขยับสูงขึ้น แต่เมื่อเข้าสู่ฤดูเก็บเกี่ยวข้าวนาปรัง ช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคม ดัชนีราคาจะปรับลงเล็กน้อย เมื่อพ้นช่วงนี้ดัชนีราคาก็จะปรับเพิ่มขึ้นจนกระทั่งเดือนกันยายนและลดลงอีกครั้ง เมื่อเข้าสู่การเก็บเกี่ยวข้าวนาปีในฤดูกาลใหม่

ผลการวิเคราะห์ผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการจำนำ อยู่ภายใต้เงื่อนไขการรับจำนำข้าวเปลือกเจ้านาปี ปีการผลิต 2548/49 และภาวะตลาดข้าวเปลือกของจังหวัดนครสวรรค์ ถ้าหากสถานการณ์และเงื่อนไขเปลี่ยนแปลงไป ย่อมจะทำให้ผลตอบแทนเปลี่ยนแปลงไปด้วย โดยปัจจัยที่

มีผลต่อผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการจำหน่ายข้าวเปลือกที่ยังฉางกับ ธ.ก.ส. นั้นปรากฏว่าราคาข้าวเปลือกที่เกษตรกรขายได้เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 ส่งผลให้ผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการจำหน่ายเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.59 ในขณะที่เดียวกัน ถ้าหากระยะเวลาจำหน่ายเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 ส่งผลให้ผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการจำหน่ายเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.01 แต่ถ้าค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาข้าวเปลือกที่จำหน่ายเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 ส่งผลให้ผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการจำหน่ายลดลงร้อยละ 1.26 อย่างไรก็ตาม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนเป็นบวกหรือลบนั้นขึ้นอยู่กับว่าเกษตรกรขายข้าวในเดือนไหน เพราะราคาข้าวจะผันผวนไปในแต่ละเดือน ทั้งนี้ ค่าความสูญเสียจากการเก็บรักษา และดอกเบี้ยจำนำ ถือว่าเป็นตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อผลตอบแทนค่อนข้างมาก โดยเป็นสัดส่วนค่าใช้จ่ายเฉลี่ยประมาณ 65% ของค่าใช้จ่ายในการจำหน่ายทั้งหมด อย่างไรก็ตามเกษตรกรจะได้รับค่าเช่ายังฉางเฉลี่ยวันละ 20 บาทต่อเดือน และดอกเบี้ยเงินฝากจากเงินจำหน่ายข้าวร้อยละ 0.75 ต่อปี จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรร้อยละ 82.99 ของกลุ่มตัวอย่าง ได้รับผลตอบแทนเป็นบวก และร้อยละ 17.01 ได้รับผลตอบแทนจากการจำหน่ายเป็นลบ เนื่องจากส่วนต่างระหว่างราคาขายกับราคาจำหน่ายไม่สามารถชดเชยค่าใช้จ่ายในการจำหน่ายข้าวเปลือกได้

การขายข้าวเปลือกในช่วงเดือนมีนาคม-พฤษภาคม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนเท่ากับ 449.09, 575.07 และ 756.79 บาทต่อเกวียน ซึ่งมีระยะเวลาจำหน่าย 2, 3 และ 4 เดือน ตามลำดับ ทั้งนี้ ค่าเช่ายังฉางที่เกษตรกรได้รับมีค่ามากกว่าดอกเบี้ยจำนำที่ต้องจ่าย ปริมาณความสูญเสียของข้าวเปลือกจากการเก็บรักษาทั้งในส่วนของน้ำหนักที่ลดลง และถูกสัตว์รบกวนยังมีไม่มากนักเฉลี่ยประมาณ 1.5-3.0 ถังต่อเกวียน

และขายในช่วงเดือนมิถุนายน-สิงหาคม ซึ่งเป็นเกษตรกรที่ไถ่ถอนเกินกว่าระยะเวลาที่กำหนด 4 เดือน มีระยะเวลา 5, 6 และ 7 เดือน ผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับเท่ากับ 697.96, 289.07 และ 329.20 บาทต่อเกวียน ตามลำดับ ผลตอบแทนที่ลดลง เป็นผลจากดอกเบี้ยที่ปรับเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 3 เป็นร้อยละ 13.5 ต่อปี ซึ่งสูงกว่าค่าเช่ายังฉางที่ได้รับเกือบ 1-2 เท่าตัว และปริมาณความสูญเสียจากการเก็บรักษาสูงถึง 3.57-4.30 ถังต่อเกวียน ซึ่งถือเป็นค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นค่อนข้างมาก

เกษตรกรที่เก็บรักษาข้าวเปลือกไว้จนกระทั่งเดือนกันยายนและตุลาคม ซึ่งเป็นช่วงที่ราคาข้าวปรับตัวลดลง แม้ว่าจะขายข้าวให้กับรัฐบาลใน โครงการระบายข้าวเปลือกในราคารับจำหน่ายผลตอบแทนที่ได้รับก็ยังเป็นลบเฉลี่ย 108.66 บาทต่อเกวียน แต่ถ้าพิจารณากรณีที่เกษตรกรไม่ได้รับการชดเชยทั้งดอกเบี้ย และค่าขนส่งจากรัฐบาล เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนเป็นลบสูงถึง 467.13

บาทต่อเกวียน ซึ่งมากกว่าเกษตรกรที่ตัดสินใจขายข้าวในเดือนกรกฎาคมที่ได้รับผลตอบแทนเป็น
 ลบ 141.76 บาทต่อเกวียน แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบผลตอบแทนที่เป็นลบของเกษตรกรที่
 ตัดสินใจขายข้าวเปลือกในเดือนกรกฎาคม กับกลุ่มเกษตรกรที่ขายข้าวเปลือกให้รัฐบาลในโครงการ
 ระบายข้าว มีค่าค่อนข้างใกล้เคียงกัน แต่เกษตรกรที่เก็บข้าวไว้จนถึงเดือนกันยายนและตุลาคม ต้อง
 แบกรับภาระความเครียด ความกังวล ในเรื่องราคาและสถานที่เก็บรักษาข้าวเปลือกในฤดูกาลต่อไป

การเก็บรักษาข้าวเปลือกหลังจากฤดูกาลเก็บเกี่ยวนานขึ้น ย่อมจะทำให้ราคาข้าวเปลือกที่
 ขายได้สูงขึ้นตามไปด้วย แต่ค่าใช้จ่ายในการจำนำก็เพิ่มสูงขึ้นด้วยเช่นกัน จึงทำให้ผลตอบแทนสุทธิ
 ที่เกษตรกรได้รับลดน้อยลง ดังนั้น การตัดสินใจขายข้าวเปลือกของเกษตรกรควรที่จะพิจารณา
 เปรียบเทียบราคากับค่าใช้จ่ายในการจำนำเป็นสำคัญ ไม่ควรคำนึงถึงราคาที่ยังขายได้เป็นหลัก
 เพราะเมื่อนำมาหักลบกับค่าใช้จ่ายแล้วอาจจะได้รับผลตอบแทนที่เป็นลบก็ได้ นอกจากนี้ เกษตรกร
 ควรไถ่ถอนข้าวเปลือกหลังจากที่จำนำไว้เป็นระยะเวลา 2-4 เดือน จึงจะทำให้ได้รับผลตอบแทน
 สูงสุด เพราะถ้าหลังจากนี้แล้วผลตอบแทนที่ได้รับจะลดน้อยลง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาครั้งนี้ ขอเสนอแนะถึงอัตราดอกเบี้ยจำนำที่ปรับเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 13.5
 ต่อปี สำหรับเกษตรกรที่ไถ่ถอนข้าวเปลือกเกินกว่าระยะเวลาที่กำหนด 4 เดือนนั้น ซึ่งถือเป็นอัตราที่
 สูงเกินไป ควรที่จะปรับดอกเบี้ยตามสถานะชั้นลูกค้ายของเกษตรกรแต่ละราย ซึ่งอัตราดอกเบี้ยชั้น
 ลูกค้าทั่วไป (B) ร้อยละ 10.5 ต่อปี เป็นอัตราที่สูงที่สุด, ลูกค้าชั้นดี (A) ร้อยละ 9.50 ต่อปี, ลูกค้าชั้นดี
 มาก (AA) ร้อยละ 8.50 ต่อปี, ลูกค้าชั้นดีเยี่ยม (AAA) ร้อยละ 7.50 ต่อปี และลูกค้าชั้นดีเลิศ (AAA+)
 ร้อยละ 6.50 ต่อปี ถ้าปรับดอกเบี้ยตามชั้นลูกค้าดังกล่าว แม้ว่าจะไถ่ถอนเกินกว่าระยะเวลา 4 เดือน
 ซึ่งขายในช่วงที่ราคาข้าวเปลือกสูง อาจจะขายในเดือนมิถุนายน กรกฎาคม หรือสิงหาคม ย่อมจะทำ
 ให้เกษตรกรมีโอกาสได้รับผลตอบแทนจากการจำนำที่เป็นบวกเพิ่มมากขึ้น

นอกเหนือจาก ผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับ รัฐบาลควรคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะเกิด
 ขึ้นกับสังคมโดยรวมจากงบประมาณที่ใช้ไปในการรับจำนำข้าว เพราะที่ผ่านมารัฐบาลมีภาวะ
 ขาดทุนจากโครงการรับจำนำรวมทั้งสิ้น 18,414.08 ล้านบาท ซึ่งแก้ไขโดยเสนอให้ คชก.จัดสรรงบ
 ชดเชยภาวะขาดทุน และเร่งระบายข้าวเปลือกเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ ธ.ก.ส. (ฐานเศรษฐกิจ, 2550)
 ซึ่งเป็นผลมาจากรัฐกำหนดราคารับจำนำโดยขึ้นาราคาตลาด ซึ่งเสมือนเป็นการจูงใจให้เกษตรกรไม่

กลับมาได้ก่อนผลผลิตคืน เป็นลักษณะการขายขาดมากกว่าจำหน่าย ฉะนั้น รัฐบาลควรกำหนดราคา
รับจำหน่ายให้ต่ำกว่าราคาตลาดตามหลักการรับจำหน่าย ทั้งนี้ ในปีการผลิต 2548/49 การจำหน่ายที่ยุ่งฉางมี
ข้าวเปลือกหลุดจำหน่าย 887,996 ตัน ซึ่งในปีนี้ขาดทุนจากการรับจำหน่ายรวมทั้งสิ้น 7,805.10 ล้านบาท
แต่อย่างไรก็ตาม ถ้ารัฐบาลไม่มีโครงการระบายข้าวเปลือกเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจะประสบ
ความเสียหาย หรือได้รับผลตอบแทนเป็นลบเฉลี่ยอย่างน้อยเฉลี่ยนละ 467.13 บาท ดังนั้น จึงควร
ระมัดระวังในเรื่องนี้เป็นสำคัญ

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กรมการค้าภายใน. 2544. มาตรการรับจำหน่ายข้าวเปลือกนาปีปีการผลิต 2544/45. ตุลาคม 2544.

_____. 2545. มาตรการรับจำหน่ายข้าวเปลือกนาปีปีการผลิต 2545/46. ตุลาคม 2545.

_____. 2546ก. มาตรการรับจำหน่ายข้าวเปลือกนาปีปีการผลิต 2546/47. ตุลาคม 2546.

_____. 2546ข. หลักเกณฑ์การรับจำหน่ายข้าวเปลือกนาปี ปี 2546. มีนาคม 2546.

_____. 2547ก. หลักเกณฑ์การรับจำหน่ายข้าวเปลือกนาปี ปี 2547. มีนาคม 2547.

_____. 2547ข. มาตรการรับจำหน่ายข้าวเปลือกนาปีปีการผลิต 2547/48. ตุลาคม 2547.

_____. 2548ก. ราคารับจำหน่ายข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2548/49 เปรียบเทียบกับปี 2547/48.
ธันวาคม 2548.

_____. 2548ข. หลักเกณฑ์การรับจำหน่ายข้าวเปลือกนาปี ปี 2548. มีนาคม 2548.

_____. 2548ค. มาตรการรับจำหน่ายข้าวเปลือกนาปีปีการผลิต 2548/49. ตุลาคม 2548.

_____. 2548ง. การหักลดน้ำหนักข้าวเปลือกที่มีความชื้น. กันยายน 2548.

_____. 2549. หลักเกณฑ์การรับจำหน่ายข้าวเปลือกนาปี ปี 2549. มีนาคม 2549.

กลุ่มงานรับจำหน่ายผลิตผล ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร. 2548. มาตรการรับจำหน่าย
ข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2548/49. ตุลาคม 2548.

กองธุรกิจสินเชื่อนโยบายรัฐ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร. 2544. ผลการรับจำหน่าย
ข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2543/44. ตุลาคม 2544.

กองธุรกิจสินเชื่อนโยบายรัฐ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร. 2545. ผลการรับจำนำ
ข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2544/45. ตุลาคม 2545.

_____. 2546. ผลการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2545/46. ตุลาคม 2546.

_____. 2547. ผลการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2546/47. ตุลาคม 2547.

_____. 2548. ผลการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2547/48. ตุลาคม 2548.

_____. 2549. ผลการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2548/49. ตุลาคม 2549.

ชานขนิษฐ อัมพบุระภา. 2548. การวิเคราะห์นโยบายและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การส่งออกข้าว
ไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2530-2544. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์
เกษตร, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชัยศักดิ์ ไพรัชกุลภักดี. 2531. การวิเคราะห์อุปสงค์เงินกู้จำนำข้าวเปลือกในโครงการรับจำนำ
ข้าวเปลือกของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตร, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชูศรี บัวรัถย์. 2539. การวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจของโครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต
2536/37. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตร,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ฐานเศรษฐกิจ. 2550. กรุงเทพมหานคร: 16-18 สิงหาคม 2550. ฉบับที่ 2244.

บรรเทิง มาแสง. 2537ก. “การประเมินผลความเหมาะสมของรูปแบบโครงการรับจำนำข้าวเปลือก
ในฤดูการผลิตปี 2534/35.” วารสารเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 1(1): 85-100.

_____. 2537ข. “การประเมินรายได้เพิ่มของชาวนาที่ร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี
2534/35.” วารสารเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 1 (2): 45-54.

- ภารดี ประเสริฐลาภ. 2526. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ราคาตามฤดูกาลของข้าว ข้าวโพด อ้อย และน้ำตาลของไทย. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตร, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- รสสุคนธ์ ไวสูงเนิน. 2548. การวิเคราะห์ผลกระทบต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค ในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตร, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิจิต หล่อจิระชุนท์กุล, สมบูรณ์วัลย์ สัตยารักษ์วิทย์, จิราวัลย์ จิตรถเวช และ อัจฉราวรรณ ปิ่นสุกาญจนะ. 2539. เทคนิคการพยากรณ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- เศรษฐศาสตร์ nida mbe 11. 2549. แลปมรับจํานำข้าว ต้นเหตุรัฐขาดทุนบาน (Online). www.nidambel1.net/ekonomiz/2006q4/2006october27p8.htm, 11 กรกฎาคม 2550.
- ศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์ประยุกต์. 2547. รายงานการศึกษาเรื่อง ช่องทางการกระจายข้าวเปลือก. คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- _____. 2548. รายงานการศึกษาเรื่อง ทางเลือกใหม่สำหรับการจํานำข้าวเปลือกและลำไยอบแห้ง. คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สถาบันยุทธศาสตร์การค้า. 2548. ข้าวเก็บเต็มโกดัง น้ำท่วมไม่กระทบ (Online). www.tradestrategies.org/news_october2006, 25 สิงหาคม 2550.
- สมนึก ศรีปลั่ง. 2503. การเคลื่อนไหวของราคาข้าวในตลาดกรุงเทพฯ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โสภณ ทองปาน. 2536. นโยบายเกษตรไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: โรงพิมพ์เลิศชัยการพิมพ์ 2.

สารภี พรนิมิตร. 2528. การวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจของโครงการรับจำนำข้าวเปลือก โดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรและองค์การคลังสินค้า. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตร, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สำนักงานเกษตรอำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์. 2550. แผนที่อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์.

สำนักงานธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดนครสวรรค์. 2549. ผลการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี จังหวัดนครสวรรค์ ปีการผลิต 2548/49. ตุลาคม 2549.

สำนักงานพาณิชย์ จังหวัดนครสวรรค์. 2550. ราคาข้าวเปลือกเจ้านปี 5% ณ ตลาดข้าวกำนันทรง จังหวัดนครสวรรค์. สิงหาคม 2550.

สำนักงานวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. 2542. รายงานการศึกษาเรื่อง ความเคลื่อนไหวราคาและปัจจัยที่มีต่อราคาข้าวเปลือกที่เกษตรกรขายได้. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2549. สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2548. นนทบุรี: โรงพิมพ์สหมิตรพรินต์.

สำนักงานอัยการสูงสุด. 2549. สรุปผลสอบเตรียมเอาผิดคนทุจริตจำนำข้าว (Online). www.pr.ago.go.th/daily_detail, 16 ธันวาคม 2549.

สำนักเจรจาสินค้าเกษตร กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. 2549. การวิเคราะห์การอุดหนุนข้าว โดยการรับจำนำ (Online). www.dtn.moc.go.th, 12 พฤศจิกายน 2550.

Holbrook Working. 1949. The Theory of Price of Storage. *American Economics Review* 39 (6): 1254-1262.

Tubpun, Somnuk. 1974. **The Price Analysis and the Rate of Return on Holding Rice and Paddy in Thailand.** M.S. Thesis, Thammasat University.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ราคาข้าวเปลือกเจ้าในปี 5% ณ ตลาดข้าวกำนันทรง จังหวัดนครสวรรค์

ตารางผนวกที่ ก1 ราคาข้าวเปลือกเจ้าในปี 5% ณ ตลาดข้าวก้านันทรัง จังหวัดนครสวรรค์ ปี 2535-2549

(หน่วย: บาท/ตัน)

เดือน	ปี														
	2535	2536	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548	2549
ม.ค.	3,890	3,404	4,335	3,835	5,137	5,085	7,253	6,271	4,824	4,550	4,624	4,732	4,727	6,404	6,850
ก.พ.	3,938	3,396	4,471	3,886	5,075	5,028	7,494	6,050	4,975	4,550	4,761	4,750	4,795	6,450	6,850
มี.ค.	3,949	3,269	4,263	3,869	5,075	5,048	6,650	6,071	4,986	4,550	4,650	4,750	5,057	6,355	6,850
เม.ย.	3,975	3,093	4,238	3,925	5,075	4,891	6,804	5,557	4,778	4,521	4,647	4,817	5,193	6,682	6,856
พ.ค.	3,896	2,725	3,849	4,039	5,075	4,934	6,844	5,556	4,828	4,578	4,714	4,917	5,284	6,688	6,916
มิ.ย.	3,879	2,782	3,766	4,549	5,170	5,071	7,244	5,541	4,783	4,721	4,814	4,935	5,312	6,679	7,007
ก.ค.	3,940	2,906	3,836	5,001	5,470	5,100	7,421	5,521	4,763	5,021	5,114	4,968	5,447	6,613	7,022
ส.ค.	3,950	3,123	4,408	5,125	5,495	5,247	7,531	5,496	4,738	4,988	5,081	5,060	5,834	6,582	7,082
ก.ย.	3,983	3,125	4,075	5,246	5,520	5,362	7,330	5,359	4,609	4,896	4,989	4,726	5,841	6,764	6,939
ต.ค.	3,983	3,264	3,812	5,482	5,585	5,387	6,823	5,179	4,523	4,660	4,750	4,585	5,913	6,863	6,880
พ.ย.	3,782	4,257	3,775	4,655	5,308	5,150	6,750	5,000	4,417	4,450	4,750	4,383	6,090	6,858	6,168
ธ.ค.	3,729	4,044	3,696	4,722	4,855	5,300	6,638	4,720	4,550	4,553	4,700	4,530	6,250	6,850	6,250

ที่มา: สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครสวรรค์ (2550)

ภาคผนวก ข

ผลการประมาณค่าสมการตามแบบจำลองผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการจำหน่ายข้าวเปลือก

ตารางผนวกที่ ข1 ผลการประมาณค่าสมการตามแบบจำลองผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการ
 นำข้าวเปลือก

Dependent Variable: R

Method: Least Squares

Date: 08/21/07 Time: 01:28

Sample: 1 147

Included observations: 147

White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-4898.767	430.5335	-11.37837	0.0000
P	0.772776	0.056482	13.68187	0.0000
T	101.9581	37.26839	2.735778	0.0070
E	-2.619527	0.395821	-6.617961	0.0000
R-squared	0.670758	Mean dependent var		532.4427
Adjusted R-squared	0.663850	S.D. dependent var		616.7010
S.E. of regression	357.5535	Akaike info criterion		14.62328
Sum squared resid	18281762	Schwarz criterion		14.70465
Log likelihood	-1070.811	F-statistic		97.11011
Durbin-Watson stat	1.918361	Prob(F-statistic)		0.000000

ภาคผนวก ค

ข้อมูลตัวแปรที่ใช้ในการประมาณค่าสมการตามแบบจำลอง

ตารางผนวกที่ ค1 ข้อมูลตัวแปรที่ใช้ในการประมาณสมการตามแบบจำลองผลตอบแทนที่
เกษตรกรได้รับจากการจำหน่ายข้าวเปลือก

(หน่วย: บาท/เกวียน)

ลำดับ	ผลตอบแทนที่เกษตรกร ได้รับจำหน่ายข้าวเปลือก 1 เกวียน (R)	ราคาข้าวเปลือกที่ เกษตรกรได้ในเดือน ที่ขาย (P)	ระยะเวลาจำหน่าย (T) หน่วยเป็นเดือน	ค่าใช้จ่ายในการเก็บ รักษาข้าวเปลือกที่ จำหน่าย (E)
1	1,134.50	7,400	4	130.00
2	1,170.88	7,400	3	97.50
3	932.00	7,400	4	132.00
4	722.39	7,600	3	165.05
5	-390.00	7,500	8	672.50
6	1,440.00	8,000	4	144.00
7	1,370.50	7,800	4	294.00
8	591.88	7,500	6	383.75
9	1,054.50	7,400	4	130.00
10	-65.52	6,400	5	326.15
11	-384.00	6,500	8	431.50
12	1,170.88	7,400	3	97.50
13	-349.00	6,500	8	496.50
14	413.88	6,500	3	194.50
15	-5.50	6,200	4	230.00
16	489.38	7,000	2	132.50
17	1,151.50	7,500	3	226.80
18	1,342.19	8,000	4	146.25
19	296.25	8,000	4	315.00
20	-69.98	7,600	5	406.85
21	1,877.85	8,300	6	408.90
22	1,320.75	7,900	4	143.00
23	333.16	6,900	5	286.53
24	831.88	7,500	6	383.75
25	-202.63	7,000	5	370.75
26	398.14	7,800	5	409.68
27	524.99	7,400	7	536.58
28	361.88	7,500	3	105.00

ตารางผนวกที่ ค1 (ต่อ)

(หน่วย: บาท/เกวียน)

ลำดับ	ผลตอบแทนที่เกษตรกร ได้รับจําหน่ายข้าวเปลือก 1 เกวียน (R)	ราคาข้าวเปลือกที่ เกษตรกรได้ในเดือน ที่ขาย (P)	ระยะเวลาจําหน่าย (T) หน่วยเป็นเดือน	ค่าใช้จ่ายในการเก็บ รักษารักษาข้าวเปลือกที่ จําหน่าย (E)
29	749.00	7,500	5	381.00
30	33.29	7,700	3	242.65
31	1,150.00	7,500	3	228.00
32	-196.00	6,500	6	474.00
33	234.38	6,500	3	84.00
34	710.00	7,000	2	62.00
35	1,059.25	7,200	2	63.00
36	1,403.25	7,500	3	135.50
37	37.00	7,000	3	657.00
38	720.88	7,000	3	147.50
39	1,480.00	8,000	3	108.00
40	126.54	7,400	5	391.28
41	866.00	7,200	4	128.00
42	-522.30	7,200	9	721.80
43	74.13	7,000	6	440.75
44	166.19	7,000	7	445.38
45	2,294.50	8,500	4	150.40
46	1,136.75	8,000	6	318.50
47	266.08	6,800	5	344.55
48	-70.41	6,800	5	207.85
49	662.20	8,100	6	340.80
50	155.38	6,700	2	126.50
51	206.25	7,000	4	127.00
52	483.75	7,000	2	98.00
53	869.38	8,000	5	248.75
54	1,299.49	8,200	5	419.58
55	152.75	6,900	4	261.00
56	651.25	7,000	4	123.00

ตารางผนวกที่ ค1 (ต่อ)

(หน่วย: บาท/ไร่/ปี)

ลำดับ	ผลตอบแทนที่เกษตรกร ได้รับจําหน่ายข้าวเปลือก 1 ไร่/ปี (R)	ราคาข้าวเปลือกที่ เกษตรกรได้ในเดือน ที่ขาย (P)	ระยะเวลาจําหน่าย (T) หน่วยเป็นเดือน	ค่าใช้จ่ายในการเก็บ รักษาข้าวเปลือกที่ จําหน่าย (E)
57	22.25	6,800	4	191.00
58	-134.84	6,800	7	445.53
59	527.44	6,900	3	90.75
60	1,602.94	8,000	3	165.25
61	493.94	7,000	3	274.25
62	1,165.00	8,500	3	121.50
63	186.25	7,000	4	127.00
64	1,157.25	8,000	4	156.00
65	119.25	7,000	4	294.00
66	554.75	7,200	4	129.00
67	371.25	7,500	2	70.00
68	122.25	7,000	5	296.50
69	1,088.25	8,000	4	275.00
70	1,658.50	8,100	3	109.50
71	-606.13	7,000	9	696.75
72	710.63	7,000	2	61.50
73	233.69	6,900	3	93.75
74	795.25	7,700	4	218.00
75	577.69	7,300	3	99.75
76	580.13	7,200	3	97.50
77	1,716.00	8,200	4	148.00
78	1,239.13	8,000	5	240.25
79	1,067.50	7,500	3	100.50
80	1,067.50	7,500	3	160.50
81	1,276.25	8,000	4	147.00
82	830.54	7,200	3	217.65
83	996.50	7,500	5	223.50
84	815.25	7,700	4	218.00

ตารางผนวกที่ ค1 (ต่อ)

(หน่วย: บาท/ไร่/ปี)

ลำดับ	ผลตอบแทนที่เกษตรกร ได้รับจําหน่ายข้าวเปลือก 1 ไร่/ปี (R)	ราคาข้าวเปลือกที่ เกษตรกรได้ในเดือน ที่ขาย (P)	ระยะเวลาจําหน่าย (T) หน่วยเป็นเดือน	ค่าใช้จ่ายในการเก็บ รักษาข้าวเปลือกที่ จําหน่าย (E)
85	272.19	7,000	3	95.25
86	242.19	7,000	3	95.25
87	-15.34	6,700	3	203.15
88	98.56	6,700	3	89.25
89	1,520.00	8,000	4	144.00
90	384.50	6,700	4	250.00
91	780.00	7,500	4	284.00
92	251.69	7,000	5	217.38
93	-40.71	6,900	5	359.78
94	234.69	7,000	5	364.38
95	1,540.00	8,000	4	144.00
96	382.00	7,000	6	284.00
97	169.25	7,100	4	214.00
98	464.00	6,900	4	260.00
99	186.25	7,000	4	127.00
100	714.50	7,500	7	437.50
101	268.00	6,800	4	256.00
102	96.25	7,000	4	267.00
103	150.25	6,800	4	123.00
104	-457.26	7,600	9	242.45
105	1,176.69	8,000	5	242.38
106	149.00	6,700	4	185.00
107	1,521.00	7,900	2	71.00
108	945.93	7,900	6	318.95
109	898.73	7,800	6	316.15
110	1,413.00	7900	4	221.00
111	166.19	7,000	7	515.38
112	-136.70	8,300	6	546.70
113	-326.75	7,000	9	450.50

ตารางผนวกที่ ค1 (ต่อ)

(หน่วย: บาท/เกวียน)

ลำดับ	ผลตอบแทนที่เกษตรกร ได้รับจําหน่ายข้าวเปลือก 1 เกวียน (R)	ราคาข้าวเปลือกที่ เกษตรกร ได้ในเดือน ที่ขาย (P)	ระยะเวลาจําหน่าย (T) หน่วยเป็นเดือน	ค่าใช้จ่ายในการเก็บ รักษาข้าวเปลือกที่ จําหน่าย (E)
114	46.19	7,000	7	515.38
115	-107.23	7,700	7	514.85
116	1,531.00	7,950	4	143.00
117	1,401.44	8000	6	475.13
118	152.06	7,000	3	285.75
119	233.50	6,800	4	190.00
120	1,480.50	8,000	4	143.60
121	1,253.50	8,100	4	149.60
122	285.00	7,500	2	146.00
123	-269.50	7,000	6	444.00
124	-35.31	7,000	5	364.38
125	1,360.84	7,900	3	107.03
126	826.56	7,500	3	161.25
127	1,021.50	7,900	4	302.00
128	521.88	7,500	3	105.00
129	-120.50	7,500	5	398.00
130	584.75	6,600	4	241.00
131	726.19	7,400	3	101.25
132	-55.80	6,300	3	465.30
133	-514.16	6,360	8	482.36
134	-182.20	8,200	5	447.20
135	370.69	7,100	3	96.75
136	119.50	7,500	5	398.00
137	406.63	6,700	2	125.50
138	535.55	6,900	7	488.20
139	102.50	8,000	4	318.00
140	385.59	7,200	7	525.98
141	516.40	8,100	4	445.60
142	508.25	8,200	4	323.00

ตารางผนวกที่ ค1 (ต่อ)

(หน่วย: บาท/เกวียน)

ลำดับ	ผลตอบแทนที่เกษตรกร ได้รับจําหน่ายข้าวเปลือก 1 เกวียน (R)	ราคาข้าวเปลือกที่ เกษตรกรได้ในเดือน ที่ขาย (P)	ระยะเวลาจําหน่าย (T) หน่วยเป็นเดือน	ค่าใช้จ่ายในการเก็บ รักษารข้าวเปลือกที่ จําหน่าย (E)
143	334.25	7,100	4	129.00
144	580.25	7,300	4	133.00
145	500.25	7,300	4	133.00
146	-21.02	7,400	5	389.15
147	254.13	7,000	3	213.50

ที่มา: จากการคำนวณ

ภาคผนวก ง
แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

ลำดับที่.....

วัน/เดือน/ปี.....

แบบสอบถาม

การวิเคราะห์ผลตอบแทนของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำ

ข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2548/49

ส่วนที่ 1: ข้อมูลทั่วไป

1. ชื่อ-นามสกุล.....
2. ที่อยู่.....
3. สมาชิกในบ้านทั้งหมด.....คน อยู่ที่บ้าน ณ ปัจจุบัน.....คน

ส่วนที่ 2: ข้อมูลด้านการทำนา

4. ปี 2548 ทำนาทั้งหมด.....ไร่ แบ่งเป็นกี่แปลงๆ ละเท่าไร
แปลงที่ 1 เนื้อที่.....ไร่ พันธุ์ข้าว.....
แปลงที่ 2 เนื้อที่.....ไร่ พันธุ์ข้าว.....
แปลงที่ 3 เนื้อที่.....ไร่ พันธุ์ข้าว.....
5. ทำนาในปี 2548 กี่รอบ.....
รอบแรก หว่าน ปักดำ ช่วงเดือน.....เก็บเกี่ยวเดือน.....
รอบสอง หว่าน ปักดำ ช่วงเดือน.....เก็บเกี่ยวเดือน.....
6. การเก็บเกี่ยว ใช้แรงงานคน รถเกี่ยวข้าว
7. ผลผลิตข้าวทั้งหมด.....เกวียน
จากแปลงที่ 1 ประมาณ.....เกวียน
จากแปลงที่ 2 ประมาณ.....เกวียน
จากแปลงที่ 3 ประมาณ.....เกวียน

ส่วนที่ 3: ข้อมูลด้านการจำหน่าย และการขายผลผลิตข้าว ปี 2548

8. ข้าวเปลือกที่เก็บเกี่ยวได้ทั้งหมด นำไปใช้ในส่วนใดบ้าง

8.1 เก็บไว้บริโภค ประมาณ.....เกวียน

8.2 เก็บไว้ทำพันธุ์ หรือไม่ เก็บ ประมาณ.....เกวียน
 ไม่เก็บ

8.3 ขาย ครั้งแรก.....เกวียน พันธุ์.....เดือน.....ราคา.....บาท/เกวียน
ครั้งที่ 2.....เกวียน พันธุ์.....เดือน.....ราคา.....บาท/เกวียน

8.4 เข้าโครงการรับจำนำข้าว ยุ้งฉาง ใบประทวน ยุ้งฉางและใบประทวน
ยุ้งฉาง.....เกวียน พันธุ์.....เดือน.....ราคา.....บาท/เกวียน
ใบประทวน.....เกวียน พันธุ์.....เดือน.....ราคา.....บาท/เกวียน

9. มีค่าซ่อมแซมยุ้งฉาง หรือไม่

มีเท่าไร.....บาท

ไม่มี

10. ค่าเสียโอกาสของยุ้งฉางที่ใช้เก็บรักษาข้าว

ใช้เก็บข้าวเปลือกอย่างเดียว

ใช้เก็บผลผลิตอื่นๆ

ใช้เก็บอุปกรณ์การเกษตร

ให้เช่า หรือไม่ ประมาณ.....บาท/เดือน

11. การนำข้าวจากแปลงนาไปเก็บที่ยุ้งฉาง
- ใช้แรงงานในครัวเรือน
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง (กรณีมีรถอีแต๋น).....บาท/เที่ยว
 - จ้าง ค่าใช้จ่าย อะไรบ้าง
 - ค่าเงิน (ขนส่ง).....บาท/เที่ยว
 - ค่าขึ้นยุ้ง (นำข้าวเปลือกเก็บเข้ายุ้ง).....บาท/เที่ยว
 - ค่าตาก.....บาท/เที่ยว
12. ปีก่อนเข้าร่วมโครงการรับจำนำ หรือไม่
- เข้า เคยเข้าร่วมมาแล้ว.....ปี
 - ไม่ได้เข้า
13. เหตุผลในการเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือก
- ราคาข้าวในท้องตลาดขณะนั้นต่ำ ปริมาณผลผลิตมาก
 - ขั้นตอน สะดวก ไม่ยุ่งยาก เคยปฏิบัติมานานแล้ว
14. เหตุผลในการตัดสินใจขายข้าวเลย ไม่เก็บข้าวไว้เข้าร่วมโครงการรับจำนำ
- ต้องการใช้เงิน
 - สะดวก รวดเร็วในการขาย เนื่องจากมีพ่อค้ามารับซื้อ
 - มีความรู้จักคุ้นเคยกับเจ้าของโรงสี หรือพ่อค้า
 - ข้าวที่เก็บเกี่ยวได้มีความชื้นสูง
 - ไม่มีลานตาก และยุ้งฉาง
 - ขั้นตอนการจำนำยุ่งยาก ซับซ้อน
 - เสียค่าขนส่ง/ขนย้ายข้าวเปลือกหลายรอบในการจำนำข้าว
 - เสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาติดต่อกับ ธ.ก.ส. หลายครั้ง
 - เงินที่ได้รับจากการจำนำต้องเข้าบัญชี ธ.ก.ส. เกรงว่าจะถูกหักชำระหนี้
15. ความสะดวก รวดเร็ว และขั้นตอนในการจำนำข้าว จนกระทั่งได้รับเงิน แบบใดดีกว่า
- ยุ้งฉาง
 - ไร่ประทวน

ส่วนที่ 4: การขายข้าวเพื่อชำระหนี้

16. ข้าวที่จำหน่าย ขณะนี้ขายแล้วหรือยัง

- ขายแล้ว เมื่อเดือน.....ราคา.....บาท/เกวียน
- ยังไม่ได้ขาย

17. ขายข้าวที่ไหน

- นำไปขายเองที่โรงสี มีค่าใช้จ่าย
- ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง (กรณีมีรถอีแต่น).....บาท/เที่ยว
- ค่าเงิน (ขนส่ง).....บาท/เกวียน
- ค่าโกย (นำข้าวลงจากยุ้งขึ้นรถ).....บาท/เกวียน
- ค่าบริการขนน้าหนักและลงข้าวที่โรงสี.....บาท/เกวียน
- พ่อค้า หรือโรงสีมารับซื้อ โดยราคาที่ได้รับซื้อหักค่าขนส่งแล้ว

18. ปริมาณข้าวเปลือกที่เสียหายจากการเก็บรักษา

- น้ำหนักข้าวที่ลดลง (ยุบตัว) จากการเก็บรักษา ประมาณ.....ถึง
- ข้าวที่สูญเสียจากนก หนู แมลงต่างๆ กัดกิน ประมาณ.....ถึง

19. ค่าเช่ายุ้งฉางที่ได้รับ.....บาท

20. เป็นลูกค้า ธ.ก.ส. มาแล้ว.....ปี

21. ทราบหรือไม่ เมื่อครบกำหนดไถ่ถอน ธ.ก.ส.ปรับดอกเบี้ยจากร้อยละ 3 เป็น 13.5 ต่อปี

- ทราบ
- ไม่ทราบ

22. ทราบหรือไม่ว่า เป็นลูกค้าตามชั้นประเภทใดของ ธ.ก.ส.

- ทราบ ชั้น.....
- ไม่ทราบ

ประวัติการศึกษา และการทำงาน

ชื่อ –นามสกุล
วัน เดือน ปี ที่เกิด
สถานที่เกิด
ประวัติการศึกษา

นางสาวนิตา ทองนิตย์
วันที่ 11 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2523
จังหวัดนครสวรรค์
วิทยาศาสตร์บัณฑิต (เศรษฐศาสตร์สหกรณ์)
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

